

Apostlenao Sha'apaapanii Kida Daua'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Luke saadanii. Utotokadan powa'a zii pakuwaa tawuru'u usaadaniaz Theophilus ati ba'oran kaarita ida'a, Luke kia'oraz udakota-kaao.

Luke saadan pakaaritan Theophilus ati'o, uaipan idi uaitapan kaimanaiman na'apa'oram wuru'u mishidainao iribainanuz naa Jesus na'aka-kaao dauna'an aokazi iti. Kaina'a bauda'apa umanawunu'o parada-karu Acts 1:8 ida'a. Jesus kian, “Mazan Kaimana'o Doronaa morotinan dono unao, ma'ozaka'o nii utaapan unyukunuu, ukau'an ma'ozaka'o nii ukakuwaapan õdau'u Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka, na'iki Samaria Baara ii aka, atii ipai amazada kawana'ati.”

Luke kowaada kapam na'apam Kaimana'o Doronaa morotinan na'iki utaan pama'ozakan mishidainao ati, na'iki ĩzowaunaanao ati Jerusalem ii, Pentecost Kamoon dono. Uruu idi ma'ozaka mishi Peter na'iki ba'oran mishidainao kakuwaapan pamin-Jewnao ati Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka. ĩkakuwaapa kapam Samaria Baara sannao ati, wuru'u maonapa'oraz ĩwiizi Jewnao wiizi dazaba an. Kadiman mishidainao iribainan Kaimana'o Doronaa kaminka'utan idi ĩdyaun.

Kaina'a iriba Luke saadan kapam papaonaru Paul daua'o: Paul kowaadapan daua'o kuwai

Jesus daua'o ipai amazada kawana'ati, ba'oran kaduz pidannao mashaapa-kizi ii aka. Wuru'u ba'oran kaduz pidannaouz, ĩnao Jewnao dakotani-az Gentilenao nii. Mazan iriba ĩnao, ĩmishidan kuwai Jesus daua'o.

Panaadon Luke chi'ikapan na'iki ukaudinan baokopa Paul tuma. Aizii na'apainim Luke iko-daakan an Paul tuma, masha'apakiaka watukapan usaadinpan waunao kii. Waikodan niizu Acts 16:10, 20:5 na'iki 27:2 ida'a.

Kaarita buutinpan kida

Minziiwatin-karu kakuwaapa-karu ua'ii 1:1-26
Kaimana'o Kuwai kowaadapa-kaao Jerusalem ii
aka 2:1–8:3

Kaimana'o Kuwai kowaadapa-kaao Judea na'iki
Samaria Baara ii aka 8:4–12:25

Kiwiitapa'o Paul kakuwaatin-kizi 13:1–14:28
Choochi zowaunaanao miitiniipan Jerusalem ii
15:1-35

Itamautan Paul kakuwaatin-kizi 15:36–18:22
Idikinautan Paul kakuwaatin-kizi 18:23–21:16
Paul zaamata-kaao na'iki utaraapa-kaao 21:17–
26:32

Paul dyuuda-kaao Rome iti 27:1–28:31

¹ Ōpaonarū Theophilus: Kiwiini'o ōkaaritan ida'a,* ōkowaadani'i naa sha'atii pu'ati ipai Jesus kaudin-kizi kida dau'u, na'iki ōkowaada ukuwaa, utominapatin-kida-kinaaz pidannao. ² Ipai ōkowaadanuz usakadin-kizi iki atii Tominkaru na'akauzon di'iti uruu aokazi iti.

* **1:1** Di'oraz kaarita Luke saadanii koshan.

Mazan Jesus na'aka-kao ua'ii aokazi iti, ukak-inaowan apostlenao Kaimana'o Doronaa ida'an, ĩnao uzaamataniinaouz kakuwaapatinainao nii.

³ Aizii 40 kamoo pazowii-kao dauna'an, Jesus aidinan mapuda apostlenao ati, ukau'an ĩtukapa uruu, na'iki usha'apata pabi'inaaka aimaakan, utukapa-kida-kinaa nii ĩ'ati mishi'o pakakupan, na'iki ipai ukowaadan ĩ'ati na'apam Tominkaru naobanai-tinan.

⁴ Bauda'apa kamoo apostlenao baokopatinpan dono, Jesus kakinaowan ĩdyaun, kaikapa'a: “Mana'a zii pa'i umako'ona'a Jerusalem iki, uzaudapa kizi Kaimana'o Doronaa, tawuru'u ōDaru kowaadauzoniaz pataa'azon unao ati, na'apa sha'atii tawuru'u ōkiauzonuz u'ati. ⁵ John Chikaawunuupauzon soo wunu idi karikaonan, mazan aona'o nii zii kamoo dobatan iriba, Tominkaru chikaawunuuan nii unao Kaimana'o Doronaa idi pa'an,” ukian apostlenao ati.

Tominkaru na'akan Jesus aokazi iti

⁶ Aizii apostlenao baokopatinan dono Jesus tuma Olive Naawa ii, sariapa ĩkian u'ati, “Naobanai, aizi'o ni'i naa puzaamatan powaa iti pidan king nii Israelitenao bii iki, kazowautapa'o ni'i naa waunao Israelitenao?”

⁷ Mazan Jesus kian ĩ'ati, “Soo ōDaru'o nii karikaonan aitapa na'apainim nii pasha'apatan ipai aimaakan paaipan kawana'ati. Unao aonaa turuu uaitapan. ⁸ Mazan Kaimana'o Doronaa morotinan dono unao, ma'ozaka'o nii utaapan unyukunuu. Ukau'an ma'ozaka'o nii ukakuwaapan ōdau'u Jerusalem ii aka, na'iki ipai

Judea Baara ii aka, na'iki Samaria Baara ii aka, atii ipai amazada kawana'ati.”

⁹ Jesus ipaian dauna'an paparadinan i'ati na'apa, uru'u naa Tominkaru na'aka'akan naazu aokazi iti. Apostlenao awunuutapan udawu'ati, atii ishā'iz dikinida'akan naazu.

¹⁰ Iawunuutapan pu'u zii udawu'ati, masha'apakiaka dya'utam daonaioranao, baraka'o ikamichan kida, aidina'akan na'iki ikadishitan idazaba'a. ¹¹ Sariapa iparadan apostlenao ati kaikapa'a: “Galilee Baara sanna. Kandii nii uawunuutapan aokazi iti? Wuru'u Jesus, Tominkaru na'akaniaz aokazi iti, na'apa'o nii uwa'atin koshan, utukapan kawan umakon aokazi iti,” ikian.

Judas wadaun zaamata-ka

¹² Udauna'an apostlenao padantan naa Olive Naawa iki, Jerusalem iti'i naa. Munapo za'o wuru'u naawazi imakonaka kiziz. ¹³ Aizii ikaawan naa donoi iti, sariapa imakon pasookadinpaузokizi iti, kabaun dokoa'o uparanka baara-tinpan. Kaikapauda'u idyaunu'u: Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartholomew, Matthew, James (Alphaeus daniz), na'iki Simon (uruu Patriot),† na'iki Judas (James daniz). ¹⁴ Na'ia'a naa apostlenao baokopainpan, na'iki mapuda da'i itoriinpan Tominkaru ati. Mary, Jesus daroz, na'ia'o kapam ituma, na'iki ba'oran zunnao, na'iki Jesus inawuzunao.

¹⁵ Bauda'apa kamoo uruu dono, mishidainao baokopatinan, 120 wuru'u baokopatinpainaouz.

† **1:13** Patriot: mizaataakapauzoz pawizi dau'an. Ba'oran udakotapa-kinao Zealot kii.

Na'iki Peter kadishitan ñnao kanaapu iti, na'iki ukian ñ'ati, ¹⁶ “Õiribannao, õkia'azon ipai unao ati, marii aizii saada-kariwaiz Tominkaru paradan mishii-kaos, tawuru'u Kaimana'o Doronaa kowaada-kidauzoniaz kotua'a naa David ida'an. Judas dau'ana'o wuru'u una'apanuz, uruu na'aka'oraz pidannao, zaamata'o nii Jesus. ¹⁷ Judas wabii iki'o uruu, Jesus zaamatauzonii, kaudina'o nii baokopa watuma.” ¹⁸ (Taa-kariwai puraata Judas ati, uzaamata-kidan winipinaa Jesus patarubanao ati. Uruu puraata ida'an zakapu torii-kaos. Na'iki uruu zakapu baara ia'o Judas waotauzon mawaka aka, na'iki tada'oka aka utoba, na'iki ipai uokori kodia'akan. ¹⁹ Ipai pidannao mashaapainao Jerusalem ii aka, abatan wuru'u aimakaan sha'apanuz u'ati na'apa. Uruu idi ñdakotan paparadan ida'an wuru'u zakapu uu, Akeldama kii, “Izaita'o Zakapu,” kia'o wuru'u.)

²⁰ “Kaikapa sha'atii tawuru'u David saadauzoniaz udau'u Psalms ida'a.

‘Marii udapu wa'akinan mawazoo-daun;

Aonaa kizi pidan mashaapan udapu ii.’[‡]

Ba'oran koshan David saadanii Psalms ida'a, ukian,

‘Marii kizi ba'oran pidan zaamatan wuru'u ukaudin-kiziz.’[§]

²¹ “Ukau'an marii wazaamatan bauda'apa pidan wabii iki, chi'ikapauzo da'i baokopa watuma wakaudinano dono Naobanai Jesus tuma, ²² John chikaawunuuan di'iki'o uruu, atii una'aka-kaos di'iti wa'ai aokazi iti. Ukau'an na'ia'oram pidan zaamata-kaos, uru'o ni'i naa kakuwaapatin

[‡] 1:20 Psalm 69:25 [§] 1:20 Psalm 109:8

waunao tuma Jesus kadishita-kida-kao dau'u pamawaka-kizi iki.”²³ Uruu idi dya'utam pidannao zaamata-kao, Joseph Barsabbas (Justus kia'oraz kapam udakotapauzo-kao), na'iki Matthias.²⁴⁻²⁵ Aizii itukapa'azon na'ia'oram nii zaamata-kao. Uruu idi itoriinpan Tominkaru ati kaikapa'a: “Naobanai, ipai puaitapan pidannao nyukunuu, putukapa-kida wa'ati na'ia'oram nii bauda'apa pidan zaamata-kao kaudina'o nii pu'ati Judas wadaun nii, mako'oraz naa pamashaapa-kizi iti'i naa,” ikian.²⁶ Uruu dauna'an imakinaotan makinaonii, itukapa'azon kanom di'iti uwaotan. Matthias di'iti uwaotan. Uru'u naa itaamata apostle nii, kaudina'o nii Jesus ati, ba'oran 11 apostlenao tuma.

2

Kaimana'o Doronaa kaawan dau'o

¹ Aizii Pentecost kamoon kaawan dono'o naa, ipai mishidainao kasaba'ukinan baokopa, bauda'apa'o kabaun nazo ii. ² Masha'apakiaka itabata aimakaan wa'atin diiwa aokazi iki, ma'ozaka'o awaru wa'atin kawanu'o. Ipai pidannao, sakanatapainao kabaun nazo ii abatanuz. ³ Upu'a'a naa itukapa'akan iriba tikazi pu'ukapan kawan sodi kida'o aimakaan, na'iki itukapan naa ibuutinan ipai pidannao kawana'ati kida. ⁴ Uru'u dono Kaimana'o Doronaa morotinan na'iki uma'ozakadan naa ipai idyaun. Sariapa iparadan pabi'inaaka'o parada-karu kida ida'an, Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati.

⁵ Uruu dono iriba'o Jewnao, Tominkaru-tapainao, kasaba'uinpan Jerusalem ii. Inao

wa'atin munapo kida'o wiizai di'iki. ⁶ Ipai ĩnao, masha'apakiaka ĩabatan diiwa'o aimaakan wuru di'ia'a mishidainao kasaba'ukinapa-kizi ii. Uruu idi iriba ĩdiman na'iti, ĩtukapa'ananuzu. Uru'u naa mazan ĩabatan mishidainao paradan paparadan kaduz kida ida'an. ⁷ Tuukii ĩdi'itinpan ĩdau'u. Sariapa ĩkian pa'atiaaka kida, “Ei, ipai sha'atii wunaou'u pidannaouz Galilee Baara sannaou pa'idiwaru, ⁸⁻⁹ mazan na'apa di'i naa mooko waabatan ĩparadan kaiman, waparadan kaduz ida'an kida? Ipai waunao di'i pana'a kida'o waparadan, na'iki ba'oran wiizai iki kida'o pa'idiwaru wawa'atin. Kaina'a wa'atiinao Parthia Baara iki, ba'orainao Media Baara iki, na'iki Elam Baara iki, ba'orainao Mesopotamia Baara iki, Judea Baara iki, Cappadocia Baara iki, ba'orainao kida Pontus Baara na'iki Asia Baara iki. ¹⁰ Kaina'a ba'orainao kida wa'atiinao Phrygia Baara iki na'iki Pamphylia Baara iki, ba'orainao kida Egypt Baara iki, pabi'i kida pidannao wa'atin Libya Baara iki, maonapa'oraz donoi Cyrene itinapu. Kaina'a kapam Rome ikiinao, ¹¹ Jewnao kaawan na'iki ba'oran kaduz pidannao, zaamataninaouznaa Jewnao kaduz di'iti. Na'iki kaina'a kapam Crete Baara na'iki Arabia Baara ikiinao. Ipai waunao wawa'atin ba'oran amazada iki kida'o, mazan upu'u zii waabatan kaimanaiman ĩkowaadan Tominkaru sha'apatanii, umanawun kida'o aimaakan, waparadan kida ida'an.”

¹² Tuukii, tuukii ĩdi'itinpan, aonaa ĩsookadan pa-pishaan pairibannao kida. “Kandii ni'o wuru'u aimaakan sha'apanuz na'apa?” ĩkian.

13 Mazan ba'orainao, ĩbankiitan mishidainao, kaikapa'a: "Ashu, ĩpo'idin karikaonan wuru'u," ĩkian.

Peter kuwaa

14 Udauna'an Peter kadishitan naa baokopa wunao tuma'a, 11 apostlenaouz. Na'iki ukian naa ĩ'ati, ma'ozaka'o ida'an, "Õiribannao Jewnao, tawarainao, na'iki Jerusalem sannao. Uabata õparadan. Õkowaada'azon u'ati wuru dau'ana'a aimaakan uabataniaz aizii. 15 Unao kian, 'Wunao po'idin wuru'u.' Aonaa wapo'idin, aizii zii wakanada'akan, na'iki waoko ii zii kamoo. 16 Õaipan uaitapan wuru dau'ana'a utukapaniaz sha'apan aizii, tawuru'u naa wuru'u mishiina'oraz, prophet Joel saadauzoniaz kotua'a naa. Kaikapa sha'atii tawuru'u ukiauzonuz.

17 Tominkaru kian pidannao ati:

'Kaikapa'o nii õsha'apatan aimaakan diina'iti'i,
amazada tokon ua'ii,
õtaan nii õDoronaa ipai pidannao ati.

Na'iki udainao daonaioranao na'iki zunnao,
kowaadapan nii õparadan;

na'iki tominnarunao ati,
õtukapa-kidan nii mishi'o aimaakan
zanda'awunii ia'o kawanu'o nii.

Aizii tunarunaonao ati,
õtukapa-kidan nii mishi'o aimaakan
ĩzanda'awun ii.

18 Uruu dono õtaan nii õdoronaa õpoitorunao
nyukunuu iti,
daonaioranao na'iki zunnaouz.
Na'iki ĩkowaadan nii õparadan kida.

- 19 Uruu dono òaidan nii umanawun kida'o
 aimaakan di'itinapa-kinai ni'o,
 doko ii na'iki imi'i baara'a.
 Uruu dono pidannao tukapan nii izai, tikazi,
 na'iki podidi'o tikazi shan.
- 20 Uruu dono maruta'o nii kamoo, na'iki kauzu
 wuza'o nii izai kawan.
 Wuru'u aimaakan kida sha'apan nii
 kaikapa'a, umanawunu'o kamoo,
 ògaru Naobanai Kamoon kaawan ua'ia'o nii.
- 21 Na'ia'oram pidan pishaa'o Naobanai kaza-
 naatan paugaru,
 kazannaata-karu niiz.' Kia'o wuru'u Joel
 saadauzoniaz.*
- 22 “Òiribannao Israelitenaò, uabata òparadan.
 Kaimanaiman Tominkaru kainaabatan unao ati
 mishi'o udyuudanii wuru'u Jesus Nazareth sanaz,
 usha'apata-kidan ida'an u'ati umanawun kida'o
 aimaakan. Unao, uaitapa mishi'o kaiwuru'u
 òparadanuz, usha'apanum kau'an utukapani'i naa
 usha'apatan na'apa kida'o aimaakan, da'ana'a
 uwiizi an. 23 Paaipan kawana'ati'o wuru'u
 Tominkaru zaamata-kidanuz Jesus unao ati.
 Uaitapanii kotua'a naa, unao zaamatan niizu
 na'iki uzowii-kidan niizu, udyuudan ida'an
 oia'o pidannao taukanuzu cross di'iti. 24 Mazan
 Tominkaru kadishita-kida uruu mawaka-kizai iki.
 Ukakuda uruu powaa iti, aonaa mawaka-karu
 ka'iitan pataratapan uruu mawakainao bii ii.
 25 Kaikapa sha'atii tawuru'u David saadauzoniaz
 Christ paradan.

* 2:21 Joel 2:28-32

‘Ōaitapa karikaonan kaina'a Naobanai Tominkaru
 ōtuma,
 maonapa umashaapan ōdazaba'a.

Uruu idi aona'o nii kanom ai ōtarian.

26 Ukau'an tuukii manawun ōkonaukian,
 na'iki karikaonanu'o nii ōkonaukii-kidan
 Naobanai.

Ōaitapa na'iki ōmishida
 pukadishita-kidan nii ōnanaa powaa iti.

27 Aona'o nii pukashaapan ōna'ian karikaonan
 mawaka-kizai ii.

Na'iki aona'o nii putaapadan kaimana'o man-
 awun pupoitoru nanaa
 dyupushan baaranai ii.

28 Pukowaadauzonii ō'ati,
 pukadishita-kidan nii ōgaru powaa iti
 ōmawakan dauna'an.

Ōkonaukian nii manawun putaapan idi ōgaru pu-
 dazaba'a,
 kia'o David saadauzon.†

29 “Ō'inawuzunao, ōkowaada'azon u'ati
 kaimanaiman, wadokozu-daun King David
 dau'an. Uruu kotua'a naa umawakan, kaina'a
 watukapan ubaaranaa kaida'a'a, atii kai.

30 Mazan prophet uruu. Uruu idi uaitapa na'iki
 umishida wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz
 pasha'apata'azon u'ati. Ukiuzonuz, uzaamatan
 nii bauda'apa David takaan-daun king nii,
 na'apa'o nii uruu kawan. 31 Tominkaru aipan

ati, David aitapa na'apam nii aimaakan sha'apan
 diina'iti'i. Uruu idi'o ukowaadanuz Tominkaru
 kakudan nii Christ powaa iti pamawaka-kizi iki.
 Aona'o nii ukashaapan una'ian mawakainao

† 2:28 Psalm 16:8-11

bii ii, na'iki aona'o nii ukashaapan udyupushan baaranai ii. ³² Ukau'an uru'u naa wuru'u Jesus, Tominkaru kadishita-kidaniaz pamawaka-kizi iki. Mishi'o wuru'u ukakudanuz powaa iti, ipai waunao apostlenao tukapanuz. ³³ Tuukii Tominkaru naubaan Jesus, uruu idi usakanata-kidanuz padiwa'ora antanapu Naobanai nii. Na'iki Tominkaru taa'a naa Kaimana'o Doronaa Jesus ati, ukowaadauzoniaz pataa'azon u'ati. Uruu Kaimana'o Dorona'a naa wuru'u Jesus taaniaz waunao mishidainao ati aizii, wuru'u unao tukapanii kidaz, na'iki unao abataniaz kapam. ³⁴ Aonaa David sawatauzo-kaao aokazi iti. Mazan upu'u zii ukian.

'Naobanai Tominkaru kian òNaobanaa ati.

Pusakanata òdiwa'ora antanapu,

³⁵ atii òwaranuita-kidan putarubanao pu'ati.'‡

³⁶ “Ukau'an, marii ipai unao na'iki ipai ba'oran Israelitenaoo aitapan kaimanaiman, tawuru'u Jesus, unao tauka-kidaniaz cross di'iti, uru'u naa Christ, Tominkaru zaamataniaz Naobanai nii, kazannaata'o nii papidanannao.”

³⁷ Pidannao abatan dauna'an ipai wuru'u Peter paradanz pa'ati kaikapa'a, tuukii ìnyukunuu kasha'oran. Sariapa ìpishaan Peter, na'iki ba'oran apostlenao kapam. “Wairibannao, na'apam nii dii washa'apatinan aizii?” ìkian.

³⁸ Peter kian ì'ati, “Òiribannao, ipai unao, utanawatin u'oian ai na'iki uchikaawunuu-kidina'a naa umishidan idi'i naa Jesus Christ, Tominkaru mainaabata kizi ipai u'oian. Na'iki Tominkaru taa kizi'i naa

‡ 2:35 Psalm 110:1

u'ati Kaimana'o Doronaa. ³⁹ Uruu wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon unao ati, na'iki utakaannao ati, na'iki Gentilenao ati. Mazan soo padapadaniinao pidannao ati'o nii wuru'u Naobanai waTominkarun taanuz Kaimana'o Doronaa.” ⁴⁰ Peter kakinaowan ĩdyaun kaimanaiman, na'iki powa'a zii koshan uparadan ĩ'ati, kaikapa'a: “Umuuda'a naa oia'o kai, aonaa kizi upataka'uta-kaao diina'iti'i oiainao pidannao pataka'uta-kaao dono'o naa.”

⁴¹ Uruu idi iriba, iriba pidannao mishidan ukuwaa, na'iki ĩchikaawunuinan naa kapam. Uruu dono 3,000 pidannao mishidan Jesus, na'iki ĩbaokopatinan naa wunao bii iti'i mishidapainaouznaa. ⁴² Uruu dauna'an karikaonan da'i ĩbaokopainpauzon. Minziiwa ĩtominpan apostlenao di'iki, na'iki ipai ĩbauda'apatan panyukunuu Tominkaru dau'ati. ĩnikan bread baokopa, ĩnyukunuitapa-kinaa nii Jesus mawakan, na'iki ĩtoriiinpan baokopa kapam Tominkaru ati.

Mishidainao mashaapan kaiman

⁴³ Uruu dono, Tominkaru aipan ati apostlenao sha'apatan umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu usha'apatauzo-kaao. Tuukii pidannao di'itinpan wuru dau'a'a ĩsha'apatanii kidaz. ⁴⁴ Na'iki mapuda ĩbaokopainpan ba'oran mishidainao kida tuma. Na'iki karikaonan da'i ĩka'idiwaakapan pa'atiaaka kida. ⁴⁵ Na'ia'oram pidan sellian dono pasha'apauz, utaan nii wuru'u pasha'apauz winipinaaz ipai mishidainao kawana'ati, ĩtorii-kinaa nii paaiapanii manawun aimaakan. ⁴⁶ Ipai kamoo mishidainao

baokopatinauzon Tominkaru Dapu ii. Panaadon ĩbaokopatinan nii mishidainao dapu ii kapam, konaukii ĩarooapan baokopa, na'iki ĩnikan nii kapam bread panyukunuitapa-kinaa nii Jesus mawakan.
⁴⁷ Karikaonan ĩkonaukiitin-kidan Tominkaru. Uruu idi tuukii pidannao naudapan wuru'u mishidainaouz. Ipai kamoo Jesus kazannaatan pidannao ĩ'oian ai. Uruu idi powa'a zii manawun mishidainao iribainan.

3

Machi'ikaka'o daonaiora

¹ Bauda'apa kamoo wachuupun ua'ii, Peter na'iki John makon koshan Tominkaru Dapu iti, ĩtoriiŋpa'anan Tominkaru ati, Jewnao toriiŋpauzon kawana'ati. ² Aizii kaina'a daonaiora kaawa-kida-kariwai Tominkaru Dapu paniinomizinaa di'ii, dakota-kariwaiz Konaunama'o Paniinom kii. Wuru'u daonaioraz aona'o uchi'ikauzon pashakatan iki'o. Ipai kamoo pairibannao na'akauzonuzu Tominkaru Dapu paniinomizinaa di'iti, upishaa kizi puraata pidannao ai, ĩmorota'anan pu'u Tominkaru Dapu iti.

³ Aizii wuru'u daonaioraz, utukapa Peter na'iki John morota'anan Tominkaru Dapu iti. Sariapa ukian ĩ'ati, "Utaa shoman õpuraatan sodi nii." ⁴ Sariapa ĩawunuupa'akan u'idi'iti, na'iki Peter kian, "Puabata." ⁵ Sariapa daonaiora awunuupa'akan ĩ'idi'iti, aonaa upanadankan paawun ĩ'ai, uzauda-kidan ĩtaa'azon puraata pa'ati. ⁶ Mazan Peter kian u'ati, "Aonaa õpuraatan nii, mazan õtaan nii aimaakan kaina'a'o õ'ida'a.

Ōkian pu'ati, puchi'ika Jesus Christ, Nazareth san uu ida'an.” ⁷ Uzaamatanuzu paka'u kadu iki ukadishita-kidanuz. Masha'apakiaka daonaiora kidiba na'iki utaba'u kida ma'ozaka'akan, ⁸ uru'u naa ukadishitan, na'iki uchi'ika'akan naa kapam. Sariapa umorotan Peter na'iki John tuma Tominkaru Dapu iti. Na'ii uchi'ikaadanaan na'iki uzaka'uudanaan, ukonaukii-kidan Tominkaru. ⁹ Aizii pidannao tukapan idi na'iki ĩabatan idi wuru'u ukonaukii-kidanuz Tominkaru kaimanan pa'ati, ¹⁰ sariapa ĩaitapa'akan uru'u naa tawuru'u sakanatapauzoz Tominkaru Dapu paniinomizinaa ii, pishautauzoz puraata pidannao ai. Tuukii pidannao di'itinpan patukapan idi aimaakan sha'apan u'ati.

¹¹ Aizii wuru'u daonaioraz, na'a uzaamatinpan Peter na'iki John kadu iki, Solomon's Porch* di'ii. Iriba pidannao diman ĩ'ida'ati, ĩtukapa'anan ĩdyaun. Tuukii ĩdi'itinpan udau'u.

*Peter kakuwaapan
Tominkaru Dapu ii*

¹² Peter tukapan idi iriba pidannao, sariapa uparadan ĩ'ati, kaikapa'a: “Ōribannao, Israelitenao, kanom ni'o uawunuutapan na'iki udi'itinpan wadau'u? U'itiiman wakaimanan ida'ana'o manawun oo wama'ozakan ida'ana'o karikaonan wuru'u wachi'ika-kidanuz di'ora'a daonaiora? Aonaa turuu washa'apatan aimaakan kaikapa'a wa'ida'a! ¹³ Mishi wadokozu-daunnao Abraham, Isaac, na'iki Jacob, na'iki ipai wairiban-daunnao Tominkarun. Uruu tuukii pa'an

* **3:11** Solomon's Porch: dikin-dinapa-kizai kamoo ai.

ukonaukii-kidan na'iki unaubaan papoitoru Jesus. Mazan unao, tuukii uaipan uzowii-kaao, na'iki tuukii ukashadan, na'iki udakoopan uruu Pilate kanaapu'u, umuuda'azon pu'u padamatazu. ¹⁴ Mazan aonaa unao nyukunuu na'apan, aonaa uaipan wuru'u kaimana'oraz pidan aona'oraz usha'apatan oia'o muuda-kaao. Soo uaipan pa'an Pilate muuda-kidan zowii-miki pidan. ¹⁵ Uruu idi uzowii-kidan wuru'u taa'oraz kakupa-kinai. Mazan Tominkaru kakuda na'iki ukadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki. Ipai waunao watukapa uruu, ukadishitan dauna'an. ¹⁶ Uruu Jesus uu ida'ana'o wuru'u wachi'ika-kidanuz machi'ikaka'o, wamishidan idi Jesus tuukii manawun, na'iki machi'ikaka'o mishidan idi kapam uruu tuukii. Ipai unao utukapa aizii di'i ukadishitapanu'u.

¹⁷ “Uabata òiribanna! Òaitapa unao na'iki uzowaunaanao sha'apatan Jesus kaikapa'a, usha'apanum kau'an umaaitapakan idi Tominkaru dyuudanii wuru'u uruuz. ¹⁸ Tominkaru kowaada-kidani'i naa sha'atii kotua'a naa prophetnao ida'an, wuru'u padyuudan nii Christ, mazan pidanna pataka'utan niizu na'iki ìzowian niizu. Aizii watukapa na'apa'a naa mishi Tominkaru mishii-kidan paparadan.

¹⁹⁻²⁰ “Ukau'an umuuda'a naa na'iki utanawatina'a naa usha'apaapan ai oia'o, umashaapa kizi'i naa pa'an Tominkaru aipan kawana'ati, umainaabata kizi ipai u'oian u'ai. Na'iki Tominkaru tiwaa-kida kizi unao ati kaimana'o na'iki konaunama'o mashaapa-karu

unyukunuu ii. Na'iki udyuudan nii koshan Christ da'ati'i unao na'iki waunao ida'ati. Usha'apanum kau'an uruu Jesus, Tominkaru zaamataniaz kazannaata'o nii na'iki kazowautapa'o nii ipai daunuuda'u waunao.

²¹ “Jesus na'ian nii zii aokazi ii, atii Tominkaru pa'inaadan ipai wuru'u patomanii kidaz aimaakan. Na'apa sha'atii ukowaada-kidauzon kotua'a naa kaimanainao prophetnao ida'an.

²² Kaikapa sha'atii tawuru'u Moses kiauzonuz Christ dau'an, 'Naobanai waTominkarun zaamatan nii pidan unao bii iki prophet nii, ukowaadapan nii Tominkaru paradan na'apa õgaru kawan. Uabata kizi pa'i ipai aimaakan ukowaadanii u'ati, uizo'ati kizi na'iki usha'apatin kizi uparadan kawana'ati. ²³ Na'ia'oram pidan aona'o uabata'azon na'iki aona'o uizo'atin uparadan, Tominkaru mainaabatan niizu papidanannao bii iki.’†

²⁴ “Na'apa sha'atii Prophet Samuel kowaadauzon, na'iki ipai ba'oran udawu'ati kidainao prophetnao, ïkowaadapauzonii kapam ipai wuru kida dau'ana'a, watukapanii kidaz naa usha'apaapa-kao da'ana'a. ²⁵ Uru'u naa tawuru'u prophetnao ida'ana'oraz Tominkaru kowaada-kidan pasha'apata'azon na'iki pataa'azon wadarunnao ati.‡ Ipai waunao Jewnao ati'o kapam wuru'u utaa-kaoaz, usha'apanum kau'an ïdani-daunnao wuru'u waunaouz. Ukiauzon

† **3:23** Deuteronomy 18:15, 18-19 ‡ **3:25** Tominkaru kowaada-kidan pasha'apata'azon na'iki pataa'azon wadarunnao ati: uruu dakota-kao covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

Abraham ati, 'Ōkamunan-kidan nii ipai pidannao imi'i baara anainao, bauda'apa'o putakaan-daun ida'an.'§

²⁶ “Aizii Tominkaru dyuudan dono'o naa pa-poituru, udyuudan uruu kiwiin waunao Jewnao ida'ati kaminka'uta'o nii waunao, utanawatin-kidan ida'an waunao, washa'apaapan ai oii kida'o aimaakan,” Peter kian i'ati.

4

Peter na'iki John kootowapa-kida-kao

¹ Peter na'iki John kadakotinan pu'u zii pidannao ati, upu'a'a naa faadaanao, na'iki kazowautapa'o watchmantapainao Tominkaru Dapu, na'iki Sadduceenao* kaawa'akan i'bi ati. Na'iki i'abata i'kowaadapan ² mishi'o wuru'u Jesus kadishitanuz pamawaka-kizi iki. Ukau'an mishi'o nii kapam pidannao, mawakainao kidaz kadishitan pamawaka-kizi iki. Uruu dikin ii i'to'oran tuukii apostlenao ati. ³ Sariapa i'zaamata-kidan i'dyaun. Mazan wachuupun idi'i naa i'na'aka'akan naa i'dyaun taraa-kizai iti, na'ia'a naa i'taraa-kidan i'dyaun. ⁴ Mazan iriba, iriba pidannao mishidan, wuru'u abatainaouz apostlenao kuwaa. Uruu idi powa'a zii mishidainao iribadinan, 5000, soo daonaioranao karikaonan aita-kao.

⁵ Aizii ba'oran kamoo ipai kootowapa-kidauzono pidannao baokopatinan Jerusalem ii:

§ 3:25 Genesis 22:18; 26:4 * 4:1 Sadducee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

faadaanao zowaunaanaouz, kazowautapainaoz Jewnao, na'iki tiichaapauzonaouz Moses kakinaori dau'u. ⁶ Annas, Umanawunu'oraz Faadaa, na'ia'o kapam uruu baokopa Caiphas, John, na'iki Alexander tuma. Na'iki na'ia'o kapam ba'oran faadaanao ituma, Annas iribanna kida. ⁷ Ipai inao baokopatinan, udauna'an idyuudan naa apostlenao kadishitan pakanaapu'u. Ipishaan naa idyaun kaikapa'a: "Kanom aipan ati'o, oo kanom taanii uma'ozaka-kinaa nii, wuru'u uchi'ika-kidanuz di'oraz daonaiora'a?" ikian.

⁸ Sariapa Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan Peter nyukunuu, na'iki ukian itati, "Oiribanna, wanaobanaanao, na'iki kazowautapainao waunao Israelitena. ⁹ Ukadishita-kidan waunao aizii ukanaapu'u, soo wakamunanun idi na'iki wakaminka'utan idi machi'ikaka'o pidan. Na'iki unao, uaitapa'azon na'apa'oram wuru'u wachi'ika-kidanuz uruu. ¹⁰ Aizii oaiapa ipai unao, na'iki ipai Israelitena aitapan. Jesus Christ, tawuru'u Nazareth sanaz, uruu ma'ozakan ida'ana'o wuru'u wachi'ika-kidanuz di'oraz daonaiora'a. Uruu idi utukapan kaimana'a naa aizii ukadishitapan di'i. Uruu Jesus Christ, unao zowii-kidaniaz, utauka-kidaniaz cross di'iti. Mazan Tominkaru kakuda na'iki ukadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki. ¹¹ Uruu Jesus dau'ana'o tawuru'u kotua'oraz usaadauzo-ka, Tominkaru Paradan kianuz kaikapa'a:

'Wuru'u kuba unao tomapauzonao kabaun kashadaniaz.

Kaimana'o, na'iki umanawunu'o kabaun toma-kinao wuru'u,

ipai ba'oran kubanao ai.'†

¹² “Aonaa ba'oran pidan nii, kazannaata'o nii waunao, di'oraz imi'i baara an, soo bauda'apa Jesus. Uruu Tominkaru dyuudanii, pidannao kazannaatin-kinaa nii, aonaa ba'oran uruu kawanu'o nii.”

¹³ Tuukii kootowapa-kidauzonao pidannao di'itipan Peter na'iki John dau'u, usha'apanum kau'an itukapa ma'ozaka ikakuwaapan, aonaa itarian. Na'iki itaitapa aonaa aitapainao pidannao manawun mani inao. Udauna'an itaitapankan naa, Jesus minauda'uitapauzonii inao. ¹⁴ Mazan itukapan idi kaina'a wuru'u daonaiora chi'ika-kida-kariwaiz kadishitapan na'a Peter na'iki John tuma, aonaa itaitapan na'apam naa pakian itati. ¹⁵ Uruu idi idyuudan zii ikodita-kida-kaomiitiniapa-kizai nazo iki. Udauna'an kootowapa-kidauzonao pidannao kadakotinan naa pa'atiaaka. ¹⁶ Ikian, “Na'apam nii dii washa'apatan idyaun? Ipai pidannao mashaapainao Jerusalem an aitapan wuru'u isha'apatanuz umanawunu'o aimaakan, na'iki aonaa na'itim wamariidin udau'an. ¹⁷ Mazan turuu pa'an wamashaatan ikakuwaapatinan, ikuwaa iribainan ai ba'oran pidannao di'iti. Wakakinao shoman idyaun, aonaa kizi'i naa ikakuwaapatinan powa'a Jesus dau'u pidannao ati.” ¹⁸ Uruu idi idapadan idyaun powa'a ati. Na'iki ikian itati, “Wakakinaowan nii unao, aonaa waabata'azon powa'a ukakuwaapatinan pidannao ati Jesus dau'u. Aonaa masakauda'u.”

¹⁹ Sariapa Peter na'iki John kian itati, “Oiribannao, kanom paradan uaitapan Tominkaru

† 4:11 Psalm 118:22

aiapa izo'ati-kaos? Unao paradan, oo uruu paradan? ²⁰ Aonaa turuu wasookadan wakowaadapan wuru'u watukapanii, na'iki waabatanii kida aimakaan daua'oraz.”

²¹ Powa'a zii koshan kootowapa-kidauzonao pidannao kakinaowan ĩdyaun ma'ozaka'o ida'an. Udauna'an ĩmuuda'akan naa ĩdyaun. Aonaa ĩaitapan na'apam pasha'apatan ĩdyaun. Usha'apanum kau'an ipai pidannao, tuukii ĩkonaukii-kidan Tominkaru, ĩtukapan idi wuru'u umanawunu'o aimakaan sha'apata-kaos machi'ikaka'o ati. ²² Wuru'u pidan chi'ika-kida-kariwaiz, uwazootani'i naa 40 uwunun.

Mishidainao toriinpan Tominkaru ati, utaa kizi ĩma'ozaka-kinaa nii

²³ Kootowapa-kidauzonao pidannao muudan dauna'an Peter na'iki John, sariapa ĩkiwan pamin-mishidannao di'iti. Na'iki ipai ĩkowaadan ĩ'ati na'apam faadaanao zowaanaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kian pa'ati. Na'iki ĩkowaadan ĩkakinaowan paugaru ma'ozaka'o ida'an. ²⁴ Mishidainao abatan idi na'apa'o parada-karu, sariapa ĩtoriinpan Tominkaru ati, kaikapa'a: “Oo Naobanai umanawunu'o, toma'o aokazi, imi'i baara, paran na'iki ipai wuru'u mashaapainouz aokazi ii, imi'i baara'a, na'iki paran baoko ii. ²⁵ Kotua'a naa mishi pukaiwaan wadarun, King David, kowaada'o nii puparadan Kaimana'o Doronaa ida'an. Kaikapa sha'atii tawuru'u King David kiauonuz,

'Kanom dikin ia'o wuru'u Gentilenao‡ to'oranuz?
Na'iki kandii nii pidannao dakotautan
pasha'apatan õgaru madiwautapaka?

26 Kingnao minziiwan, ãmizaataakapa'azon,
na'iki ba'oran naobanai-tinpainao kida
baokopatinan ãtuma,
ãaipan pamashaatan Naobanai Tominkaru na'iki
Christ,
wuru'u puzaamataniaz kazannaata'o nii pap-
idanannao. §

27 "Aizii, na'apa'a naa mishi, ukawana'ati
watukapan aimaakan kida sha'apaapa-kae.
Pontius Pilate na'iki King Herod baokopatinan
Gentilenao na'iki Israelitenao tuma, Jerusalem
ida'a, ãto'oran dono'oraz Jesus ati. Uruu
kaimana'o pupoitoru Christ, uruu puzaamataniaz
kazannaata'o nii pupidanannao. 28 Mishi
pugaru, puwazoota pidan ma'ozakan, mazan
soo puaipan kawana'ati'o, na'iki pukashaapan
idi'o karikaonan wuru'u pidannao sha'apatanuz
Jesus kaikapa'a. Na'iki kotua'ora'a naa
pudi'itapan wuru'u pusha'apata-kida'azoonuz
uruu kaikapa'a. 29 Oo, waNaobanaa, puabata
na'apam pidannao dakotan pasha'apatan
waunao. Mazan waunao pupoitorunao
na'iki pupidanannao, pukaminka'uta waunao,
ma'ozaka kizi wakowaadapan puparadan
pidannao ati. 30 Pukashaapa wakakudan
karinainao, kaimana'o pupoitoru, Jesus ida'an.
Na'iki marii kapam washa'apatan Jesus ida'an,

‡ 4:25 Gentilenao: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa
kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

§ 4:26 Psalm 2:1-2

umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu pidan sha'apatan," ĩkian.

³¹ ĩpaian dauna'an patoriinpan Tominkaru ati, sariapa amazada nakainan ĩbaokopatinapa kizi ii, na'iki ipai Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan ĩnyukunuu. Uruu idi ma'ozaka'a naa ĩkowaadapan Tominkaru paradan.

Mishidainao ka'idiwaakapan

³² Ipai wuru'u mishidainaouz, ĩmashaapan patumaaka ĩtaapan panyukunuu, na'iki na'apa kida ĩdi'itinpan. Aizii pasha'apauz kida, aonaa ĩtaapan soo pa'ati'o nii mani karikaonan. Mazan ĩka'idiwatan nii ipai pamin-mishidainao kida u'idi. ³³ Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapan idi apostlenao, ma'ozaka ĩkakuwaapan Naobanai Jesus kadishitan dau'u pamawaka-kizi iki. Na'iki kaimanaiman Tominkaru kaminka'utan ipai wuru'u mishidainaouz. ³⁴⁻³⁵ Aonaa kanom aimaakan awuta'o nii ĩ'ai. Usha'apanum kau'an pabi'i kida mishidainao, kaina'a ĩzakapun wiizi kida, na'iki ĩdapu kida. Aizii ĩsellian an ba'oran pazakapun oo padapu, ĩna'akan nii wuru'u uwini pinaa kidaz apostlenao di'iti. Apostlenaou'o ni'i naa buuta wuru'u puraataz mishidainao kawana'ati, wuru'u pataka'utinainaouz. Uruu idi aonaa ĩbaiaapan pazamazin.

³⁶ Aizii mishidainao bii'i kaina'a daonaiora Cyprus san, Joseph kia'o u'uu, mazan apostlenao dakotan naazu Barnabas kii, (ma'ozakadapa'o pi-dainao nyukunuu, kia'o wuru'u u'uuaz).

³⁷ Bauda'apa kamoo, Barnabas sellian pazakapun ba'oran pidan ati. Uzakapun kawinipinaatakaodauna'an, una'akan naa wuru'u puraataz apostlenao di'iti. Na'apa kizi'i naa koshan ibuutan puraata, mishidainao kawana'ati.

5

Ananias na'iki udaiaro Sapphira

¹ Kaina'a daonaiora Ananias kia'o u'uu. Udaiaro uu Sapphira kia'o. Iaipan kapam pataan puraata mishidainao ati'o nii. Uruu idi ibuutan pa'amazadati, na'iki iselliinuz. ² Mazan Ananias na'iki udaiaro bauda'apatan panyukunuu aonaa kizi itaan ipai daunuuda'u wuru'u puraataz. Udauna'an Ananias makon naa apostlenao di'iti, utaan naa wuru'u puraataz ipai'o kawan mishi. ³ Sariapa Peter kian u'ati, "Ananias, kandii nii pukashaapan Satan kaiwaan pugaru? Satan aipan ati pubuutan puraata pu'idiwau nii, wuru di'iki'i puraata taa-kariwaiz pu'ati puamazadati winipinaa nii. Kandii nii putiwaan pumariidan Kaimana'o Doronaa? ⁴ Pusellian ua'ii wuru'u amazadaz, pu'idiwau wuru'u, na'iki pusellian dauna'anazu, pu'idiwau padamata wuru'u puraataz. Mazan kandii ni'i naa mooko wuru'u pusha'apatanuz aimaakan kaikapa'a naa manawunu'u? Aonaa waunao mani wuru'u pumariidaniaz, mazan putiwaan pumariidautan Tominkaru pa'an." ⁵ Ananias abatan idi Peter paradan na'apa, sariapa udorauta'akan, na'iki umawaka'akan naa. Aizii pidannao, tukapainao na'iki abatainao kida kuwai Ananias mawakan dau'u, tuukii, tuukii itarian. ⁶ Sariapa

daonaioranao wa'atin, na'iki ĩbazoobatan naa unanaa kamicha mada idi. Udauna'an ĩna'akan naazu na'iki ĩdida'ana'akan naa uruu.

⁷ Tomunu'iki zaa uruu dauna'an, Ananias daiaro kaawa'akan naa apostlenao ida'ati, aonaa oaitapan wuru'u paudaiaru mawakanuz.

⁸ Sariapa Peter kian o'ati, “Pukowaada o'ati, patumaaka'o wuru'u di'oraz puraata'a? Kaika-pauda'u'o wuru'u uamazadati kawinipinaata-kaoz?”

“Oo, na'apa'o wuru'u,” okian u'ati.

⁹ Uruu idi Peter kian o'ati, “Kandii nii pugaru na'iki pudaiaru tiwaa-kidapan Tominkaru Doronaa? U'itiiman aona'o nii Tominkaru aita-pan? Puabata! Kaikin iki'i naa daonaioranao didankainao pudaiaru wa'atini'i. Aizii pugaru'o ni'i naa kapam ĩdida'an.” ¹⁰ Sariapa odorauta'akan na'iki omawaka'akan naa kapam. Aizii daonaioranao kaawan padidanaka-kizi iki Ananias, ĩtukapan udaiaro mawaka'aka'a naa kapam. Uruu idi ĩna'akan naa onanaa na'iki ĩdidan naazo paudaiaru dazaba'a.

¹¹ Uruu idi tuukii mishidainao, Jerusalem iainaouz tarian. Na'iki tuukii kapam ba'orainao pidannao kida tarian, ĩabatan idi wuru'u ĩmawakanuz na'apa.

Umanawun kida'o aimaakan sha'apata-kaoz

¹² Tominkaru ma'ozakan ida'an, apostlenao sha'apata umanawun kida'o aimaakan pidannao awun za'a, aona'oraz turuu pidan sha'apatan. Mapuda da'i mishidainao baokopainpauzon

Solomon's Porch* di'ii, Tominkaru Dapu ia'oraz. ¹³ Mazan mamishida-kainao pidannao, tuukii ĩtarian pakaawan mishidainao ida'ati, mazan upu'u ĩnaudapan wuru'u ĩsha'apaapanii kidaz aimaakan, na'iki ipai ĩparadan kaiman ĩdau'an. ¹⁴ Mazan una'apan pu'u iriba daonaioranao na'iki zunnao mishidan naa Naobanai Jesus. Uruu idi baokopa'a naa ĩbaokopatinan kiwiini'o mishidainao tuma. ¹⁵ Apostlenao sha'apaapan idi umanawun kida'o aimaakan, sariapa pidannao na'akan karinainao pairibannao, na'iki ĩmuudan ĩdyaun dunapo daawa an, pada'awupa-kizi baara'a kida. Aizii Peter dobatan an na'an ĩdazaba an, ĩaipan udikin dobatan ĩpaawa an, ĩkakuda kizi. ¹⁶ Iriba pidannao kasaba'ukinan apostlenao ida'ati, wa'atiinaouz donoi sodi kida di'iki, wuru'u Jerusalem dazaba an kida'oraz wiizainao. ĩna'akan karinainao, na'iki oia'o doronai zaamatapaniinao kida, na'iki ipai ĩrinaa kida so'ota-kaao ĩ'ai.

Apostlenao kodita-kida-kaao taraa-kizai iki

¹⁷ Aizii Umanawunu'o Faadaa na'iki uminka'unao, wuru'u Sadduceenaouz,† tuukii ĩkashauzin apostlenao ati. ¹⁸ Uruu idi ĩzaamatan ĩdyaun, na'iki ĩtaraa-kidan naa ĩdyaun. ¹⁹ Mazan uruu aiwaka'an, angel, Tominkaru di'iki'o da'atan taraa-kizai paniinomizinaa kida ĩ'ati, na'iki ukodita-kida'akan naa ĩdyaun. Ukian ĩ'ati, ²⁰ “Umako Tominkaru Dapu iti, ukowaada kizi pidannao ati wuru dau'a'a pa'ina'oraz naa

* **5:12** Solomon's Porch: dikin-dinapa-kizai kamoo ai.

† **5:17** Sadducee: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

mashaapa-karu.” ²¹ Apostlenao izo'ati Angel paradan. Ishawaka zii amazada, ñnao mako'oka'a naa Tominkaru Dapu iti. Na'ia'a naa koshan ïtominapatin-kidan pidannao.

Aizii Umanawunu'o Faadaa baokopatinan naa paminka'unao tuma, na'iki ïdapadan naa ipai kootowapa-kidauzonao pidannao miitiniapa-kizai iti. Udauna'an ïdyuudan naa pidannao taraa-kizai iti, ñnanaka kizi'i naa apostlenao pa'ida'ati. ²² Mazan dyuuda-kariwainao kaawan taraa-kizai iti, aonaa ïikodan apostlenao na'ii, uruu idi ïkiwa'akan naa powaa iti. Ñkaawan, sariapa ïkian kootowapa-kidauzonao pidannao ati, ²³ “Wakaawan taraa-kizai iti waikoda ipai paniinom kida dadaradinapa pa'idiwaru, na'iki watchmantapainao taraa-kizai, ipai ïkadishitapan paniinom kawana'ati kida. Mazan wamorotan taraa-kizai nazo iti, aonaa waikodan pidannao na'ii.”

²⁴ Faadaanao zowaunaanao, na'iki kazowautapa'o watchmantapainao Tominkaru Dapu abatan idi wuru'u ïkowaaz, tuukii ïdi'itinpan. ²⁵ Upu'a'a naa pidan kaawa'akan, kakuwaapa'ana'o ï'ida'ati. Ukian ï'ati, “Uabata òkuwaa! Tawuru'u daonaioranao utaraa-kidaniinaouz, kaini'ia'a naa ïdyaun Tominkaru Dapu ii, ïtominapatin-kidan naa pidannao.”

²⁶ Sariapa watchmantapainnao zowaunaa makon paminka'unao tuma, ñna'anan wuru'u apostlenaouz, ïkootowapa-kida'azon ïdyaun. Mazan kaiman ïzaamatan ïdyaun, usha'apanum kau'an tuukii ïtarian wunao aia'a abatapainao kidaz ïkowaa. Ñzauda-kidan pazowii-kaao paboo-kaao ida'an

kuba idi, apostlenao dikin ii.

²⁷ Apostlenao kaawa-kida-kaao dauna'an, ñkadishita-kida-kaoa'a naa kootowapa-kidauzonao pidannao kanaapu ati. Na'iki Umanawunu'o Faadaa kian naa ñ'ati kaikapa'a: ²⁸ “Tuukii sha'atii wakakinaowan unao, wakii sha'atii ‘aona'a naa waaipan powa'a utominapa-kidan pidannao Jesus dau'u.’ Mazan upu'u zii utominapatin-kidan pidannao. Aizii ipai'i naa Jerusalem ii aka ukuwaa iribainan. Na'iki ipai ukowaadan pidannao ati, waunao wuru'u zowii-kida'oraz Jesus.”

²⁹ Sariapa Peter na'iki ba'oran apostlenao kian, kaikapa'a: “Waizo'atin nii soo Tominkaru paradan, mazan pidan paradan, aona'o nii waizo'atin. ³⁰ Tominkaru, wadokozu-daunnao mishidauzoniaz, uruu kadishita-kidanii Jesus pamawaka-kizi iki, unao zowii-kidaniaz na'iki utauka-kidaniaz cross di'iti. ³¹ Mazan Tominkaru zaamatan na'iki umuudan uruu padiwa'ora antanapu, umanawunu'o Naobanai nii, kazannaata'o nii ipai pidannao. Na'iki uruu ida'an kizi waunao Israelitenao tanawatinan wa'oian ai, na'iki uruu ida'an kizi wa'oian mainaabata-kaao wa'ai. ³² Mishi'o wuru'u kuwaiz, waunao waaitapa na'iki watukapa uruu kakupa. Uruu idi'o wakakuwaatinan udau'u. Na'iki Kaimana'o Doronaa, Tominkaru taaniaz ipai mishidainao kawana'ati, uruu kapam kainaabata'o pidannao ati mishi'o wuru'u kuwai Jesus dau'u kida'oraz.”

³³ Kootowapa-kidauzonao pidannao abatan idi wuru'u ñparadanuz kaikapa'a, tuukii ñto'ora'akan.

Īaipan naa apostlenao zowiaka-kao ³⁴ Mazan kaina'a pidan Phariseenao‡ bii iki'o, Gamaliel kia'o u'uu, na'iki uruu tiichaapauzo Moses kakinaorii dau'u. Ipai pidannao naudapan uruu. Sariapa ukadishitan na'iki udyuudan apostlenao kodita-kida-kao zii miitiniapa-kizai iki. ³⁵ Udauna'an ukian naa ipai kootowapa-kidauzonao pidannao ati, “Ōiribannao Israelitenao, uabata ōparadan. Udi'itinapa zii shoman kiwiin usha'apatan ua'ii di'oraz daonaioranaou'u. ³⁶ Kotua'a naa na'apa sha'atii tawuru'u Theudas kaawauzonuz. Uruu dono udakotinpan umanawunu'o pidan nii, na'iki iriba sha'atii uzaamatan papidanannao nii. Uikoda 400 pidannao zaamatan u'idi'iti. Mazan bauda'apa kamoo uzowii-kao, uruu idi ipai upidanannao makoobi'iinan, atii na'apa karikaonan ĩmainaabatan.

³⁷ “Uruu dauna'an Judas, Galilee Baara san, uaipan pamizaataakapan Rome sannao tuma, ĩsaadapan dono ipai pidannao uu. § Iriba sha'atii uzaamatauzon papidanannao nii. Mazan na'apa koshan uzowii-kao. Aizii upidanannao, ipai ĩmakoobi'iinan kapam.

³⁸ “Ukau'an ōkia'azon u'ati, wunao dau'ana'a di'oraz pidannaou'u, aonaa umashaata'ana'a ĩdyaun pakaudin-kizi ai. Umuuda mishi'oraiman ĩdyaun, marii ĩmakon. Aizii ĩsha'apaapan an wuru'u aimaakan kidaz paaipan kawana'ati karikaonan, na'apa'o nii kapam ĩmainaabatan. ³⁹ Mazan aizii

‡ 5:34 Pharisee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § 5:37 Rome sannao saadan ipai pidannao uu tax puraatananaa zaamata'azoo-kao idi.

umishiin an mishi ĩsha'apaapan wuru'u aimaakan kidaz Tominkaru aipan kawana'ati, aona'o nii uka'iitan umashaatan ĩdyaun. Na'iki utarubaitinpan ni'i naa Tominkaru ati," ukian ĩ'ati.

⁴⁰ Sariapa mishi uparadan na'apatan ĩnyukunuu. Udauna'an ĩdapadan naa apostlenao powa'a ati koshan, na'iki ĩba'izii-kidan naa ĩdyaun. ĩba'izii-kaao dauna'an kootowapa-kidauzonao pidannao kakinaowan naa ĩdyaun tuukii. "Aonaa waaipan ukakuwaatinan powa'a Jesus dau'u," ĩkian apostlenao ati, mazan ĩmuuda'akan naa ĩdyaun.

⁴¹ Uruu idi apostlenao kodita'akan naa kootowapa-kidauzonao pidannao bii iki, tuukii ĩkonaukian. Usha'apanum kau'an ĩaitapa Tominkaru wuru'u kashaapa'oraz ĩantamikita-kaao Jesus dikin ii. ⁴² Ipai kamoo apostlenao tominapa-kidan pidannao, na'iki ĩkowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru Dapu ii, na'iki ĩdapu kawana'ati kida. ĩkowaadapan ĩ'ati, mishi'o wuru'u Jesus, uruu Christ.*

6

Pidannao zaamata-kaao kaudinainao nii

¹ Uruu dauna'an iriba'a naa Jewnao, Israel anainaouz, mishidan. Iriba kapam baokoinao Jewnao mishidan, wa'atiinao kidaz ba'oran amazada iki, ĩparadaniitani'i naa Greek paradan. ĩnao to'orainpan, na'iki ĩkaakapautan pamin-Jewnao, wuru'u Israel an kida'oraz ĩmashaapan.

* **5:42** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Usha'apanum kau'an ipai kamoo wanyukunui oo puraata buutauzo-kao zunnao ati, wuru'u mawakainao kidaz naa ĩdaiarunao. Mazan ĩkian aonaa ĩtaan patumaaka wanyukunui oo puraata wunao ati'i Jewabanao paradaniita'oraz naa Greek paradan. ² Uruu idi 12 apostlenaouz, baokopatin-kidan ipai mishidainao, na'iki ĩkian ĩ'ati, "Aonaa turuu wasookadan wakowaadapan Tominkaru paradan, soo wabuutan dikin ii karikaonan puraata oo wanyukunui. ³ Uabata õiribannao, uikoda mishi'oraiman 7 daonaioranao unao bii iki, Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapaniinao ĩnyukunuu, na'iki aitapaabainao. Marii kizi ĩnao buuta'o nii puraata na'iki wanyukunui. Uru'o ni'i naa ĩkaudin-kizi nii. ⁴ Aizii waunao pakawanu'o nii pa'an wakaudinan, watoriinpan nii Tominkaru ati, na'iki watominapa-kidan nii pidannao uparadan dau'u."

⁵ Ipai pidannao nyukunuu na'apan apostlenao paradan kawana'ati. Uruu idi ĩzaamatan Stephen, mishida'o manawun Tominkaru uruu, na'iki Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapanii unyukunuu. ĩzaamata kapam Philip, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas na'iki Nicolas Antioch san, uruu Gentile, mishida'o Tominkaru na'apa Jewnao kawan, na'iki uruu mishida'ora'a naa kapam Jesus. ⁶ Udauna'an mishidainao na'akan naa wuru'u pidannao pazaamataniinaouz, apostlenao di'iti. Uruu idi apostlenao muudan paka'u ĩ'ida'a, na'iki ĩtoriinpan Tominkaru ati, ukaminka'uta kizi ĩdyaun.

⁷ Udauna'an powa'a zii Tominkaru Paradan

abata-ka'o na'iki uiribainan naa. Uruu idi Jerusalem ia'o mishidainao iribainan powa'a zii manawun, na'iki iriba kapam na'iainao faadaanao izo'atin Tominkaru paradan, pamishidan ida'an Jesus.

Stephen kootowapa-kida-ka'o

⁸ Tuukii Tominkaru kaminka'utan Stephen, utaa uma'ozaka-kinaa nii. Uruu ida'an usha'apata pabi'inaaka umanawun kida'o aimaakan, iriba'o pidannao awun za'a. ⁹ Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao kashadaakapan Stephen tuma, ukuwaa kida dau'an. Īnao wuru'u zaamatanpainaouz wuru di'iti'i, dakota-kariwaiz, Poitorui-daunnao* Synagoguegan kii. Īnao wa'atinaouz Cyrene iki, ba'orainao Alexandria iki. Pabi'i kida ba'oran pidannao wa'atin wiizai kida di'iki Cilicia na'iki Asia Baara iki kida'o.

¹⁰ Mazan Stephen aitapa powa'a zii manawun ĩ'ai, usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa kaina'an idi utuma. Uruu idi aona'a naa ĩaitapan na'apam naa padako'atin uparadan. ¹¹ Uruu idi ĩzaamatan daonaioranao mariidina'o nii Stephen dau'u. Kaikapa'a wuru'u ĩdyuudanuz ĩmariidinan: “Waabatanii Stephen dakoopan Moses na'iki Tominkaru dikauda'o ida'an.” ¹² Sariapa mishi pidannao to'ora'akan, na'iki kazowautapainao Jewnao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, tuukii ĩto'oran Stephen ati. Udauna'an ĩzaamata'akan naazu na'iki ĩna'aka'akan naazu ipai Jewnao zowaunaanao kanaapu

* **6:9** Poitorui-daunnao: Pidannao toriauzo-kariwainao poitorui nii, udauna'an ĩmuuda-kaoa'a naa powaa iti.

iti. ¹³ Na'iki na'ia'a naa koshan ïdyuudan pidannao mariidinan Stephen dau'u kootowapa-kidauzonao kanaapu'u. Kaikapa'a wuru'u pidannao mariidinanuz: “Di'oraz pidana'a, karikaonan da'i udakooan Tominkaru Dapu, na'iki wakakinaorinaa Moses taanii kidaz wa'ati. ¹⁴ Waabatanii ukian, Jesus Nazareth san kabooi'ian nii Tominkaru Dapu, na'iki upana'adan nii ipai waunao kaduz, Moses taanii kidaz wa'ati wamashaapa-kinnaa nii.” ¹⁵ Sariapa pidannao, abatapainao, awunuupa'akan Stephen awun baara iti, na'iki ïtukapan uawun baara kanada, ikodanii angel awun baara.

7

Stephen kakuwaapan Jewnao zowaunaanao ati

¹ Sariapa Umanawunu'o Faadaa kian Stephen ati, “Mishi'o kaiwuru'u ïparadan pudau'u kida'oraz?”

² Stephen dako'atin ïparadan kaikapa'a: “Õ'inawuzunao, uabatan nii õparadan õdako iki aizii. Kotua'a naa, Tominkaru umanawunu'oraz manawun aidinauzon wadarun Abraham ati, umashaapan dono'oraz zii Mesopotamia ii. ³ Uruu dono sha'atii ukian Abraham ati, ‘Pumako di'oraz puwiizi di'iki'i, na'iki puwa'aka puiribannao. Õna'akan nii pugaru ba'oran amazada iti.’* ”

⁴ “Uruu idi Abraham makon, na'iki uwa'akan pamashaapa-kizi tawuru'u Chaldiannao wiizaitapaniaz. Utuzutinan naa Haran iti, na'ii zii ukawiizitinan, na'ia'a naa udaru mawakauzon.

* 7:3 Genesis 12:1

Uruu dauna'an sha'atii Tominkaru dyuudan naa koshan utuzutinan wuru ida'ati'i di'oraz amazada'a unao mashaapa-kiziz naa. ⁵ Mazan uruu dono aona'o zii sha'atii Tominkaru taan amazada Abraham idiwau nii. Mazan ukowaadan Abraham ati, pataan nii u'ati na'iki ipai udainao ati, wuru'u di'oraz amazada'a. Uruu dono aona'o zii Abraham dani nii.

⁶ “Ba'oran dono Tominkaru kian u'ati, ‘Pudainao kawiiizi-tinpan nii zii ba'oran kaduz pidannao wiizi ii aka. Na'ia'o ni'i naa ĩpoitoruitapaka-o, na'iki tuukia'o nii ĩpataka'uta-ka-o atii 400 wunu. ⁷ Mazan õpataka'utan nii pidannao wuru'u poitoruitapainauz ĩdyaun. Uruu dauna'an õkodita-kidan nii ipai pudani-daunnao Egypt iki, na'iki ĩwa'atin nii da'ati'i di'oraz amazada ida'ati. Na'a'o ni'i naa pa'an ĩmanawuntapan õgaru,' kia'o wuru'u Tominkaru kiauzon u'ati.† ⁸ Na'iki kaikapa'o koshan Tominkaru kiauzon Abraham ati'i:‡ ‘Õaipan nii pugaru na'iki ipai pudainao daonaioranao choota-kidinan,§ na'iki ipai ĩdainao diina'iti'i, na'apa'o nii pa'idiwaru ĩna'apata-ka-o. Uruu ida'ana'o nii utukapa-kidan õpidanannao unao, na'iki mishi uizo'atin õparadan.* Na'apa'a naa mishi Abraham sha'apatan aimaakan. ⁸ kamoo udani Isaac shakatan dauna'an, uru'u naa uchoota-kidanuzu Tominkaru dyuudan kawana'ati. Aizii Isaac dani Jacob, na'apa kapam

† **7:7** Genesis 15:13-14 ‡ **7:8** Tominkaru kiauzon Abraham ati'i: uruu dakota-ka-o covenant. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. § **7:8** choota-kidinan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a. * **7:8** Genesis 17:10-14

uchoota-kidanuzu. Aizii Jacob dainao 12 sha'atii daonaioranao, ipai ñnao na'apa kapam ichoota-ka. Ñnao di'iki'o sha'atii wadarunnao tominan.

⁹ “Uruu Jacob dainao sha'atii tawuru'u selliauzoz padawu'ichan Joseph Egypt iti poitorui nii ikishauzin idi u'ati.† Mazan karikaonan da'i Tominkaru kaminka'utauzon uruu, ¹⁰ dikauda'o aimaakan sha'apan an u'ati. Aizii tawuru'u king, Egypt san dapada-kidauzon dono'oraz Joseph pa'ida'ati, Tominkaru tukapa-kida king‡ ati wuru'u Joseph, kaimana'o na'iki aitapaaba'o pidan. Sariapa king zaamatan Joseph udaru'o naobanai nii, kazowautapa'o nii ipai Egypt Baara sanna, na'iki awunuutapa'o nii ipai usha'apauz kida.

¹¹ “Udauna'an sha'atii zamazi kaawan ipai Egypt ii aka, na'iki ipai Canaan§ ii aka. Tuukii sha'atii pidannao dopian. Na'iki wadarunnao, tuukii idopian kapam, aona'a naa ikodan pawanyukunuu nii. ¹² Mazan Jacob abata kaina'a pa'an wanyukunui, zaishi kaduz kida selliapa-ka. Egypt ii. Uruu idi Jacob dyuudan paudainao, Joseph tuunizinao toria'anan wanyukunui Egypt iti. ¹³ Ba'oran dono imakon koshan, uruu u'itamautannaa itoriina'anan na'iti. Uruu dono'o naa sha'atii Joseph kowaadan pa'inawuzunao ati kanom wuru'u paugaruz. Na'iki na'apaini'i naa king abatan Joseph iribanna. ¹⁴⁻¹⁵ Uruu dono'o tawuru'u Joseph dapada-kidauzonuz padaru na'iki ipai pairibanna. 75 uiribanna

† **7:9** Genesis 37–50 ‡ **7:10** king: ipai pidannao zaamata-kariwai king nii Egypt ii, idakota-ka. Pharoah kii. § **7:11** Canaan: uruu dakota-kariwaiz Israel kii.

baokopatinan, ipai ĩmakon Jacob tuma Egypt iti. Na'ia'a naa sha'atii Jacob mawakauzon, na'iki udainao ipai kapam ĩmawakan na'ii. ĩnao wuru'u wadarunnaouz. ¹⁶ Mazan ipai sha'atii ĩdani-daunnao na'akan ĩnanaa kida, da'ati'i wawiizi Shechem ati. Wuru ida'ati'i baaranaiz, Abraham toriauzoniaz Shechem ii, Hamor dainao ai, puraata idi'oraz ukawinipinaatauzon.

¹⁷ “Aizii wuru'u kamoo maonapatan dono'o naa, Tominkaru mishia'azonuz naa paparadan utauzoniaz Abraham ati, uruu dono iriba'ora'a naa utakaan-daunnao Egypt ii. ¹⁸ Na'iki na'apain ba'orani'i naa King-tinan Egypt ii, aona'a naa uaitapan Joseph dau'an. ¹⁹ Uruu idi udorotan naa pa'antamikita-kinaa nii wadarunnao. Uruu dono'o naa upataka'utan naa ĩdyaun tuukia'o ida'an, udyuudauzonuz ĩkabootan paudainao amazada iti shakatainaouz zii, ĩmawaka kizi.

²⁰ “Uruu dono'o Moses shakatauzonuz, konaunam sodi'o koraidaonaa. Idikinauda'u kauzu sha'atii padaronao taapan na'iki ĩdizapan uruu padapu ii, udauna'an aonaa na'itim naa udiza-ka. ²¹ Uruu idi ĩkodita-kidan naazu padapu iki, mazan king dani zunaaba ikoda sha'atii wuru'u koraidaonaa. Uruu idi ozaamatanuzu na'iki odyaupaitanuzu kaiman, na'apa paudani kawan manawun. ²² Kaimanaiman sha'atii tiichaanao tominapa-kidan Moses, ukau'an kaiman-daun uaitapan wuru'u Egypt Baara sanna aitanapanii kidaz. Na'iki uruu paraaba'o manawun, na'iki uaitapa pasha'apatan pabi'inaaka kida aimaakan.

²³ “Bauda'apa kamoo, Moses makon

uawunuuta'anan pairibannao Israelitenaouz. Uruu dono uikodani'i naa 40 uwunun. ²⁴ Ukaawan ĩkaudin-kizi iti, utukapa Egypt san ba'iziautapan Israelite. Sariapa Moses kaunaatan wuru'u pairiban ba'izii-kaoz, uruu idi uba'izia'akan naa Egypt san atii umawakan. ²⁵ Moses itiiman shaa pairibannao aitapan nii Tominkaru wuru'u dyuuda'oraz paugaru kazannaata'o nii ĩdyaun, mazan aonaa ĩdi'itinpan na'apa.

²⁶ “Ba'oran kamoo, Moses tukapan dya'utam Israelitenaou mizaataakapan. Sariapa umakon ĩ'idi'iti utiwaan pakaimanaaka-kidan ĩdyaun. Ukian ĩ'ati, ‘Uabata õiribannao, aonaa umizaataakapa'ana'a, oo umashaapa'ana'a uiriban atiaaka kaikapa'a.’

²⁷ “Mazan wuru'u ba'iziautapa'oraz pairiban, sariapa ukida'uka'akan Moses na'iki ukian u'ati, ‘Aonaa puzaamata-kao kazowautapa'o nii waunao oo dyuuda'o nii na'apam washa'apatinan. ²⁸ Puzowia'azon sha'a õgaru, puzowian kawan Egypt san munumun?*

²⁹ Moses abatan idi una'apan, sariapa utaria'akan. Uaitapa ba'oran pidannao aitapa'akani'i naa wuru'u uzowiinuz pidan. Sariapa Moses kidoopan Egypt iki, umakon atii Midian iti. Na'ia'a naa umashaapan, tawarai nii, atii umazidan naa na'ii sanaaba tuma. Dya'utam sha'atii ĩdainao daonaioranao.

³⁰ “40 wunu dauna'an sha'atii, angel aidinauzon Moses ati, tikazi maodapan kazamaka'o ko'ori'o di'iki, mapidantaka'o amazada baara ii,

* **7:28** Exodus 2:14

maonapa'oraz midukuo Sinai ii. ³¹ Tuukii sha'atii Moses di'itinpan, utukapan idi kazamaka'o maodapan udaru. Sariapa umaonapadinan na'iti, utukapa'azonuzu kaimanaiman. Upu'u uabatan Naobanai Tominkaru paradan pa'ati.

³² 'Ōgaru pudarunnao Abraham, Isaac, na'iki Jacob Tominkarun,' ukian. Tuukii Moses nakanakaan patarian idi, na'iki aona'a naa uka'iitan paawunuupa'akan tikazi di'iti.†

³³ "Udauna'an Naobanai kian naa Moses ati, 'Puso'ota pudazkida, umanawunu'o baara'a'o wuru'u pukadishitapanuz, ōkaina'an idi da'a'a.

³⁴ Mishi ōtukapa na'apam Egypt Baara sannao pataka'utan ōpidanannao udawunu'iti manawun. Ōabata ĩdopian tuukii ō'ati, uruu idi'o ōaidinan pu'ati, ōkazannaata'azon idi ĩdyaun. Aizii ōdyuudan nii pumakon Egypt iti,' kia'o wuru'u Tominkaru kiauon Moses ati."‡

³⁵ Stephen kian koshan ĩ'ati, "Uruu Moses tawuru'u kaminka'uta'azo'oraz pairibannao Israelitenao. Mazan ĩkian sha'atii u'ati, 'Aonaa puzaamata-kaō kazowautapa'o nii waunao oo dyuuda'o nii na'apam washa'apatinan.' Mazan paaipan ati Tominkaru dyuudan Moses kazowautapa'o nii, na'iki kazannaata'o nii ĩdyaun ĩpataka'uta-kaō ai. Tominkaru zaamatan uruu, angel aidinan ida'an u'ati tikazi maodapa'o di'ii.

³⁶ Ukau'an uruu Moses tawuru'u kodita-kida'oraz wadarunnao Egypt iki. Tominkaru ida'an ma'ozaka sha'atii, Moses sha'apatan pabi'inaaka umanawun kida'o aimaakan pakodita-kidanaa nii ĩdyaun Egypt iki, atii utarauka-kidan

† 7:32 Exodus 3:6 ‡ 7:34 Exodus 3:5, 7-8, 10

paran i'ati, dakota-kariwaiz Red Sea kii. Na'iki'i naa sha'atii una'akapan i'dyaun mapidantaka'o amazada baara an. Usha'apata umanawun kida'o aimaakan na'ii'aka, atii 40 wunu. ³⁷ Uruu Moses tawuru'u kiauzoz ipai Israelitenao ati kaikapa'a: 'Tominkaru zaamatan nii pidan unao bii iki prophet nii, na'apa o'garu kawan.'§ ³⁸ Na'iki uruu Moses tuma'o sha'atii tawuru'u wairibannao Israelite kasaba'ukinauzonuz mapidantaka'o amazada baara ii. Uruu dono'o sha'atii angel Tominkaru di'iki'o paradauzonuz Moses ati midukuo Sinai paawa ii. Utaan dono'oraz Moses ati kakinaorii, kaimana'o mashaapa-kinai ni'o, udobata-kidan ni'o wadarunnao ati, na'iki waunao ati'o kapam. ³⁹ Mazan upu'u aona'a naa iaipan Moses pazowaunaa nii, uruu idi aona'a naa i'izo'ati'izon uparadan. Mazan inyukunuu Egypt iti pa'idiwaru, tuukii i'kiwa'azon powaa iti.

⁴⁰ "Moses na'ian pu'u zii midukuo Sinai ii Tominkaru tuma, uru'u naa pidannao kian Aaron ati, 'Putoma'a naa watominkarunnao nii, kazowautapa'o ni'i naa waunao. Usha'apanum kau'an aonaa waaitapan na'iam naa Moses kodita-kida'oraz waunao Egypt iki,' i'kian.*

⁴¹ Uruu dono'ora'a naa tawuru'u i'tomauzonuz patominkarun nii, i'tomanuzu na'apa tapi'iza kawan. Udauna'an i'kawaodan naa kaznizo, pataan ni'i naa patominkarun ati. Udauna'an i'kasaba'ukinan naa udazaba an, uruu i'konaukiitin-kidan naa wuru'u patomaniaz patominkarun nii.

⁴² "Tuukii Tominkaru to'oran i'ati. Uruu idi umarina'ata'akan naa i'dyaun. Marii kizi'i

§ 7:37 Deuteronomy 18:15 * 7:40 Exodus 32:1

naa ãtoriinpan patominkarunnao ati kida'a naa karikaonan, wuru'u doko ii kida'oraz, kamoo, kauzu, na'iki wizinao kidaz. Uruu kawana'ati'o tawuru'u Tominkaru prophetinnao saadauzoniaz. Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadauzonii kianuz:

'Unao Israelitenaο,
 karikaonan da'i utaan na'iki ukawaodauzon
 uzainao,
 uchi'ikapauzon dono'oraz 40 wunu,
 mapidantaka'o amazada ii aka.

Mazan aonaa õgaru ati'o mani da'i tawuru'u ukawaodauzonuz uzainao,

⁴³ soo utominkarun Molech ati'o karikaonan. Uruu unao na'akapauzonii padapunaa tuma.

Na'iki una'akapauzonii kapam ba'oran utominkarun Rephan,
 wizi kawanu'oraz utoman.

Ïnao utomanii kidaz utominkarunnao nii,
 ïnao ati'o karikaonan, tawuru'u utoriinpauzonuz.

Uruu idi õkashaapan nii utarubanao zaamatan unao,

 marii kizi ïna'akan unao munapo, munapo
 ba'oran amazada iti,

 Babylon dawun itinapu.' "†

⁴⁴ Stephen kian koshan, "Kotua'a naa, wadokozu-daunnao chi'ikapauzon dono'oraz mapidantaka'o amazada di'ii'aka, ïna'akapauzonii patuma Tominkaru kakinaori pakarannaa, padapunaa tuma. Uruu ïnyukunuitapa-kinaa Tominkaru kaina'an patuma. Utoma-kao na'apa Tominkaru kowaadauzon

† 7:43 Amos 5:25-27

kawana'ati'o, na'iki uaida-kidan kawana'ati'o Moses ati wuru'u ukakinaori pakarannaa dapunaa toma-kaoz. ⁴⁵ Kotua'iki uruu dauna'an, Joshua na'akan na'iki ukazowautapan dono'o naa wadokozu-daunnao, taa-kariwai'i naa sha'atii i'ati Tominkaru kakinaori pakarannaa padapunaa tuma, idarunnao dobata-kidani'i naa i'ati. Na'iki uruu dono'ora'a naa sha'atii tawuru'u Tominkaru waatauzonuz pawiiizi ai Gentilenao. Uruu amazada'a naa sha'atii wadarunnao zaamata pawiiizi nii. Na'iki na'iti'i naa ina'akauzon Tominkaru kakinaori pakarannaa, padapunaa tuma. Na'ia'a naa sha'atii utaapa-kaoz atii David king-tinan di'iti. ⁴⁶ Kaiman sha'atii Tominkaru nyukunuu David ati, na'iki uruu pishauzoz Tominkaru, uaipan patoman kabaun u'ati, Israelitenao Tominkarunuz. ⁴⁷ Mazan David dani, Solomon ati'i naa pa'an Tominkaru toma-kidauzon padapu nii.

⁴⁸ “Mazan waaitapa, aonaa Tominkaru umanawunu'oraz mashaapan kabaun pidan tomanii nazo'o. Kaikapa sha'atii tawuru'u prophet saadanii kian:

⁴⁹ ‘Aokazi, uruu ãnaobanai-tinapa-kizi tabanaa.

Aizii imi'i baara, uruu õsaabatapa-kizi karikao-nan õkidiba.

Sha'apa'oram nii mooko kabaun putoma õ'ati?’

Naobanai kian.

‘Turuu mooko puaitapan putoman kabaun õsookapa-kizi nii?’

⁵⁰ Aonaa mooko õtomanii mani õka'u idi ipai wuru'u aimakaan kidaz?’” ‡

‡ 7:50 Isaiah 66:1-2

⁵¹ Udauna'an Stephen kian koshan kootowapa-kidauzonao pidannao ati, “Mishi unao dadara unyukunuu. Aonaa umishida'azon Tominkaru, na'iki aonaa uabata'azon uparadan. Na'iki tuukii udikintapan Kaimana'o Doronaa, na'apa manawun unao, udarunnao kawan. ⁵² Īnao ipai ĩantamikitan Tominkaru prophetinnao. Atii ĩzowiauzo nii wunaou'u kowaadapauzonaouz Tominkaru dyuuda'azon dau'an Kaimana'o Papoitoru. Udyuuda'a naa mishi wuru'u papoitoruz, uru'u naa tawuru'u unao zaamata-kidaniaz na'iki uzowii-kidaniaz. ⁵³ Unao ati'o padamata ipai kakinaorii taa-kaou, tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz angelnao kowaada-kidan udokozu-daunnao ati. Mazan upu'u aonaa uizo'ati'izon wuru'u kakinaorii kidaz,” ukian.

Stephen zowii-kaou

⁵⁴ Īabatan idi Stephen paradan na'apa, tuukii ĩto'ora'akan u'ati na'iki ĩkuzowan paudako. ⁵⁵ Mazan ma'ozaka Stephen nyukunuu Kaimana'o Doronaa aipan ati. Uawunuupan doko iti aokazi iti, utukapa kanada Tominkaru umanawunun kanadapan na'ii, na'iki utukapa Jesus kadishitapan Tominkaru diwa'ora antanapu. ⁵⁶ Uru'u naa ukian kootowapa-kidauzonao pidannao ati, “Utukapa! Aokazi da'atinan, na'iki otukapa Daonaiora Aokazi Iki'o§ kadishitapan Tominkaru diwa'ora antanapu.”

§ 7:56 Daonaiora Aokazi Iki'o: Na'apa'o Jesus kiauzon padau'an. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu masha'apannaada-kinao ida'a.

57 Sariapa kootowapa-kidauzonoa pidannao kadakoina'akan, ĩtaratan pakinao kida uparadan ai. Na'iki ĩzaamata'akan naa uruu. 58 Udauna'an ĩkozoota'akan naa uruu wiizai dawun iti. Na'ia'a naa ĩnaraka'akan naa pashooton kida. Kaina'a pidan, Saul kia'o u'uu. Uruu ati'i naa ĩawunuutapakan pashooton kida. Na'ia'a naa ĩboowautapan Stephen kuba idi, aonaa masakauda'u mani.

59 Mazan upu'u Stephen toriinpan. Ukian, “Ōnaobanaa Jesus, puzaamata ōdoronaa.”
60 Udauna'an ukodoru'ukan na'iki uparadan diiwa'o ida'an. “Ōnaobanaa, mana'a pupataka'uta'ana'a ĩdyaun pa'oian dikin ii,” ukian. Uru'u naa mazan umawaka'akan naa.

8

1 Kaiman Saul ati Stephen zowii-kaos.

Saul pataka'utan mishidainao

Stephen zowii-kaos dauna'an, powa'a zii manawun mishidainao pataka'uta-kaos Jerusalem ii. Uruu idi mishidainao kidoopaabi'iinan Judea Baara iti kida, na'iki Samaria Baara iti kida. Mazan apostlenao aonaa ĩkidoopan pa'an. ĩna'ian zii Jerusalem ii. 2 Kaina'a pidannao na'ii mishidainao Tominkaru. Tuukii ĩnyukunuu kasha'oran Stephen zowii-kaos idi. Udauna'an ĩdidan naazu, na'iki ĩmuraan uruu tuukii. 3 Mazan Saul, tuukii uaipan pamainaabatan mishidainao. Uruu idi umakon ĩdapu kawana'ati kida. Uikodan dono mishidainao, daonaioranao na'iki zunnao, ukozootan nii ĩdyaun padapu iki, na'iki utaraa-kidan ni'i naa ĩdyaun.

Philip kakuwaapatinan dau'o Samaria ii aka

⁴ Aizii mishidainao wuru'u kidoopainauz Jerusalem iki, ĩkowaadapan naa Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u pidannao ati pamakopa-kizi kawana'ati. ⁵ Aizii Philip, umakon donoi Samaria iti, na'ii'aka'a naa ukowaadapan Kaimana'o Kuwai pidannao ati Christ* dau'u. ⁶ Iriba da'i pidannao kasaba'ukinan, na'iki tuukii ĩabata'azon Philip kuwaa kaimanaiman. Usha'apanum kau'an ĩtukapan idi Philip sha'apatan iriba umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu pidan sha'apatauzon. ⁷ Iriba ukodita-kidan oia'o doronainao pidannao di'iki. Na'iki diiwa ĩkadakoinan wuru'u ĩkoditanuz pidannao di'iki. Na'iki iriba uchi'ika-kidan pidannao machi'ika-kainao na'iki tokooza'uupainao. ⁸ Uruu dono tuukii pidannao konaukian na'ii.

⁹ Aizii Samaria ii kaina'a marunao, Simon kia'o u'uu. Kotua'iki'ora'a naa udi'itinapa-kidan pidannao pamarunaowiinpan ida'an. Na'iki uruu tuukia'o u'atadinpan na'iki udakotinpan aitapa'o pidan nii. ¹⁰ Ipai pidannao Samaria ii, waranuitapa-kariwainao, na'iki umanawuntinpainao, tuukii ĩmishidan Simon. Uruu idi ĩkian udau'an, "Tominkaru di'iki'o uikodan wuru'u umanawunu'oraz ma'ozaka-kinai." ¹¹ Tuukii ĩmishidan marunao, usha'apanum kau'an kotua'iki'ora'a naa udi'itinapa-kidan pidannao pasha'apaapanii kida aimaakan dau'u pamarunaowiinpan ida'an.

* **8:5** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

¹² Aizii Philip, ukowaadapan idi'i naa ï'ati Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki Jesus uruu mishi'o Christ. Uruu idi zunnao na'iki daonaioranao mishidan Philip kuwaa, na'iki ïchikaawunuinan naa. ¹³ Aizii Simon, umishida Philip kuwaa, uruu idi uchikaawunuinan naa kapam. Uruu dauna'an karikaonan umakon na'iki uchi'ikapan Philip dawu'ati. Na'iki tuukii udi'itinpan, utukapan idi na'apam Philip sha'apatan umanawun kida'o aimaakan.

Kaimana'o Doronaa morotinan Samaria Baara sanna

¹⁴ Aizii apostlenao Jerusalem iainao abata'a naa wuru'u Samaria Baara sanna mishidanuz Tominkaru Paradan, uruu idi ïdyuudan Peter na'iki John ï'idi'iti. ¹⁵ ïkaawan dauna'an, uru'u naa Peter na'iki John toriinapa-kidan mishidainao Tominkaru ati, Kaimana'o Doronaa morotin kizi ïdyaun. ¹⁶ Usha'apanum kau'an Philip chikaawunuuni'i naa ïdyaun, ïmishidan idi Naobanai Jesus, mazan aonaa zii Kaimana'o Doronaa nii ï'ida'a. ¹⁷ Uru'u naa Peter na'iki John muudan paka'u ipai wunao ida'ati'i mishidainaouz, sariapa Kaimana'o Doronaa morotinan ipai ïdyaun.

Simon toria'azon ma'ozaka-kinai

¹⁸ Aizii Simon, wuru'u marunao-tinpauzoz, udi'itapan wuru'u Kaimana'o Doronaa morotinanuz mishidainao, apostlenao muudan ida'an paka'u ï'ida'a. Sariapa utaa'azon puraata apostlenao ati. ¹⁹ Ukian ï'ati, "Utaa kapam ò'ati wuru'u ma'ozaka-kinaiz, na'apa kizi kapam

Kaimana'o Doronaa morotinan ipai õpishatanii pidannao.”

²⁰ Mazan Peter kian u'ati, “Marii Tominkaru mainaabatan pupuraatan putuma. Pu'itiiman toriauzo-kariwai puraata ida'an wuru'u ma'ozaka-kinai, mawinipinaa-daunu'oraz Tominkaru taan? ²¹ Aonaa turuu pukaudinan watum Tominkaru paradan dau'u. Usha'apanum kau'an Tominkaru aitapa punyukunuu, uaitapa pudi'itinpan pana'iti karikaonan. ²² Ukau'an pumarina'ata'a naa wuru'u pudi'itinapanuz oia'o dau'u, putoriinapa na'iki pupishaa Tominkaru, panaadon uso'otan nii wuru'u oia'oraz na'iki dikauda'oraz aimaakan pudi'itapan. ²³ Usha'apanum kau'an õtukapa tuukii manawun pukishauzin waunao ati, na'iki tuukii manawun pusha'apata'azon oia'o, oia'o zaamatapan idi pugaru kaimanaiman,” ukian.

²⁴ Sariapa Simon kian i'ati, “Õaiapa utoriinpan Naobanai ati õdau'an, aonaa kizi dikauda'o aimaakan sha'apan õ'ati, pukian kawan.”

²⁵ Aizii Peter na'iki John ipaian dauna'an pakowaadapan ipai paabatanii, na'iki patukapanii kida Naobanai Jesus sha'apaapauzon, na'iki i'kowaadapan dauna'an uparadan kida, i'kiwan naa Jerusalem iti. Mazan pakiwapa-kizi an i'kowaadapaanan naa Kaimana'o Kuwai pidannao ati, iriba wiizainao kawana'ati, Samaria ii aka kida'oraz.

Philip na'iki Ethiopia san daua'o

²⁶ Bauda'apa kamoo, angel, Tominkaru di'iki'o, kian Philip ati, “Pumako Jerusalem iki'o dunapo

di'iti, Gaza iti'oraz mako'oraz mapidantaka'o amazada an.”²⁷ Sariapa Philip minziiwan na'iki umakon naa padyuuda-kizinao iti.

Kaina'a umanawunu'o Ethiopia san, ukiwapaanan patararan ida'an padapu iti. Uruu taapa'o Ethiopia ia'o naobanaiaba puraatan.[†] Umakonkan Jerusalem ii, uchoochiipankan Jewnao tuma.²⁸ Pakiwapaanan pu'u, uaitaapaanan kaarita ida'a kotua'o kuwai prophet Isaiah saadan.

²⁹ Aizii Philip kaawan naa dunapo iti, padyuuda-kizinao iti. Na'ii Kaimana'o Doronaa kian u'ati, “Pumaonapadin kindi'ia'oraz tarara di'iti'i, pumako kizi udaawata.”

³⁰ Uru'u naa Philip mako'okan naa kadimana'o ida'an. Ukaawan tarara di'iti, uabatan Ethiopia san aitaapan wuru'u prophet Isaiah saadaniaz. Sariapa Philip pishaanuzu. Ukian u'ati, “Puaitapanii na'apa'oram dau'ati'o wuru'u puaitaapaananiazu?”

³¹ Sariapa ukian u'ati, “Aonaa õaitapan. Õaitapa mani soo pidan kowaadan an kaimanaiman õ'ati.” Udauna'an udapadan naa Philip, upaidin kizi patuma patararan zo'ati. Uruu idi Philip zaidan na'iki usakanata'akan naa udazaba'a.³² Aizii wuru'u saada-kariwaiz Tominkaru paradan uaitaapaananiaz kaikapa'ora'a:

“Una'aka-kaon na'apa kaznizo na'aka-kaon
kawanu'o
pazowia'azoo-kizinao iti.

[†] 8:27 Ethiopia ii, udaru'o naobanaiaba oo Queen, odakota-kaon Candace kii.

Pidan sokozaan dono kaznizo dani, aona'o nii
 uzaadan,
 na'apa'o uruu kapam.
 Pidannao sha'apatan pu'u uruu, aona'o nii
 na'apam ukian.

³³ Tuukii ĩba'azootin-kidanuzu.

Na'iki aonaa ukootowapa-kida-kaosakitapa'o ida'an.

Uruu dauna'an uzowii-kaos.

Ukau'an aonaa uwa'akan paudani oo pawadaun da'a'a imi'i baara'a."

³⁴ Udauna'an Ethiopia san pishaan naa Philip, "Turuu mani pukowaadan o'ati kanom daua'o wuru'u prophet Isaiah saadaniaz? Padaua'o oo ba'oran daua'o?" ³⁵ Uru'u naa Philip kowaadan u'ati Tominkaru paradan saadinpa'oraz, na'iki ukowaadan naa u'ati Kaimana'o Kuwai, Jesus daua'oraz.

³⁶ ĩmakopaanan pu'u dunapota tarara ida'an, ĩkaawan wunu di'iti. Sariapa Ethiopia san kian Philip ati, "Di'i naa wunu aizi'i. Turuu mani puchikaawunuuan naa o'garu?" ³⁷ [Philip kian u'ati, "Turuu, mazan soo pumishidan an tuukii." Sariapa ukian Philip ati, "Omishida Jesus Christ, uruu Tominkaru dani."][‡] ³⁸ Uru'u naa umashaadin-kidan patararan wunu danoma'a. Udauna'an itoka'akan naa tarara di'iki ĩmako'okan naa wunu baoko iti. Na'ia'a naa Philip chikaawunuuan naazu. ³⁹ ĩmaaratinan dauna'an wunu baoko iki, masha'apakiaka Tominkaru Doronaa na'aka'akan naa Philip ba'oran wiizai iti. Aona'a naa Ethiopia san tukapan Philip

[‡] **8:37** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

powa'a. Pamatukapakan pu'azu, upu'u udobatan konaukii.

⁴⁰ Masha'apakiaka Philip kaawa'akan naa Azotus§ iti. Na'iki'i naa udobatan Caesarea iti. Umakopaanan pu'u na'iti, ukowaadapaanan Kaimana'o Kuwai ipai wiizai kawana'ati.

9

Jesus zaamatan Saul

(Acts 22:6-16; 26:12-18)

¹ Aizii Saul pakawan zii udakotautan pazowian wuru'u mishidapainauz Jesus. Uruu idi umakon Umanawunu'o Faadaa di'iti. ² Ukian u'ati, “Ōmako'ozon Damascus iti ōdorota'anan pidannao wuru'u da'anainauz ‘Jesus Kaduz’. Uruu idi ōaipan usaadan kaarita ōna'akan nii synagogue kawana'ati kida, Jewnao naobanaano di'iti, ikaminka'uta kizi ōzaamatan ipai daonaioranao na'iki zunnao, wuru'u Jesus pidanannaouz, ōna'aka kizi idyaun da'ati'i Jerusalem ati, na'a kizi itaraa-kaou.”

³ Aizii Saul makon naa Damascus iti, una'aka'a naa wuru'u saada-kariwaiz kaarita. Mazan umakopaanan pu'u zii na'iti, na'iki umaonapatapaanan pu'a'a naa kapam, masha'apakiaka aimaakan kanada'akan aokazi iki. Ipai amazada kanada'akan Saul dazaba an kida. ⁴ Sariapa Saul waota'akan imi'i baara iti, na'iki uabata parada-karu kian pa'ati, “Saul, Saul, kandii nii pupataka'utan ōgaru?”

⁵ Sariapa Saul dako'atinuzu. Ukian, “Ōnaobanaa, kanom dii pugaru?”

§ 8:40 Azotus: ba'oran u'uu Ashdod kii.

Sariapa parada-karu kian u'ati, “Ōgaru Jesus, ōgaru wuru'u pupataka'utaniaz. ⁶ Aizii pukadishita, pumako'o naa wuru donoi di'iti'i, pumako-kiziz. Na'ia'o nii ōpoitoru kowaadan pu'ati kanom pusha'apatan nii.”

⁷ Daonaioranao makopainouz Saul tuma, na'a ikadishitapan, aonaa ika'iita'akan paparadan, iabata wuru'u parada-karuz, mazan aonaa kanom itukapan. ⁸ Udauna'an Saul kadishita'akan naa imi'i baara iki. Uda'ata'akan padamata paawun, mazan aona'a naa utukapa'akan amazada. Udauna'an uminauda'unao ka'utan naazu, atii ikaawan Damascus iti. ⁹ Idikinauda'u kamoo u'ishaawununkan, na'iki aonaa uarootan, na'iki aonaa kanom utuzan kapam.

¹⁰ Na'ii Damascus ii kaina'a mishidapa'o Jesus, u'uu Ananias. Uruu dono Naobanai Jesus aida-kidinan na'iki uparadan u'ati, kaikapa'a: “Ananias.”

“Di'i ōgaru'u, ōNaobanaa,” ukian.

¹¹ Naobanai kian koshan u'ati, “Aizii puminziiwa, pumako kizi Judas dapu iti. Kaina'a udapu tawuru di'ia'a dunapo dakota-kariwaiz ‘Sakitapa'o Dunapo,’ kii. Pukaawan dono na'iti, pupishaa pa'i Saul dau'an, Tarsus sanaz. Kai'oraz, utoriinpan ō'ati. ¹² Ōtukapa-kidani'i naa daonaiora u'ati, u'uu Ananias. Utukapa ukaawan pa'ida'ati, na'iki upishatanuz utukapa kizi koshan.”

¹³ Sariapa Ananias kian, “Ōnaobanaa, iriba'o pidannao kowaadautan aimaakan uruu daonaiora dau'u, ikowaada na'apam upataka'utan tuukii pupidanannao Jerusalem ii. ¹⁴ Na'iki ikowaadan wuru'u ukaawanuz da'ati'i

Damascus ati, uzaamata'anan ipai pidannao naobanaitapainaouz pugaru. Na'iki kaina'a una'akapan kaarita faadaanao zowaunaanao saadanii u'ati uzaamata-kinaa nii wuru'u mishidainaouz pugaru.”

¹⁵ Sariapa Naobanai kian, “Pumako upu'u u'idi'iti, usha'apanum kau'an õzaamatani'i naa uruu õpoitoru nii. Õdyuudan nii ukakuwaapan õdau'u Gentilenao ati, na'iki ïzowaunaanao ati, na'iki Israelitenao ati kapam. ¹⁶ Na'iki õkowaadan nii u'ati tuukia'o nii pidannao pataka'utan uruu õdau'an,” ukian.

¹⁷ Uruu idi sariapa Ananias makon Saul mashaapa-kizi iti. Umorotan dauna'an kabaun nazo iti, sariapa umako'okan Saul di'iti, na'iki upishata'akan naazu, na'iki ukian u'ati, “Õ'inawuzu Saul. Wanaobanaa dyuudanii õgaru pu'ida'ati. Uruu Jesus, aida-kidina'oraz pu'ati, puwa'atipaanan dono'oraz da'ati'i. Uruu wuru'u dyuuda'oraz õgaru pu'ida'ati, kaiman kizi putukapan koshan da'i, na'iki Kaimana'o Doronaa ma'ozakada kizi pugaru.” ¹⁸ Sariapa aimaakan kopau mada kawan kida'o waowa'akan Saul awun di'iki. Uruu dauna'an, kaimana'a naa utukapa'akan koshan. Udauna'an ukadishita'akan naa, na'iki uchikaawunuu-kaoa'a naa. ¹⁹ Saul nikan dauna'an pawanyukunuu, sariapa uma'ozaka'akan powaa iti.

Saul na'ian zii Damascus Ii

Saul na'ian zii mishidainao tuma Damascus ii. ²⁰ Uruu dono umorotan synagogue kida di'iti. Na'ii ukakuwaapan Jesus dau'u. Ukowaadan

mishi'o wuru'u Jesus, Tominkaru Dani uruu.
²¹ Ipai abatainaouz Saul paradan, tuukii ïdi'itinpan ukuwaa dau'u. Ìkian pa'atiaaka kida, “Aonaa uruu mani mooko tawuru'u zowiipauzoz Jerusalem iainao pidannao zaamatinpainao kidaz Jesus di'iti? Aizii ukowaada-kaou wuru'u ukaawanuz da'ati'i, uzaamata'anan mishidainao, na'iki uaipan pana'akan ïdyaun dodotinapa kida Jerusalem iti, faadaanao zowaunaanao di'iti,” ïkian. ²² Mazan ma'ozaka manawun Saul kakuwaapan, aonaa Jewnao wuru'u Damascus sannaouz aitapan na'apam pakian u'ati. Usha'apanum kau'an kaimanaiman ukowaadan ï'ati mishi'o wuru'u Jesus uruu Christ.*

²³ Uruu dauna'an Jewnao zowaunaanao baokopatinan naa, uruu ïaipan naa pazowia'akan Saul. ²⁴ Uruu idi ïzaudapanuzu ipai donoi awautapa-kinao paniinomizinaa kawana'ati, aiwaka'an na'iki wakanadan pu'u. Mazan kowaada-kaou u'ati wuru'u ïzaudapanuz uruu. ²⁵ Bauda'apa maruta'o, pidannao mishidainaouz Saul kuwaa, ïpaidan uruu udaru'o dazowan zo'iti, udauna'an ïkodita-kidanuzu, donoi awautapa-kinao kuduan shaawata. Ìtoka-kidanuzu atii imi'i baara iti, uruu na'apa ukidoopan patarubanao ai.

Saul kaawan Jerusalem Iti

²⁶ Aizii Saul kaawan dono'o naa Jerusalem iti, uaipan naa padamata pabaokopatinan wunao bii iti'i mishidainaouz Jesus, mazan tuukii ïtarian

* **9:22** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ daua'o kaarita tokon ii.

u'ai. Aonaa ĩmishidan wuru'u umishidanuz naa Jesus. ²⁷ Udauna'an Barnabas na'akan naazu apostlenao di'iti, na'iki ukowaadan naa ĩ'ati na'apam Naobanai Jesus aidinan na'iki uparadan kapam Saul ati dunapo ii. Na'iki ukowaadan kapam ĩ'ati na'apam Saul kakuwaapan ma'ozaka Jesus dau'u Damascus ii. ²⁸ Uruu dauna'an zii ĩkashaapan Saul baokopatinan patuma. Na'iki karikaonanu'u naa ukakuwaapatinan ma'ozaka Jesus dau'u pidannao ati Jerusalem ii. ²⁹ Na'ia'a naa koshan ukashadaakapan Jewnao tuma, wuru'u paradaniita'oraz naa Greeknao paradan. Sariapa ĩto'oran u'ati, na'iki ĩaipan naa pazowia'akanuzu. ³⁰ Mazan mishidainao aitapa'aka'a naa wuru'u ĩzowia'azoonuz Saul, sariapa ĩna'akanuzu Caesarea iti, na'iki'i naa ĩdyuudan naazu pawii zi Tarsus iti, kanawa ida'an. ³¹ Uruu dauna'an kaimana'a naa na'iki konaukia'a naa mishidainao mashaapan, wuru'u Judea Baara ii aka kidainaouz, na'iki Galilee Baara ii aka kidainaouz, na'iki Samaria Baara ii aka kidainaouz. Aona'a naa kanom pataka'utan ĩdyaun. Kaimana'o Doronaa kaminka'utan idi ĩdyaun, powa'a zii ĩma'ozakadinan, na'iki powa'a zii mishidainao Jesus iribainan, na'iki aona'a naa powa'a ĩsha'apata'azon dikauda kida'o aimaakan panaobanaitan idi'i naa Jesus.

Peter makon daua'o Lydda iti, na'iki Joppa Iti

³² Peter chi'ikapan na'iki umorowautapan ipai wiizai kawana'ati. Aizii ukaawan dono'o naa Lydda iti, na'ii umorowautapan mishidainao di'ii. ³³ Na'ii uikodan daonaiora machi'ikaka'o, u'uu Aeneas. Wuru'u pidanaz aona'o uzikadinan

pada'awupa-kizi baara di'iki, 8 wunu. ³⁴ Peter kian u'ati, “Aeneas, Jesus Christ chi'ika-kidan nii pugaru. Pukadishita, pusaabaa wuru'u puda'awupa-kizi baaraz.” Sariapa mishi Aeneas kadishita'akan. ³⁵ Iriba pidannao, wuru'u mashaapainao kidaz Lydda ii, na'iki ipai wuru'u Sharon Baara ii aka kida'oraz ĩmashaapan tukapan wuru'u machi'ikaka'o pidan chi'ika-kida-kaoz. Uruu idi tuukii ĩmishidan, na'iki ĩzaamatan naa kapam Jesus panaobanaa nii.

³⁶ Uruu dono kaina'a zun mashaapa'o Joppa ii. Oroo mishidapa'o Jesus; o'uu Tabitha, Dorcas kia'o kaiwuru'u Greek paradan ida'an. Karikaonan da'i okaminka'utauzon na'iki okamunanuuzon ipai mapuraatanu'o pidannao ati. ³⁷ Na'apaini'i naa okarinaan tuukii, atii omawakan. Onanaa chikaanaa-kaodauna'an, omuuda-kaoa'a naa doko'o ii, paranka baaratimpa'o, kabaun nazo ii. ³⁸ Maonapa'o wuru'u wiizai Lydda, Joppa iti. Uruu idi mishidainao Joppa sannaouz abatan kaina'a Peter Lydda ii. Sariapa ĩdyuudan dya'utam daonaioranao dapada'anan Peter. ĩkaawan u'idi'iti, ĩkian u'ati, “Kadiman, pumako watuma Joppa iti.”

³⁹ Sariapa Peter minziiwa'akan, na'iki umako'okan naa ĩtuma. Ukaawan naa ĩ'idi'iti, sariapa ĩmorota-kidanuzu doko ia'o kabaun nazo iti, mawakaiba nanaa muuda-kizinao iti. Iriba zunnao, mawakainao kida'a naa ĩdaiarunao kasaba'uinan Peter dazaba an, ĩzaadan u'ati na'iki ĩtukapa-kidan u'ati ipai kamicha kida, wuru'u Dorcas kanoonii kidaz paziwun dono'oraz zii.

⁴⁰ Udauna'an Peter dyuudan ipai pidannao

ƙoditan mawakaiba muuda-kizinao nazo iki. ƙkoditan dauna'an, sariapa ukodoru'ukan na'iki utoriinpa'akan naa Tominkaru ati. Udauna'an ukian mawakaiba ati, “Tabitha, pukadishita!” Sariapa oda'ata'akan paawun, na'iki otukapa Peter. Uruu idi osakanata'akan naa. ⁴¹ Peter zaamatan oka'u, na'iki ukadishita-kidanuzo. Udauna'an umorota-kidan naa powa'a ati ipai mishidainao, na'iki mawakainao kidaz naa ƙdaiarunao. Ƙkaawan na'iti, ƙtukapa oroo kakupa'a naa.

⁴² Uruu dono ipai pidannao mashaapainao Joppa ii abatan kuwai Tabitha kakuda-kao dau'u. Uruu idi iriba pidannao mishidan Naobanai Jesus. ⁴³ Uruu dauna'an iriba kamoo Peter na'ian zii Joppa ii, Simon dapu ii, wuzadapauzoz madai kida.

10

Peter na'iki Cornelius

¹ Kaina'a daonaiora mashaapauzo Caesarea ii, u'uu Cornelius. Uruu Rome soldyaannao zowaunaa, Italy ikiinaouz. ² Wuru'u Cornelius aonaa Jew mani, mazan upu'u zii uruu, na'iki udapu ainao, na'iki ipai uiribannao kida, Tominkaru-tapauzonao pa'idiwaru, na'iki ipai ƙsha'apatinauzon Tominkaru aipan kawana'ati. Karikaonan ukaminka'utauzon kapam pataka'utinainao kida Jewnao. Na'iki karikaonan utoriinpauzon Tominkaru ati.

³ Bauda'apa kamoo wachuupun ua'ii, Tominkaru tukapa-kidan pa'angelin Cornelius ati. Kaimanaiman Cornelius tukapanuz. Angel kian u'ati, “Cornelius!”

⁴ Sariapa uawunuupa'akan angel di'iti, patarian bii'i. Ukian u'ati, "Kanom puaipan ò'ai, ònaobanaa?"

Angel kian u'ati, "Tuukii Tominkaru naudapan putoriinpauzon pa'ati, na'iki utukapa na'apam pukaminka'utauzon pataka'utinainao. Uruu ida'an putukapa-kidan mishi putaainan u'ati. ⁵ Aizii pudyuuda pa'i pidannao Joppa iti ìdapadanaka kizi pidan, Simon Peter kia'oraz u'uu. ⁶ Kaina'a uruu tawarai nii Simon dapu ii, wuzadapauzoz madai kida. Maonapa'o udapu paran danoma ii."

⁷ Angel mako'okan dauna'an, uru'u naa Cornelius dapada'akan dya'utam papoitorunao na'iki bauda'apa soldyaa karikaonanu'oraz ukaudinauzon utuma, na'iki uruu Tominkaru-tapauzo kapam. ⁸ Ukowaada ì'ati ipai aimaakan patukapaniaz aidinan. Udauna'an udyuuda'akan naa ìdyaun Joppa iti.

⁹ Atii ba'oran kamoo ìmaonapatapaanan naa Joppa iti. Upu'u Peter zaidan kabaun paawa iti, utoriinpa'anan Tominkaru ati. Na'apain sakitapa kamo'ora'a naa wuru'u. ¹⁰ Uruu idi uabatan pazamazi'i naa. Mazan Simon poitorunao, ìwarakinpan zii. Aizii Peter toriinpan pu'a'a naa, masha'apakiaka Tominkaru aida-kidan aimaakan u'ati. ¹¹ Peter tukapan aokazi da'atinan na'iki aimaakan wa'atin imi'i baara ati aokazi iki, na'apa kazoa'o kamicha madanaa zaamatapa-kao kawanu'o padanoma tokon iki kida. ¹² Wururu'u kamicha madanaa zo'o, Peter tukapan pabi'inaaka'o aimaakan, uzainao, na'iki wuniinao kaduz kida, na'iki ipai

wuru'u kozootinainao kidaz ĭchi'ikapan, na'iki pabi'inaaka kotu'uznao. ¹³ Sariapa parada-karu kian u'ati, "Peter! Aushaa puzowii punikan nii."

¹⁴ Peter kian, "Aonaa turuu, ōNaobanaa. Aonaa na'apainim zii ōnikauzon ĭnao kaduz aimaakan, wuru'u aona'oraz waunao kakinaorinaa taapadan wanikan."*

¹⁵ Powa'a koshan aokazi iki'o parada-karu kian u'ati, "Mana'a pudakota'ana'a aimaakan kaniriba'o nii, wuru'u ōgaru Tominkaru saabaaniaz naa na'iki ōtomaniaz naa kaimana'o nii." ¹⁶ Idikinau parada-karu na'apan u'ati. Udauna'an ukiwa-kida'aka-kaoa'a naa aokazi iti.

¹⁷ Aizii Peter di'itinpan tuukii, uaitapa'azon kanom manawun wuru'u tukapa-kida-kariwaiz pa'ati. Udi'itinpan pu'u zii kabaun zowau ii, upu'a'a naa Cornelius dyuudaniinao pidannao pishautan naa na'iam Simon dapu, atii ĭkaawan kabaun korarannaa paniinomizinaa ati. ¹⁸ "Tosh," ĭkian. "Kaina'a tawarai da'a'a, Simon Peter kia'o u'uu?"

¹⁹ Peter pakawan zii utiwaan paaitapan kanom manawun wuru'u aimaakan aida-kida-kariwaiz pa'ati. Sariapa Kaimana'o Doronaa kian u'ati, "Puabata, kaina'a idikinauda'u daonaioranao kaida'a'a ĭdawatapan pugaru. ²⁰ Putoka, putukapa'an kizi ĭdyaun, na'iki pumako pa'i ĭtuma, mana'a putaria'ana'a. Ōgaru wuru'u dyuuda'oraz ĭdyaun."

²¹ Uruu idi Peter toka'akan naa, sariapa utukapan daonaioranao na'iki ukian ĭ'ati, "Ōgaru

* **10:14** Leviticus 11:1-23

wuru'u unao dawatapaniaz. Na'apa'oram ukuwaa wuru'u uwa'atinuz?"

²² Īkian u'ati, "Wanaobanaa Cornelius, soldyaanao zowaunaaz, dyuudan waunao pu'ida'ati. Uruu kaimana'o pidan, izo'ati'o Tominkaru. Uruu aonaa Jew mani padamata, mazan ipai Jewnao naudapan uruu. Tominkaru dyuudan pa'angelin u'ida'ati na'iki udyuudan udapada-kidan pugaru padapu iti, uabata kizi pukuwaa," ĩkian. ²³ Udauna'an Peter morota-kidan naa ĩdyaun. Bauda'apa maruta'o ĩda'awu'ukan na'ii.

Ba'oran kamoo Peter minziiwan, na'iki umako'okan naa Caesarea iti Cornelius poitorunao tuma. Na'iki pabi'i kida mishidainao Joppa sannaouz mako kapam ĩtuma. ²⁴ Ba'oran kamoo ĩkaawan naa Caesarea iti. Aizii Cornelius, uzaudapani'i naa ĩdyaun. Kaina'a'a naa uiribanna, na'iki upaonarunao, udapadaniinao padapu ati. ²⁵ Peter kaawan dono'o naa, sariapa Cornelius ikodapanuzu, udawukan na'iki ukodoru'ukan ukanaapu iti. ²⁶ Mazan Peter kadishita-kidanuzu. Ukian u'ati, "Õgaru, soo pidan karikaonan na'apa'o pugaru kawan." ²⁷ Upu'a'a naa Peter morotan udawu'ati kabaun nazo iti, pakadakotinaan pu'u utuma. Na'ia'a naa utukapa iriba pidannao baokopatinpan. ²⁸ Sariapa ukian ĩ'ati, "Īpai unao, uaitapanii waunao Jewnao kaduz, aonaa wakakinaorinaa kashaapan wamorowautan oo wabaokopatinan unao Gentilenao bii iti. Mazan kaimanaiman Tominkaru kainaabatan õ'ati, aonaa kizi õdakoopan oo õdakotan sha'apa'oram

pidan dikauda'o nii. ²⁹ Aizii di'i pudapada-kidan õgaru, sariapa õnyukunuu na'apa'akan, minziiwa õwa'atin pugaru ida'ati. Aizii Cornelius, pukowaada'a naa kanom ni'o pudapada-kidan õgaru da'ati'i.”

³⁰ Cornelius kian u'ati, “Kotu'iki'i donoiman kaikapaimana'a, õtoriinpan õdapu nazo ii Tominkaru ati. Masha'apakiaka daonaiora kadishitan õkanaapu'u, wizi'i'o ukamichan.

³¹ Ukian õ'ati. ‘Cornelius! Ipai Tominkaru abatan puparadan putoriinpauzon kawana'ati, na'iki utukapa na'apam pukamunanuuzon pataka'utinainao ati. ³² Pudyuuda pa'i pupoitorunao Joppa iti ïdapadanaka kizi pidan,

Simon Peter kia'o u'uu. Kaina'a uruu tawarai nii Simon wuzadapauzoz madai dapu ii, maonapa'o udapu paran danoma ii,' ukian. ³³ Uruu idi kadiman õdapada-kidan pugaru. Kaiman manawun wa'ati puwa'atin da'ati'i. Ukau'an ipai waunao di'i, wazaudapan naa pugaru Tominkaru awun za'a. Waabata'azon ipai na'apa'oram kuwai kida, wuru'u waNaobanaa dyuudaniaz pukowaadan wa'ati.”

Peter kakuwaapan naa

³⁴ Peter kian ï'ati, “Aizii õaitapa'aka'a naa, aonaa Tominkaru mana'idiipan sha'apa'oram kaduz pidan, umarainapa ipai pidannao patumaaka.

³⁵ Uzaamata sha'apa'oram kaduz pidan, ïzo'atin idi uruu, na'iki ïmashaapan idi kaiman uaipan kawana'ati. ³⁶ Unao, uaitapani'i naa kuwai tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz waunao Israelitenao ati. Kaimana'o Kuwai, pidannao

ikoda-kinaa ni'o kaimanaaka-karu Tominkaru tuma, Jesus Christ ida'an, dyuuda-kariwaiz ipai pidannao naobanaa nii.

³⁷ “Unao, uaitapani'i naa ipai aimaakan Jesus sha'apatanii waunao Jewnao wiizi Israel Baara an. Usakadinan Galilee Baara iki, John kakinaopan dauna'an pidannao itanawatin kizi pa'oian ai na'iki itchikaawunuin kizi. ³⁸ Uabatani'i naa na'apam Tominkaru taan Jesus Nazareth san ati Kaimana'o Doronaa na'iki ma'ozakakaru. Uruu ida'an ma'ozaka ukaudinan, usha'apata kaiman kida'o aimaakan, ukakuda ipai karinainao pidannao. Aizii wuru'u Satan zaamatapaniinaouz, na'iki uantamikitaniinao kidaz, ipai ukakudan itdyaun, Tominkaru kaina'an idi utuma. ³⁹ Waunao apostlenao, watukapanii ipai aimaakan wuru'u usha'apatanii kidaz ipai Jewnao wiizi Jerusalem ii aka na'iki ba'oran itwiizi kida di'ii'aka. Jewnao tukapanii padamata usha'apatan na'apa kida'o aimaakan, mazan upu'u itaukanuzu cross di'iti, atii itzowianuzu. ⁴⁰ Mazan Tominkaru kadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki, idikinauda'utan kamoo ida'a. Na'iki utukapa-kida uruu pabi'i kida pidannao ati. ⁴¹ Aonaa ipai pidannao ati mani, soo wunao ati'i uzaamataniinaouz naa kakuwaapatina'o nii pasha'apatanii kida dau'u. Ukau'an waunao watukapanii uruu, waaropanii na'iki watuzanii baokopa utuma, ukadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki. ⁴² Uruu idi udyuudan wakakuwaapan ipai pidannao ati, na'iki wakowaada kizi kapam, uruu Tominkaru zaamataniaz kootowapa-kida'o nii

ipai pidannao, mawakainao na'iki kakupainao.
⁴³ Ipai Tominkaru prophetinnao kowaadani'i naa udau'an pakaaritan kida ida'a. Kaikapa'o ĩkianu'u: 'Ipai pidannao mishidainao uruu na'iki izo'atiinao uparadan, Tominkaru mainaabatan nii ĩ'oian ĩmishidan idi Jesus.' ”

*Kaimana'o Doronaa
na'iki Gentilenao*

⁴⁴ Peter paradinan pu'u zii, Kaimana'o Doronaa morotina'akan naa ipai pidannao, abatapainaouz ukuwaa. ⁴⁵ Mishidainao Jewnao wuru'u kaawainaouz Joppa iki Peter tuma, tuukii ĩdi'itinpan patukapan idi Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa Gentilenao ati kapam. ⁴⁶ ĩaitapa Tominkaru di'iki'o wuru'u, usha'apanum kau'an ĩabatan idi ĩparadan pana'a kida'o paradakaru ida'an. Na'iki ĩabatan idi ĩkonaukii-kidan Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimaakan. Sariapa Peter kian ba'oran mishidainao ati, ⁴⁷ “Kanom kaina'a mashaata'o nii di'oraz pidannaou'u, ĩchikaawunuu-kaos ai wunu idi? Kaina'a'a naa Kaimana'o Doronaa taa-kaos ĩ'ati, na'apa utaa-kaos kawan waunao Jewnao ati,” ukian ĩ'ati. ⁴⁸ Udauna'an udyuudan naa ĩchikaawunuu-kaos ĩmishidan idi'i naa Jesus Christ. Pachikaawunuu-kaos dauna'an, ĩpishaan naa Peter marii kizi una'a'akan ĩtuma na'apauda'um kamoo zoobaba.

11

Peter kakuwaapan Jerusalem ii mishidainao ati

¹ Aizii apostlenao na'iki mishidainao Judea Baara ii akainaouz abata'aka'a naa wuru'u

Gentilenao mishidanuz naa kapam Tominkaru paradan. ² Aizii Peter kiwan dono'o naa Jerusalem iti Judea Baara ia'oraz, sariapa Jewnao, wuru'u mishidainaouz, dakoopan uruu. Īkian u'ati. ³ “Pumorowautapankan Gentilenao bii ii, atii puaroapa zii kapam ĩtuma.”

⁴ Uruu idi Peter kowaadan naa ĩ'ati kaimanaiman, ipai na'apa'oram wuru'u aimaakan sha'apanuz pa'ati. Ukian ĩ'ati.

⁵ “Ōtoriinpan pu'u Joppa ii, Tominkaru aidan aimaakan ō'ati. Ōtukapa aimaakan wa'atin aokazi iki imi'i baara ati, na'apa kazo'a'o kamicha madanaa zaamatapa-ka'o padanoma tokon iki kida'o kawanu'o. Umashaadan na'a ōdazaba'a.

⁶ Ōawunuupan unazo iti ōtukapa pabi'inaaka aimaakannao: uzainao, na'iki wuniinao kaduz kida, na'iki ipai wuru'u kozootinainao kidaz ĩchi'ikapan, na'iki pabi'inaaka kotu'uznao.

⁷ Upu'u ōabatan parada-karu kian ō'ati. ‘Peter! Aushaa puzowii punikan nii.’

⁸ Mazan ōdako'atinuzu. ‘Aonaa turuu, ōNaobanaa! Aonaa na'apainim zii ōnikauzon ĩnao kaduz kaniriba'o aimaakan, wuru'u aona'oraz waunao Jewnao kakinaorinaa taapadan wanikan.’

⁹ Powa'a koshan aokazi iki'o parada-karu kian ō'ati. ‘Mana'a pudakota'ana'a aimaakan kaniriba'o

nii, wuru'u Ōgaru Tominkaru saabaaniaz naa na'iki ōtomaniaz naa kaimana'o nii!’ ¹⁰ Idikinau wuru'u parada-karu na'apanuz ō'ati. Udauna'an ukiwa-kida'aka-kaoa'a naa powaa iti aokazi iti.

¹¹ “Upu'a'a naa idikinauda'u daonaioranao kaawan kabaun ōmashaapa-kizi iti, ĩnao dyuuda-kariwainao ōdau'ati Caesarea iki. ¹² Sariapa

Kaimana'o Doronaa kian ò'ati. 'Pumako pa'i ìtuma. Mana'a putaria'ana'a.' Uruu idi òmakon ìdawu'ati. 6 mishidainao makonkan òtuma. Di'i ìdyaunu'u, wuru'u makonkainaoz òtuma. Ipai baokopa wamorotan Gentile, Cornelius dapu iti. ¹³ Uru'u naa ukowaadan wa'ati na'apam angel kaawankan pa'ida'ati. Angel kian u'ati. 'Pudyuuda pupoitorunao Joppa iti, ìdapadanaka kizi Simon Peter. ¹⁴ Usha'apanum kau'an ukowaadan nii Kaimana'o Kuwai, Tominkaru kazannaata-kinaa nii pugaru na'iki ipai puribannao, pudapu ainao kidaz.' ¹⁵ Uruu dauna'an òkakuwaapan naa ì'ati, sariapa Kaimana'o Doronaa morotan ìnyukunuu iti, na'apa umorotinauzon kawan waunao kiwiitapa'o dono'oraz. ¹⁶ Sariapa ònyukunuua'akan wanaobanaa Jesus kiauuzon wa'ati. 'John, uchikaawunuupan wunu idi karikaonan, mazan Tominkaru, uchikaawunuuan nii unao Kaimana'o Doronaa idi pa'an.' ¹⁷ Ukau'an waaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz Kaimana'o Doronaa Gentilenao nyukunuu iti, na'apa utaan kawan Kaimana'o Doronaa waunao Jewnao nyukunuu iti, wamishidan idi Naobanai Jesus Christ. Ukau'an aonaa turuu òmashaatan Tominkaru sha'apatan kaimana'o aimaakan ì'ati!"

¹⁸ Aizii Jewnao, wuru'u mishidainao kidaz abatapan dauna'an ipai wuru'u Peter kuwaa kidaz, sariapa ìsookadan padakomikitinan, mazan uruu dauna'an, tuukii ìkonaukii-kidan Tominkaru. Ìkian kaikapa'a: "Aizii waaitapa kaimanaiman, Tominkaru aipan kawana'ati'o

wuru'u Gentilenao, tanawatinanuz pa'oian ai, uaipan idi ĩmashaapan karikaonan patuma.”

Antioch sannao daua'o

¹⁹ Aizii mishidainao, tawuru'u kidoopainauz papataka'uta-kaos ai, Stephen zowii-kaos dono'oraz, ĩmakon munapo'o wiizai kida di'iti, atii Phoenicia iti, ba'orainao Cyprus iti, na'iki ba'orainao Antioch iti. Na'ia'a naa ĩkakuwaapan Jesus dau'u, mazan soo Jewnao ati karikaonan.

²⁰ Pabi'i kida kaina'a daonaioranao mishidainao, Cyprus Baara sannao na'iki Cyrene sannao, ĩnao makon donoi Antioch iti. Na'ii ĩkakuwaapan Jewnao ati na'iki Gentilenao ati kapam. ĩkowaadan naa Kaimana'o Kuwai Naobanai Jesus daua'o.

²¹ Tominkaru taan idi pama'ozakan ĩ'ati, ma'ozaka ĩkakuwaapan, uruu idi iriba Gentilenao mishidan ĩkuwaa Jesus dau'u kida'oraz.

²² Aizii mishidainao, Jerusalem iainauz abatan naa iriba Antioch sannao mishidan naa Jesus, sariapa ĩdyuudan Barnabas makon Antioch iti. ²³ Ukaawan na'iti, tuukii ukonaukian, usha'apanum kau'an uaitapa na'apam Tominkaru taan kaimana'o mishida-karu ĩnyukunuu iti. Uruu idi uma'ozakadan naa ĩnyukunuu powa'a zii, karikaonan kizi ĩzo'atin Naobanai Jesus, na'iki aonaa kizi ĩtanawatinan u'ai.

²⁴ Barnabas uruu kaimana'o pidan, ma'ozaka'o Kaimana'o Doronaa kaudinan u'ida'a. Na'iki uruu mishida'o Tominkaru. Iriba, iriba pidannao mishidan Naobanai Jesus, ukakuwaapan idi ĩ'ati u'au'an.

²⁵ Uruu dauna'an Barnabas makon naa Tarusus iti, udorota'anan Saul. ²⁶ Uikodan dauna'an

Saul, una'akan naazu patuma powaa iti Antioch ati. Bauda'apa wunu Barnabas na'iki Saul na'ian mishidainao tuma. Karikaonan ĩbaokopainpan mishidainao tuma na'ii, ĩtominapa-kidan naa iriba, iriba pidannao Tominkaru paradan dau'u. Uruu dono Antioch ii, uru'o zii mishidainao Jesus dakotauzo-kao Christian kii.

²⁷ Uruu dono prophetnao, Jerusalem ikiinao, kaawan Antioch ati. ²⁸ Kaina'a bauda'apa Agabus kia'o u'uu. Uruu kadishitan pidannao kanaapu ati, Kaimana'o Doronaa aipan ati, ukowaadan kaina'iki zamazi wa'atin ipai amazada kawana'ati'o nii. (Claudius kazowautapan dono'o Rome ii aka'o amazada wuru'u zamazi kaawanuz.) ²⁹ Sariapa mishidainao di'itinpan, ĩbauda'apatan panyukunuu ĩaipan pakaminka'utan ipai mishidainao. Uruu idi ipai mishidainao Antioch sannaouz taa'azon puraata sodi kida paka'iitan kawana'ati, pakaminka'utakinaa nii ba'oran mishidainao, wuru'u kawiiizitinpainao kidaz Judea Baara ii aka. ³⁰ ĩdyuuda'a naa wuru'u pabaokopataniaz puraata Barnabas na'iki Saul ida'an, choochi zowaunaanao di'iti Jerusalem iainaouz.

12

Peter kodita-kida-kao taraa-kizai iki

¹ Uruu dono naobanai Herod zaamatakidan na'iki utaraa-kidan pabi'i kida mishidainao zowaunaanao Jerusalem ii. Uaipan papataka'utan ĩdyaun tuukii. ² Sariapa udyuudan soldyaanao zowian apostle James marii za'aba'i

idi, John inawuzu uruu. ³ Herod tukapan idi tuukii Jewnao konaukian James zowii-kaao idi, uru'u naa uzaamata-kidan kapam Peter. Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-kaao Kamoon dono'o wuru'u uzaamata-kidanuz Peter.

⁴ Peter zaamata-kaao dauna'an, utaraa-kaoo'a naa. Na'ii 4 soldyaanao tonaazinaa muuda-kaao awunuutapa'o nii uruu. Kiwiin 4 soldyaanao awunuutapan nii uruu. Uruu dauna'an 4 ba'orainao awunuutapan nii koshan, udauna'an na'apa'o nii koshan, udauna'an na'apa koshan.

Aizii Herod, uaipan nii pakootowapa-kidan Peter ipai pidan kanaapu'u, Passover Kamoon ipain dauna'an. ⁵ Uruu idi Peter taapa-kaoo'a naa taraa-kizai ii. Mazan mishidainao toriinpan tuukii, ñaipan Tominkaru kaminka'utan Peter.

⁶ Bauda'apa'a naa kamoo, Peter kootowapa-kida-kaao ua'ii, uda'awun dya'utam soldyaanao sakoda'a. Watudinpa'o Peter anoba chain idi, soldyaanao anoba di'iti. Na'iki kaina'a ba'oran soldyaanao watchmantapainao paniinom kida, taraa-kizai nazo ii. ⁷ Mazan masha'apakiaka angel Tominkaru di'iki'o kaawa'akan Peter ida'ati, na'iki ipai taraa-kizai nazoo Peter da'awupa-kiziz kanada'akan. Sariapa angel pokowauanuzu, upishatan Peter ma'ozaka'o ida'an. “Pupokoda! Kadiman na'iki pukadishita,” angel kian. Sariapa chain kida waota'akan Peter anoba di'iki.

⁸ Udauna'an angel kian u'ati, “Pukaiwada pukamichan, na'iki pukaiwada pudazkidi.” Kadiman Peter kaiwadina'akan. “Pukaiwada puchaakitan za'aba'i, na'iki puwa'ati ōdawu'ati,” angel kian u'ati. ⁹ Uruu idi Peter da'ana'akan

naa angel. Mazan aonaa Peter aitapan mishi'o wuru'u angel sha'apatanuz aimaakan na'apa. U'itiiman shaa aimaakan tukapa-kida-kaonii pa'ati pazanda'awun ii. ¹⁰ Sariapa idobata'akan soldyaanao watchmantapainao dazaba an, udauna'an idobatan ba'oran soldyaanao watchmantapainao dazaba an. Atii ikaawan paniba itinpu'o paniinom di'iti, chipirari idi'o pa'idiwaru utoma-kaon. Mazan sariapa paniinom da'atina'akan i'ati paaipan ati, uruu idi ikodita'akan naa taraa-kizai iki. Na'iki'i naa imako'okan naa dunapota, udauna'an angel mainaabatina'akan naa u'ai.

¹¹ Uruu zii Peter aitapa'akan mishi'o pakoditan taraa-kizai iki. Uruu idi ukian, "Aizii oaitapa kaimanaiman, Tominkaru dyuudankan pa'angelin kodita-kidankan ogaru. Mishi ukazannaatanun, Herod antamikitan ai ogaru, na'iki wuru aia'a tuukia'oraz Jewnao tukapa'azon osha'apata-kaon."

¹² Uaitapa'akan idi'i naa wuru'u pakodita-kida-kaon, sariapa umakon Mary dapu iti, John daroz, Mark kia'oraz kapam u'uu. Iriba'o mishidainao baokopatinpan na'ii uruu dono, itoriinpan, iaipan Tominkaru kaminka'utan Peter. ¹³ Sariapa Peter dau-dauan paniinom. Kaina'a ipoitoruiaba Rhoda kia'o o'uu. Sariapa omakon na'iti, opishaan kanom wuru'u kaawa'oraz. ¹⁴ Oabatankan Peter paradan, tuukii okonaukia'akan. Mazan odima'akan naa powaa iti, "Kaina'a Peter paniba ii, ukadishitapan paniinom di'ii," okian.

¹⁵ "Pumariidinan," ikian o'ati.

Mazan okian ï'ati, "Mishi'o kaiwuru'u Õparadanuz."

"Panaadon uangelin mani karikaonan," ïkian o'ati.

¹⁶ Mazan Peter kaina'a kowas udau-daupan paniinom. Udauna'an zii ïda'atinan u'ati. Ïtukapa Peter mishi na'a ukadishitapan, tuukii ïdi'itinpan.

¹⁷ Sariapa usawadan paka'u uaipan idi ïparadan mashauda'u. Udauna'an ukowaadan naa ipai na'apa'oram Tominkaru ïNaobanaaz kodita-kidan uruu taraa-kizai iki. Udauna'an ukian ï'ati, "Ukowaada pa'i James ati, tawuru'u choochi zowaunaaz, na'iki ba'orainao mishidainao kida ati wuru'u òkodita-kida-kaoaz taraa-kizai iki." Udauna'an udobata'akan naa.

¹⁸ Ba'oran chaapi'iki'i naa, soldyaanao wuru'u awunuutapainauz Peter, tuukii ïdopian, na'iki ïtarian, aonaa ïaitapan na'apam pasha'apatinan. "Na'iam naa Peter? Na'apa dii ukidoopan?" ïkian.

¹⁹ Aizii Herod abata'aka'a naa Peter kidoopan, sariapa udyuudan udawata-kaos ipai amazada kawana'ati. Mazan aonaa ïikodanuzu. Uruu idi Herod pishaan naa koshan soldyaanao powa'a zii, uaitapa'azon na'apa'oram wuru'u ukidoopanuz. Tuukii Herod to'oran, uruu idi sariapa uzowii-kidan ïdyau.

King Herod mawakan daua'o

Uruu dauna'an Herod makon naa Judea Baara iki, umorowautapa'anan Caesarea iti, una'ian kotua'iki zaa. ²⁰ Tuukia'o da'i King Herod to'orataakapauzon Tyre na'iki Sidon sannao tuma. Mazan uruu dono sariapa Tyre na'iki Sidon sannao baokopatan pidannao, na'aka'o

nii paparadan king di'iti. Īaipan pasaabaa-kidan pamashaapan utuma, usha'apanum kau'an aonaa ba'oran wiizai nii ĩtorii-kizi nii pawanyukunuu, soo bauda'apa King Herod wiizi iki.

Aizii pidannao, wuru'u dyuuda-kariwainaouz kaawan Blastus di'iti, upoitoru, utuma'oraz manawun ukaudinan. Īparadan u'ati kaimanaiman, atii mishi ukowaadan Herod ati ĩparadan. Uruu idi Herod kowaada'akan naa ĩ'ati na'apainim nii pamiitiniipan ĩtuma.

²¹ Aizii pakainaataniaz kamoo dono'o naa, ukaiwadan umanawunu'o pakamichan na'iki usakanatan umanawunu'o pataba ida'a. Na'iki'i naa uparadan ipai pidannao ati. ²² Tuukii pidannao konaukii-kidan uparadan. Sariapa ĩkadakoinan kaikapa'a: "Aizii tominkaru paradan wa'ati, aonaa pidan paradan mani kaiwuru'u," kia'o wuru'u ĩkadakoinanuz. ²³ Mazan aonaa zoobaba udyuudan ĩkonaukii-kidan pa'an Tominkaru umanawunun. Uruu idi sariapa angel Tominkaru di'iki'o karinaada'akan naazu masha'apakiaka, tuukia'o ida'an. Upazaroita'akan naa atii umawakan u'idi.

²⁴ Mazan una'apan pu'u powa'a zii manawun Tominkaru Paradan kowaadapa-kaao na'iki uabata-kaao, uruu idi powa'a zii ba'oran pidannao mishidan na'iki powa'a zii mishidainao iribainan.

²⁵ Aizii Barnabas na'iki Saul ĩtaa'a naa puraata wuru'u dyuuda-kariwaiz ĩna'akan mishidainao di'iti, Jerusalem iainaouz. Uruu dauna'an ĩkiwan naa powaa iti Antioch iti. ĩna'aka patuma John, Mark kia'oraz u'uu kapam.

13

Barnabas na'iki Saul zaamata-kao kaudina'o nii

¹ Kaina'a mishidainao mashaapainao Antioch ii, Syria Baara ia'oraz. Īnao mishidainao bii'i kaina'a prophetnao,* na'iki ba'orainao kida tominapa-kidauzo mishidainao. Kaikapauda'u'o wuru'u kaudinainauz: kaina'a Barnabas, Simeon miikoro, Lucius Cyrene sanaz, Manaen, Herod dyaupaitaniaz, na'iki Saul.

² Bauda'apa kamoo ĭchoochiapatinan pu'u na'iki ĩsanadinpan† pu'u Tominkaru ati, Kaimana'o Doronaa kian ĩ'ati, “Uzaamata shoman Barnabas na'iki Saul kaudina'o nii ō'ati. Kaina'a kaudin-kizai ōaiapanii ĩsha'apatan ō'ati.”

³ Uruu idi ĩsanadinpan na'iki ĩtoriinpan naa koshan. Udauna'an ĩtoriinapa-kidan naa Saul na'iki Barnabas, na'iki ĩmuudan paka'u ĩ'ida'a. Udauna'an ĩdyuudan naa ĩdyaun.

Saul makon ukowaadapa'anan Kaimana'o Kuwai

⁴ Aizii Kaimana'o Doronaa dyuudan kawana'ati ĩdyaun, ĩmakon naa wiizai Seleucia iti paran danoma ia'oraz. Na'iki'i naa ĩzaamatan udaru'o kanawa, mako'ozo'o Cyprus iti, uruu udaru'o katonaru, paran zikon ia'o. ⁵ John Mark makon kapam ĩminka'u nii. ĩkaawan dono'o naa wiizai Salamis iti, na'ia'a naa ĩkowaadapan Tominkaru Paradan Jewnao ati, synagogue kawana'ati kida.

* **13:1** prophet: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. † **13:2** sanadinpan: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

⁶ Uruu dauna'an ïdobatan pakidiba ida'ana'a naa. Ìmakon atii ìkaawan ba'oran wiizai di'iti, Paphos kia'oraz u'uu, uruu katonaru danoma ia'oraz mazan. Na'ia'a naa ìikodan pidan marunao-tinpa'o Bar-Jesus kia'o udakotapa-kao, uruu Jew, dakotinpauso prophet nii kaikini'i.

⁷ Aizii wuru'u marunaouz, upaonaruitapanii naobanai wuru'u kazowautapa'oraz ipai amazada na'ii, Sergius Paulus kia'o u'uu. Aitapa'o na'iki kaimana'o udi'itinpauson wuru'u naobanaiz. Sariapa udapada-kidan pa'ida'ati Barnabas na'iki Saul, uabata'azon idi Tominkaru Paradan.

⁸ Tuukii mazan marunao towauda'utan naobanai abatapan ìkuwaa, aonaa uaipan umishidan ìkuwaa, wuru'u Jesus dau'u kida'oraz. (Elymas kia'o kapam udakotapa-kao Greek ida'an wuru'u marunaouz.)

⁹ Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan idi Saul, Paul kia'oraz naa u'uu, sariapa uawunuupa'akan ma'ozaka'o ida'an marunao ati. Ukian u'ati,

¹⁰ “Pugaru na'apa Satan kawan manawun, usha'apanum kau'an tuukii puawauta'azon ipai wuru'u kaiman kida'oraz kuwai na'iki kaiman kida'oraz mashaapa-kinai. Pugaru mariidinauzo, puaitapa na'apam pupana'adan na'iki putanawatan Tominkaru paradan dikauda'o nii.

¹¹ Mazan Tominkaru sha'apatan nii na'iki upataka'utan nii pugaru aizii, ishaawun-karu ida'an, aona'o nii kanom putukapan, aonaa Kanada'o atii diina'iti zii'i.” Sariapa mishi Elymas awun maruta'akan, uruu idi aona'a naa powa'a utukapa'akan aimaakan. Sariapa uchi'ikaadanaan naa udorotan pidan ka'uta'o nii paugaru.

¹² Naobanai tukapan

idi aimaakan sha'apata-ka'o na'apa, tuukii umishidan, na'iki tuukii udi'itinpan wuru dau'a'a paabataniaz kaiman kida'o kuwai, Naobanai Jesus daua'oraz.

Paul kakuwaapan Antioch ii Pisidia Baara ia'oraz

¹³ Uruu dauna'an Paul na'iki uminauda'unao dobatan naa Paphos iki, wuru'u katonaru ia'oraz wiizai. Na'iki'i naa ĩmakon kanawa ida'an atii ĩkaawan Perga iti, Pamphylia Baara ia'oraz. Na'ia'a naa John Mark wa'akan ĩdyaun. Upadantan naa powaa iti Jerusalem iti.

¹⁴ Uruu dauna'an ĩdobatan naa pakidiba ida'an atii ĩkaawan Antioch iti, Pisidia Baara ia'oraz. Na'ii Paulnao morotan naa synagogue nazo iti, Sookapa-karu Kamoon dono, na'iki ĩsakanatan naa na'ii. ¹⁵ Upu'a'a naa synagogue zowaunaanao aitaapan wuru'u kakinaorii Moses saadanii kidaz, na'iki Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz kapam. Uruu dauna'an ĩpishaa-kidan naa Paul na'iki Barnabas. Ukian, “Wa'inawuzunao, ukuwaa kaina'an dono ma'ozakada'o nii wairibanna nyukunuu, turuu ukakuwaapan.”

¹⁶ Sariapa Paul kadishita'akan na'iki usawadan paka'u ĩ'ati, uaipan idi mashaa pidanna abatapan. Kaikapa'a wuru'u ukianuz ĩ'ati: “Īpai unao Israelitena'o na'iki unao kapam Gentilena'o taapainauz Tominkaru umanawunu'o nii, uabata õparadan aizii. ¹⁷ Wuru'u Israelitena'o Tominkarunuz, uruu tawuru'u zaamata'oraz wadokoza-daunnao kotua'a naa ĩmashaapauzon dono zii Egypt ii. Uruu aipan ati'o kapam tawuru'u kadiman

ĩiribainan na'iki ma'ozaka utaapan ĩnyukunuu, ĩkaudin-kida-kao pu'u ba'izi ida'an na'ii. Mishi'o wuru'u Israelitenao Tominkarun ma'ozakanuz manawun. Usha'apanum kau'an pama'ozakan ida'an masha'apannaa uso'otan ĩdyaun Egypt iki.

18 “Udauna'an una'akapan naa ĩdyaun 40 wunu mapidantaka'o amazada baara ii aka. Aonaa ukashadinan ĩ'ai ĩdikintapan pu'u padamata uruu.

19 “Na'iki Tominkaru zowii-kida ĩ'ati ipai daunuuda'u 7 pidannao tonaazinaa, pana'a kida'o ĩparadan, Canaan Baara ii aka kida'oraz ĩmashaapan. Ukau'an ipai utaan wuru'u amazadaz papidanannao ati ĩwiizi ni'i naa. ²⁰ Aizii wuru'u aimaakan kida sha'apaapa-kaoaz kaikapa'a, 450 wunu ukotua'ikin.

“Uruu dauna'an, Tominkaru zaamatan naa pidannao kazowautapa'o nii papidanannao, ĩdakota-kao Judges kii.

“Uruu dauna'an ĩkazowautapan atii Tominkaru zaamatan prophet Samuel kazowautapa'o nii ĩdyaun. ²¹ Uruu dono tuukii ĩpishaan Samuel, marii kizi uikodan king nii pa'ati. Uruu idi Tominkaru taan naa ĩ'ati Saul, Kish daniz, Benjamin di'ikiinao kidaz ĩiribainan. Saul kazowautapan ĩdyaun 40 wunu. ²² Na'apain ni'i naa Tominkaru muudan uruu.

“Uruu dauna'an Tominkaru zaamatan ba'oran king, u'uu David, Jesse dani uruu. Tominkaru kian David dau'an. ‘Aizii õikoda pidan õnaudapanii, na'iki õnyukunuu kawana'ati'o. Usha'apanum kau'an usha'apatan nii ipai aimaakan na'apa õaipan kawana'ati.’

23 “Kotua'iki uruu dauna'an Jesus shakatan, uruu King David Takaan-daunu'u naa. Uru'u naa tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon kazannaata'o nii papidanannao Israelitenaouz. 24 Jesus sakadan ua'ii pakaudin, John chi'ikapan na'iki ukakuwaapatinan ipai Israelitenaou ati. Udyuudan ĩtanawatinan ipai oia'o ai, na'iki ĩchikaawunuin kizi. 25 John ipaian ua'ii pakaudin-kizi, ukian pidannao ati. ‘Kanom uzauda-kidan õgaru? Õgaru u'itiiman tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon? Aonaa uruu mani õgaru, mazan kaini'iki'o ni'i naa pa'an uwa'atin. Uruu umanawunu'o manawun pidan. Õgaru aonaa manawun õturuan õso'otan udazkidi u'ati.’

26 “Uabata õkuwaa õiribannao, ipai unao Abraham dani-daunnao! Na'iki unao Gentilenaou, taapainaouz Tominkaru umanawunu'o nii, uabata õkuwaa kapam! Di'oraz kuwai kazannaatin-karu daua'oraz, ipai waunao ati'o udyuuda-kaou. 27 Jerusalem sannao, na'iki ĩzowaunaanao aonaa ĩaitapan Jesus wuru'u kazannaatin-kinaiz. Na'iki aonaa ĩaitapan na'apa'oram daua'o tawuru'u Tominkaru prophetin saadanii kida kianuz, tawuru'u ĩabatautaniaz padamata uaita-kaou ipai Sookaparkaru Kamoon dono. Mazan upu'u zii ĩmishian naa tawuru'u prophetnao saadauzonii kidaz, pazowii-kidan ida'an Jesus. 28 Aonaan pu'u ĩikodan dikauda'o nii aimaakan usha'apatan, pazowii-kida-kinaa niizu. Mazan upu'u zii tuukii ĩdyuudan Pilate zowii-kidan Jesus, atii mishi uzowii-kaou. 29 ĩipaian dauna'an pasha'apaapan

ipai aimaakan wuru'u Tominkaru paradan kowaadauzoniaz udau'an. Uru'u naa itoka-kidan naa unanaa cross paawa iki, na'iki imuudan naazu pabaaranaa iti. ³⁰ Mazan Tominkaru kakuda uruu powaa iti, na'iki ukadishita uruu pabaaranaa iki.

³¹ Jesus kadishitan dauna'an, mapuda utukapa-kidinan pidannao ati wuru'u wa'atiinaouz utuma Galilee Baara iki Jerusalem ati. Inaou'u naa kai kakuwaatina'o nii udau'u ipai Jewnao ati.

³² “Aizii di'i ogaru, na'iki Barnabas kaawan, wakaawa-kidan Kaimana'o Kuwai unao ida'ati: Tawuru'u Tominkaru kowaada-kidauzoniaz pasha'apata'azon wadokozu-daunnao ati, aizii kai'i naa umishian wuru'u pasha'apata'azoniaz.

³³ Waunao idani-daunnaou'u naa, uruu idi aizii watukapa'a naa mishi umishian paparadan, ukadishita-kidan ida'an Jesus pabaaranaa iki. Kaina'a sha'atii saada-kariwai Jesus daua'o Psalm 2 ida'a, kaikapa'a:

‘Pugaru odani,
pudaruitan ogaru aizii.’‡

³⁴ “Na'iki Tominkaru kian koshan ukadishita-kidan dauna'an uruu pabaaranaa iki, aonaa na'apainim nii umawakauzon powa'a. Kaina'a usaadinpan udau'u kaikapa'a:

‘Mishi'o nii otaan pu'ati wuru'u kaimana'oraz manawun aimaakan,
okowaadauzoniaz otaa'azon King David ati.’

³⁵ “Na'apa sha'atii tawuru'u saadapa'o Psalms kianuz pasaadanii ida'a:

‘Aona'o nii pukashaapan wuru'u kaimana'oraz manawun pupoitoru

‡ 13:33 Psalm 2:7

dyupushan pabaaranaa ii.'

³⁶ "Mishi David kaimana'o ukazowautapan papidanannao na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. Mazan bauda'apa kamoo umawakan. Na'iki unanaa muuda-kaopadarunnao baaranaa ii. Atii udyupushan na'ii.

³⁷ Mazan Jesus, wuru'u ukadishita-kidaniaz pabaaranaa iki, aonaa pa'an ukashaapan udyupushan pabaaranaa ii. ³⁸ Ōiribannao, ōaipan ipai unao aitapan, Jesus ida'ana'o pidan oian mainaabata-kaopumishidan ida'an

Moses kakinaori kida. Mazan soo pumishidan ida'an Jesus pu'oian mainaabata-kaopumishidan ida'an

Tominkaru dakotan pugaru kaimana'o pidan nii. ⁴⁰ Uzaudinpa'a naa pa'i, umamishidakan an mishi'o nii aimaakan sha'apan u'ati na'apa Tominkaru prophetinnao saadauzonii kawana'ati. ⁴¹ Tawuru'u ĩkianuz.

'Uabata, unao dakoopainao Tominkaru, Tuukia'o nii udi'itinpan.

Kai ōsha'apatan nii umanawunu'o aimaakan. Pidantimaan an pakowaadanuzu, upu'u aona'o nii umishidanuzu, atii na'apa'o nii umawakan.' "§

⁴² Udauna'an Paul na'iki Barnabas ipaian naa pakakuwaapan. ĩkoditan pu'u synagoge iki, pidannao pishaan ĩdyaun, marii kizi ĩwa'atin koshan ba'oran Sookapa-karu Kamoon dono, usha'apanum kau'an ĩabata'azon powa'a zii wuru'u ĩkuwaa kidaz. ⁴³ ĩkoditan dauna'an

atii na'apa'o nii umawakan.' "§

⁴² Udauna'an Paul na'iki Barnabas ipaian naa pakakuwaapan. ĩkoditan pu'u synagoge iki, pidannao pishaan ĩdyaun, marii kizi ĩwa'atin koshan ba'oran Sookapa-karu Kamoon dono, usha'apanum kau'an ĩabata'azon powa'a zii wuru'u ĩkuwaa kidaz. ⁴³ ĩkoditan dauna'an

iriba Jewnao da'anan Paulnao, na'iki iriba kapam Gentilenaο wuru'u mishidainauznaa Tominkaru Jewnao kawan, ĩnao da'anan kapam Paulnao. Na'ia'a naa Paulnao paradan pidannaο ati na'iki ĩkakinaowan naa ĩdyaun. Marii kizi ma'ozaka ĩtaapan panyukunuu, panyukunuitapan ida'an Tominkaru kamunanun pa'ati.

⁴⁴ Ba'oran Sookapa-karu Kamoon dono iriba, iriba kawiziinao wa'atin synagogue ati, ĩabata'anan Naobanai Tominkaru Paradan. ⁴⁵ Kaina'a pabi'i kida Jewnao, ĩtukapan idi wuru'u iriba, iriba pidannaο kaawan, sariapa ĩkishauzin Paulnao ati. Uruu idi tuukii ĩdakoopan Paulnao kuwaa na'iki tuukii kapam ĩdakoautapan Paulnao kakiba'azonna'o ida'an. ⁴⁶ Mazan ma'ozaka Paul na'iki Barnabas paradan ĩ'ati kaikapa'a: "Unao ati'o mishi'oraiman wakowaada'azon kiwiin wuru'u Tominkaru Paradanuz, azan tuukii ukashadanuz. Ukau'an uaipan ati'o karikaonan wuru'u umaaiapakanuz karikaonanu'o kakupakinai. Ukau'an wamakon ni'i naa unao ai, na'iki watuzutinan ni'i naa aizii Gentilenaο di'iti. ⁴⁷ Kaikapa sha'atii tawuru'u Naobanai Tominkaru paradan kiauonuz padamata ipai waunao ati. Ukian,

'Ōzaamatan pugaru kanadapa'o nii Gentilenaο ati, pugaru kizi tukapa-kida kazannaatin-kinai ipai pidannaο ati,

ĩkazannaatin-kinaa nii pa'oian ai.' "

⁴⁸ Gentilenaο abatan idi wuru'u parada-karuz na'apa, tuukii ĩkonaukian na'iki tuukii ĩnaubaan wuru'u Naobanai Tominkaru Paradanuz. Na'iki wunaou'u zaamata-kariwainauz karikaonanu'o kakupa-karu di'iti, ĩnao pa'an tuukii ĩmishidan.

⁴⁹ Uruu idi kuwai Naobanai daua'o iribainan uruu wiizai baara ii aka.

⁵⁰ Mazan Jewnao, wuru'u mamishida-kainaouz kuwai, tuukii ïto'oran. Uruu idi ïkimudan naa na'ii sanna, daonaioranao umanawun-tinpainao kidaz, na'iki zunnao, kapuraataniinao kidaz na'iki toriinpauzonaouz Tominkaru ati. ïkimudan ïdyaun tuukii, ïto'ora kizi Paul na'iki Barnabas ati. Mishi'i naa mishi pidannao to'oradinan Paulnao ati, atii ïkashanauan ïdyaun pawiiizi iki.

⁵¹ Uruu idi Paul na'iki Barnabas wao-kidan kaiman-daun imi'i padazkidi di'iki. Uruu ida'an ïtukapa-kidan aonaa mishi pidannao aipan na'iki aonaa ïabata'azon ïkuwaa. Udauna'an ïmako'okan naa Iconium iti. ⁵² Mazan konaukii pa'an ïwa'akan wuru'u mishidainaouz na'iki wuru'u zaamatainao kidaz Kaimana'o Kuwai panyukunuu iti. Usha'apanum kau'an kaina'a'a naa pa'an Kaimana'o Doronaa ïnyukunuu ii.

14

Paul na'iki Barnabas kakuwaapatinan dono'o Iconium ii

¹ Paul na'iki Barnabas kaawan Iconium iti. Na'apa koshan aimaakan sha'apan Antioch ia'o kawan. ïmorotan synagogue iti Sookapa-karu Kamoon dono. Ma'ozaka ïkowaadapan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Uruu dono iriba, iriba Jewnao na'iki Gentilenao mishidan wuru'u kaimana'oraz kuwai. ² Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao, aona'o pa'an ïmishidan. Uruu idi ïto'oradan tuukii Gentilenao Paul na'iki Barnabas ati. ³ Upu'u mazan Paulnao na'ian kotua'iki zaa pidannao tuma. Aonaa ïtarian, mazan ma'ozaka ïkakuwaapan,

ipai ĩkowaadan ĩ'ati Naobanai kamunanun, na'iki ukamarainapanun dau'an. Naobanai Tominkaru aipan idi pidannao aitapan mishi'o wuru'u Paulnao kuwaa kidaz, sariapa uma'ozakadan ĩdyaun. Uruu idi ĩsha'apata umanawun kida'o aimaakan wuru'u aona'oraz pidan ka'iitan pasha'apatan.

⁴ Uruu dono, uruu wiizai di'ii aonaa pidannao mishidan patumaaka. Ba'orainao na'apa ĩnyukunuu Jewnao paradan kawana'ati, ba'orainao apostlenao paradan kawana'ati. ⁵ Udauna'an pabi'i kida Gentilenao na'iki Jewnao wuru'u to'orainaoz, miitiniipan naa ipai pazowaunaanao tuma. ĩaipan pa'antamikitan na'iki pazowian Paulnao, paboowan ida'an ĩdyaun kuba idi. ⁶ Mazan Paul na'iki Barnabas abatan idi na'apam pasha'apata'azoo-kao, sariapa ĩmakon atii Lystra na'iki Derbe iti, Lycaonia Baara ii aka'oraz wiizainao, na'iki ĩmakon kapam ba'oran wiizainao sodi kida di'iti, maonapainaoz udazaba an kida. ⁷ Na'ii aka'a naa ĩkowaadapan Kaimana'o Kuwai.

*Na'apam Paulnao taapa-kao
Lystra ii*

⁸ Lystra ii, kaina'a daonaiora aonaa na'apainim uchi'ikauzon pashakatan di'iki'o. ⁹ Aizii Paul kakuwaapatinan dono, na'ia'o wuru'u machi'ikaka'oraz daonaiora sakanatapan, uabatapan wuru'u kaimana'oraz kuwai. Paul tukapa, na'iki uaitapa tuukii umishidan wuru'u kuwaiz, na'iki uaitapa, umishidan idi turua'o nii uchi'ikan. Uruu idi Paul awunuupan

sariapa uawun iti. ¹⁰ Na'apain ukian u'ati ma'ozaka'o ida'an, “Pukadishita!” Sariapa mishi ukadishita'akan na'iki uchi'ikaadanaa'akan naa.

¹¹ Pidannao tukapan idi Paul sha'apatan aimaakan na'apa, tuukii ĩdi'itinpan na'iki ĩparadan diiwa pa'atiaaka kida, paparadan Lycaonian ida'an. Kaikapa'a wuru'u ĩkianuz: “Aaa, watominkarunnao wuru'u kaawa'oraz wa'ida'ati aokazi iki, na'apa pidan kawan ĩaidinpan.” ¹² Uruu idi ĩdakotan Barnabas Zeus kii, patominkarun uu kawan.

Aizii Paul Hermes kii ĩdakotan, ba'oran patominkarun uu kawan. Usha'apanum kau'an Paul uruu wuru'u kakuwaapatina'oraz manawun. ¹³ Kaina'a faadaa, uruu tominkaruniitapa'o Zeus. Kaina'a utominkarun dapu paniba itinapu wiizai ai.

Uruu faadaa baokopa pidannao tuma, ĩna'akan naa kazotinao na'iki soosoi kida wiizai awautapa-kinao paniinomizinaa di'iti. Uruu ĩkawaoda'azon naa kazotinao Paulnao ati, na'apa pasha'apatauzon kawan patominkarunnao ati.

¹⁴ Paul na'iki Barnabas abatan idi wuru'u ĩsha'apata'azonuz aimaakan kaikapa'a, sariapa ĩkuzuuan pakamichan pakasha'oran idi. Udauna'an kadimana'o ida'an ĩmako'okan pidannao bii iti. Na'ia'a naa ĩkian pidannao ati ma'ozaka'o ida'an. ¹⁵ “Kandii nii usha'apata'azon aimaakan wa'ati kaikapa'a? Waunao pidannao kapam na'apa'o unao kawan. Wakaawan da'ati'i wana'akan Kaimana'o Kuwai, umarina'ata kizi na'iki umuuda kizi'i naa oia'o, na'iki wuru'u mazan-kida'oraz karikaonan aimaakan usha'apaapan. Utanawatin kizi'i naa pa'an mishi'o Tominkaru di'iti, uruu karikaonanu'oraz

ukakupan. Uruu toma'oraz aokazi na'iki imi'i baara, paran na'iki ipai aimaakannao wuru'u mashaapainouuz wunu baoko'o, na'iki imi'i baara an kida'oraz. ¹⁶ Kotua'a naa Tominkaru kashaapa pidannao mashaapan na'apam karikaonan paaipan kawana'ati, ¹⁷ mazan karikaonan utukapa-kidan pakaina'an i'ati pakamunan-kidan ida'an i'dyaun.

“Atii di'i, udyuuda wunu unao paoriba kida kaaka-kinaa nii, na'iki utaa pabi'inaaka kida uwanyukunuu nii. Na'iki utaa konaukii-kinai unyukunuu iti,” ukian i'ati. ¹⁸ Paul kowaadan pu'u kaikapa kida'o aimaakanu'u, mazan upu'u kasha'apannaa pidannao sookadan wuru'u pakawaoda'azonuz kazoti Paulnao ati.

¹⁹ Kaina'a Jewnao wa'atiinao Antioch iki, Pisidia Baara ia'oraz na'iki ba'orainao wa'atin Iconium iki. Inao kaawan naa Lystra ati, na'ia'a naa ikakinaowan pidannao i'to'ora kizi Paulnao ati. Atii mishi pidannao na'apatan panyukunuu i'paradan kawana'ati. Uruu idi ipai baokopa pidannao to'oradinan, na'iki i'boowautapan naa Paul tuukii kuba kida idi. Udauna'an i'kozoota'akan naazu na'iki i'kabootankan naazu donoi dawun itinapu i'tiiman mawaka'ora'a naa uruu. ²⁰ Sariapa mishidainao makon i'tukapa'ananuzu na'iki i'kasaba'ukinan naa u'ida'ati, upu'a'a naa mazan ukadishitan koshan. Udauna'an ukiwan naa powaa iti donoi iti. Ba'oran kamoo Paulnao makon naa Derbe iti.

*Paul na'iki Barnabas kiwan
Antioch iti*

²¹ Derbe ii ĩkowaadapa'akan Kaimana'o Kuwai, na'iki iriba, iriba pidannao mishidan ĩkuwaa Jesus dau'u. Udauna'an ĩkiwan naa koshan Lystra iti, udauna'an Iconium iti, udauna'an Antioch iti wuru'u Pisidia Baara ia'oraz wiizai. ²² Ipai uruu wiizai kida di'ii, ĩma'ozakadan mishidainao kida nyukunuu, ma'ozaka kizi ĩmishidapan. Kaikapa'o wuru'u ĩkianuz ĩ'ati: "Ipai waunao wabaiapan nii kasha'ora kida'o aimaakan, na'iki wapataka'utakao nii kaimana'o dikin ii karikaonan. Wabaiatan bii a'o nii kasha'ora'o wuru'u wamoro-tinanuz Tominkaru naobanai-tinapa-kizi."

²³ Ipai mishidainao wiizi kida kawana'ati, Paulnao zaamatan naa pabi'i kida mishidainao choochi zowaunaanao nii. ĩzaamatan dauna'an wuru'u kazowautapainao nii, ĩtoriinpan naa Naobanai Tominkaru ati, marii kizi utaapan ĩdyaun na'iki ukazannaatapa kizi ipai wuru'u mishidainaouz. Uruu dono ĩsanadinpan Tominkaru ati patoriinpan pu'u.

²⁴ ĩipaian dauna'an pakakuwaapatinan wiizai kida kawana'ati wuru'u Pisidia Baara ii aka'oraz, ĩmakon naa ba'oran amazada iti dakota-kariwaiz Pamphylia kii. ²⁵ Uruu amazada baara di'ii kaina'a wiizai dakotapa-kariwai Perga kii. Na'ii aka'a naa koshan ĩkowaadapa'akan kuwai Jesus dau'u. Uruu dauna'an ĩdobatan naa koshan atii paran danoma itinpu'u wiizai di'iti, dakota-kariwaiz Attalia kii. ²⁶ Na'iki'i naa ĩzaamatan udaru'o kanawa, na'iki ĩkiwan naa koshan Antioch iti, wuru'u Syria Baara ia'oraz. Na'ia'o sha'atii tawuru'u pidannao toriinapanuz na'iki ĩpishaanuz Tominkaru, marii kizi ukamunanun

na'iki ukaminka'utan Paulnao. Uruu kaudin-kizai'i naa wuru'u ĩpaianiaz.

²⁷ ĩkaawan dono'o naa Antioch iti, ĩbaokopatin-kidan naa ipai wuru'u mishidainaouz, ĩkowaadan naa ĩ'ati ipai daunuuda'u na'apam Tominkaru kaiwaan ĩdyaun na'iki na'apam usha'apatan aimaakan kida ĩnao ida'an. ĩkowaada kapam na'apam Naobanai Tominkaru taa'a naa aizii Gentilenao mishida-kinna nii Kaimana'o Kuwai, uruu idi iriba ĩmishidan. ²⁸ Kotua'iki Paulnao na'ian mishidainao tuma.

15

Miitiniapa-karu Jerusalem ii

¹ Uruu dauna'an Judea Baara iki'o daonaioranao wa'atin atii Antioch ati. Na'ia'a naa ĩtominapa-kidan mishidainao. ĩkian ĩ'ati, "Aonaa turuu ukazannaatinan u'oian ai, soo uchootakidinan* an Moses kakinaori kawana'ati," ĩkian ĩ'ati. ² Uruu dikiin ii tuukii Paul na'iki Barnabas kashadaakapan ĩtuma. Sariapa mishidainao di'itinpan, na'iki ĩbauda'apatan panyukunuu marii kizi Paul, Barnabas na'iki Antioch ikiinaouz pidannao makon baokopa Jerusalem iti, ĩpishaanaka kizi apostlenao na'iki choochi zowaunaanao na'ii. ĩabata kizi na'apam ĩkian na'apa kida'o aimaakan dau'an.

³ Uruu idi na'apa'a naa mishi mishidainao dyu-udan ĩdyaun Jerusalem iti. Aizii pamakopa-kizi an ĩkakuwaapa'akan mishidainao wiizi kawana'ati

* **15:1** choota-kidinan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.

kida, Phoenicia Baara ii, na'iki Samaria Baara ii kapam, ĩkowaadapa'akan ĩ'ati na'apam Gentilenao zaamatan naa mishi'o Tominkaru panaobanaa nii kapam. Tuukii mishidainao konaukii-kidan wuru'u ĩkuwaa kidaz.

⁴ Na'iki'i naa koshan ĩmakon atii ĩkaawan Jerusalem iti. Tuukii mishidainao na'iki apostlenao, na'iki choochi zowaunaanao, konaukii-kidan ĩkaawan. Ipai ĩnao ati, ĩkowaadan naa na'apam Tominkaru kaiwaan ĩdyaun na'iki usha'apata-kidan aimaakan kida ĩnao ida'an. ⁵ Mazan kaina'a kapam Phariseenao mishidainaou'u naa Jesus. ĩnao kadishitan na'iki ĩkian, “Marii mooko pa'i Gentilenao chootinan Moses kakinaori kawana'ati.”

⁶ Uruu idi apostlenao baokopa choochi zowaunaanao tuma, ĩkadakotinan na'iki ĩdi'itapan tuukii wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan dau'an.

⁷ Atii tomunu'iki ĩkashadaakapan. Udauna'an Peter kadishitan na'iki ukian ĩ'ati, “Õiribanna, unao uaitapa na'apam Tominkaru zaamatan õgaru kiwiin unao bii iki, kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u Gentilenao ati. Uaipan idi ĩabatan wuru'u kaimana'oraz kuwai, na'iki ĩmishida kizi'i naa. ⁸ Tominkaru, aitapa'oraz ipai pidannao nyukunuu, uruu wuru'u zaamata'oraz Gentilenao. Utukapa-kidan pazaamatan

ĩdyaun, utaan ida'an Kaimana'o Doronaa ĩ'ati, na'apa pataan kawan waunao Jewnao ati.

⁹ Tominkaru ati, aonaa ĩnao pidannao pana'an waunao ai. ĩmishidan idi uruu, uchikaan ĩ'oian.

¹⁰ Mazan kandii nii mooko ukashadan wuru'u Tominkaru sha'apatanii kidaz, wuru'u utomanuz

aimaakan dadara'o manawun Gentilenao ati, wuru'u mishidainouznaa? Mishi waunao aonaa waka'iitan washa'apatan na'apa kida'o aimaakan, atii wadokozu-daunnao ati dadara kapamaz. ¹¹ Aonaa wakazannaatinan na'apa kida'o ida'an. Wamishida wakazannaatinan soo Jesus wanaobanaa kamunanun ida'an, na'apa kapam ñao mishidan kawan.”

¹² Ipai wuru'u kasaba'ukinpainaouz pidannao na'ii, mashaa ñabatapan Barnabas na'iki Paul kowaadautan na'apam Tominkaru kaiwaan ñdyaun usha'apata-kidan idi umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu pidan ka'iitan pasha'apatan. Ñsha'apata pabi'inaaka kida aimaakan Gentilenao ati ñwiizi ii aka. ¹³ Ñipaiian dauna'an pakadakotinan, uru'u naa James kadishita'akan na'iki ukian, “Uabata õparadan õiribanna! ¹⁴ Aizii waabata Simon Peter kowaadan na'apam Tominkaru tukapa-kidan pakamunanun uruu zi'o Gentilenao ati, uzaamatan ida'an ñbii iki papidanannao nii.

¹⁵ Na'apa kotu'u Tominkaru prophetinnoo saadauzonii kawana'ati manawun, waabatan wuru'u aimaakan kida sha'apanuz naa kai. Kaikapa'a tawuru'u Tominkaru paradan saadauzo-kaoaz:

¹⁶ ‘Uruu dauna'an õwa'atin nii koshan,’ Naobanai kian.

Õsaabaan nii powaa iti King David naobanaitinapa-kizi,

kaboobi'ii-kariwaiz na'apa kabaun kawan.

Mazan õsaabaan niiz na'iki õkadishita-kidan niizu ma'ozaka powaa iti.

17 Uruu dono ipai pabi'inaaka kida'o nii pidannao
wa'atin õ'ida'ati.

Pabi'i kida Gentilenao, wuru'u
õzaamataniinaouznaa õpidannao nii,
ipai'o nii ñikodinan õgaru.'

18 Kii Tominkaru kiauzon,
kotua'ora'a naa ukowaada-kidan
pasha'apata'azon
wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan.”†

19 Powa'a zii James kian, “Ukau'an
õiribannao õdi'itinpan kaikapa'a, aonaa
õ'itiiman turuu washa'apata-kidan dadara'o
manawun aimaakan wunao ati'i Gentilenao,
tanawatinainaouznaa Tominkaru ida'ati.

20 Mishi'oraiman wasaada pa'an kaarita
ñidi'iti, aonaa kizi ñnikan wanyukunui taa-
kariwaiz ba'oran kaduz tominkaru ati. Na'iki
aonaa kizi daonaiora na'iki zun kiaapaakan
pamamazidakan pu'u. Na'iki aonaa kizi ñnikan
izai, oo aimaakan dunaa wuru'u dyukuruuta-
kariwaiz uzowii-ka. 21 Usha'apanum kau'an
kotua'ora'a naa wuru'u Moses kakinaori kida
aitaapauzo-ka ipai Jewnao ati synagoge ii,
Sookapa-karu Kamoon kawana'ati. Ipai'ora'a naa
uruu kakinaorii kida kowaada-ka, ipai Jewnao
wiizi kawana'ati.”

*Kaarita saada-ka
Gentilenao ati'o*

22 Uruu dauna'an apostlenao, choochi
zowaunaanao, na'iki ipai mishidainao wuru'u

† 15:18 Aonaa kabaun dau'ana'o mani wuru'u kadakotin-karuz
da'a'a, mazan King David takan-daun naobanai-tinan dau'ana'o
pa'an. Uruu ma'ozaka'o nii ukazowautapan powaa iti.

Jerusalem iainaouz baokopa ãmiitiniipan, ãipan padyuudan daonaioranao mako'o nii Paulnao tuma Antioch iti, ãna'aka kizi kuwai mishidainao di'iti. Uruu idi ãzaamatan Judas, Barsabbas kia'oraz udakotapa-kaao na'iki Silas, ãnao ipai mishidainao aitapanii kaimana'o ãkaduz kida. ²³ ãnaou'o nii na'aka kaarita, kaikapa'o usaada-kaoa'a:

“Tosh wairibannao. Di'oraz kaarita wau-nao apostlenao na'iki choochi zowaunaanao di'iki'o. Wasaadan kaarita unao wairibannao Gentilenao ati'o, mishidainaouznaa Jesus, mashaapainaoz Antioch ii, Syria Baara ii aka na'iki Cilicia Baara ii aka'oraz.

²⁴ “Waabata kaina'a daonaioranao waunao bii iki'o makon unao bii iti na'iki waabatan tuukii ãtowauda'utan unao pakuwaa ida'an. Aonaa wadyuudan ãna'akan na'apa'o kuwai unao di'iti. ²⁵ Uruu idi wabaokopatinan da'a'a, na'iki wakadakotinan na'apa kida'o aimaakan dau'an. Atii mishi ipai wabauda'apatan wanyukunuu, wadyuuda kizi pidannao, kakuwaapa'ana'o nii unao ati. Ukau'an ãmakon nii Paul na'iki Barnabas tuma wamarainapaniinaouz tuukii. ²⁶ ãnao baita'oraz kichana'iki-kii kida'o wanaobanaa Jesus Christ kaudin-kizi dau'an. ²⁷ Ukau'an uabatan nii kaimanaiman Judas na'iki Silas dako iki na'apam wanyukunuu unao dau'an, na'apa'o nii uabatan wakaaritan ida'a'o kawan.

²⁸ “Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, na'apa kapam wanyukunuu, aonaa turuu washa'apata-kidan dadara'o manawun aimaakan unao ati. Mazan di'i pa'an aimaakan kida wakowaadan aona'o nii turuu unao

sha'apatan: ²⁹ Mana'a unika'ana'a wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkaru ati. Na'iki aonaa unika'ana'a izai oo aimaakan dunaa dyukuruuta-kariwai uzowii-ka. Na'iki aonaa turuu daonaiora na'iki zun kiaapaakan pamamazidakan pu'u. Uizo'atin an ipai wuru'u kakinaoriiz, kaimana'o wuru'u. Uruu ukaduz, atii ba'oran dono,"

kia'o wuru'u ĩsaadanuz kaarita.

³⁰ Udauna'an Paulnao na'iki wuru'u dyuuda-kariwainaoz ĩtuma, makon naa atii ĩkaawan Antioch iti. ĩkaawan dauna'an ĩbaokopatin-kidan naa ipai mishidainao na'iki ĩtaan naa wuru'u saada-kariwaiz kaarita ĩ'ati. ³¹ Na'ia'a naa mishidainao ĩaitaan wuru'u kaaritaz. Tuukii mishidainao konaukian, na'iki ĩnyukunuu ma'ozakadinan powa'a zii paabatan idi wuru'u kaimana'oraz kakinaorii.

³² Aizii Judas na'iki Silas, prophetnaouz, ĩkakuwaapan naa ĩ'ati na'ii. Tomunu'iki ĩkadakotinan ĩ'ati, ĩma'ozakadan ĩnyukunuu, ma'ozaka kizi ĩtaapan pamishidan Tominkaru. ³³ ĩna'ian zii ĩtuma atii kotua'iki zaa, ba'oran dono zii ĩkiwan. ĩkiwan dono'o naa konaukii mishidainao dyuudan ĩdyaun powaa iti, wunao di'iti'i ĩribannao, dyuudainaoz ĩdyaun. ³⁴ [Mazan Silas, una'ian zii pa'an.]‡ ³⁵ Aizii Paul na'iki Barnabas na'ii zii pa'an ĩwa'akanan. Uruu idi baokopa'a naa mishidainao kida tuma ĩkaudinan na'ii, ĩkakinaopan na'iki ĩkowaadapan naa Tominkaru paradan pidannao ati. Atii kotua'iki zaa ĩna'ian mishidainao tuma.

Paul na'iki Barnabas buutaakan

‡ **15:34** Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadin-panu'u.

³⁶ Uruu dauna'an, Paul kian Barnabas ati, “Wamako koshan ipai wiizai kida kawana'ati, wakowaadapa-kiziz Tominkaru paradan. Watukapa kizi na'apam naa mishidainao kida mashaapan.” ³⁷ Uruu idi Barnabas na'aka'azon John Mark. ³⁸ Mazan Paul aonaa unyukunuu na'apan, usha'apanum kau'an aonaa John Mark ipaian pakaudin-kizi utokon iti, ĩkakuwaatinan dono'oraz amazada kawana'ati kida. Pamphylia ii sha'atii uwa'akan ĩdyaun, upadantanuz naa powaa iti Jerusalem iti. ³⁹ Uruu dikiin ii tuukii ĩkashadaakapan, atii ĩbuutaakapan. Upu'u mazan Barnabas na'akan John Mark na'iki ĩmakon sariapa Cyprus iti. ⁴⁰ Mazan Paul, uzaamata pa'an Silas pamin-makon nii. Uruu dono mishidainao, wuru'u Antioch iainauz toriinpan naa Tominkaru ati, marii kizi ukamunan-kidan Paul na'iki Silas. Uruu dauna'an ĩmakon naa. ⁴¹ Na'iki'i naa ĩmorowautapan ipai mishidainao wiizi kida kawana'ati, wuru'u Syria Baara an kida'oraz atii Cilicia Baara ii aka. Ipai ĩma'ozakadan mishidainao.

16

Timothy makon Paul na'iki Silas tuma

¹ Na'iki'i naa koshan Paulnao dobatan atii Derbe iti, udauna'an Lystra iti. Lystra ii kaina'a mishida'o daonaiora mashaapan, Timothy kia'o u'uu. Udaru Jewaba na'iki mishida'o kapam oroo. Udaru, Greek pa'an uruu. ² Ipai mishidainao Lystra iainao na'iki Iconium iainao kida, kaiman pa'idiwaru ĩparadan Timothy dau'an.

³ Paul na'aka'azon Timothy kakuwaapatina'o nii patuma. Mazan ipai Jewnao mashaapainao na'ii aitapanii Timothy daru aonaa Jew mani. Uruu idi Paul choota-kidan* Timothy kakinaorii kawana'ati Moses taaniaz Jewnao ati. ⁴ Uruu dauna'an ĩmakon naa na'iki ĩkakuwaapatinan naa mishidainao ati donoj kida kawana'ati. Kaiman-daun ĩkowaadan kakinaorii kida dau'an, tawuru'u Jerusalem ia'oraz apostlenao, na'iki choochi zowaunaanao aipaniaz ipai mishidainao kida izo'atin. ⁵ Uruu idi tuukii mishidainao ma'ozakadan pamishidan na'iki kadiman kapam ĩribainan.

Paul dapada-kae Macedonia iti

⁶ Uruu dauna'an ĩmakon naa koshan. Mazan sariapa ĩdobatan Phrygia na'iki Galatia Baara an. Usha'apanum kau'an aonaa Kaimana'o Doronaa kashaapan ĩkakuwaapan Asia Baara ii aka. ⁷ Na'iki'o ĩdobatan atii ĩkaawan Mysia Baara sakadin-kizi iti. Na'iki'o ĩtiwaan pamakon Bithynia Baara iti. Mazan Kaimana'o Doronaa, Jesus di'iki'o, mashaatan koshan ĩdyaun, aonaa turuu ĩkakuwaapan na'ii'aka. ⁸ Uruu idi ĩdobatan naa sariapa Mysia Baara an, atii ĩkaawan wiizai Troas iti, paran danoma ia'oraz. ⁹ Uruu marutan ida'a Paul tukapan pazanda'awun ii Macedonia san kadishitapan baza itinapu na'iki tuukii upishaan Paul marii kizi utaraukan pawiiizi ati. Kaikapa'a wuru'u pidan kianuz: “Puwa'ati da'ati'i Macedonia ati, tuukii waaipan pukaminka'utan

* **16:3** choota-kidan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

waunao!” ¹⁰ Paul kowaadan dauna'an pazanda'awun, uru'u naa waminziiwa'akan naa. Usha'apanum kau'an waaitapa Tominkaru aipan wana'akan Kaimana'o Kuwai Macedonia Baara sannao di'iti.†

Lydia, Philippi sanaaba zaamatan Jesus panaobanaa nii

¹¹ Wazaamatan dauna'an kanawa Troas iki, wamakon naa. Uruu dono wasookadin-kidakao Samothrace ii. Ba'oran kamoo wadobatan naa koshan atii wakaawan Neapolis iti, Macedonia Baara sakadin-kizi ia'oraz. ¹² Udauna'an wadobatan Macedonia Baara an wakidiba ida'an, atii wakaawan umanawunu'o donoi, Philipi iti. Na'iki uruu wiizai di'ii, Rome ikiinao pidannao kazowautapa'o na'ii. Iriba kamoo wana'iipa'akan pidannao tuma.

¹³ Sookapa-karu Kamoon dono, wamakonkan donoi dawun ii, wa'ozi danoma itinapu. Waaipan watukapan na'iam Jewnao toriinpaazon. Waikoda zunnao kasaba'ukinpan toriinpa'anainao Tominkaru ati. Uruu idi na'ia'a naa wasakanatan, na'iki wakakuwaapan naa i'ati. ¹⁴ Kaina'a zunaaba abatapainao bii'i, Lydia kia'o o'uu, Thyatira iki'o owa'atin. Oroo selliipauzo kawinipina'o kamicha mada kida. Na'iki oroo toriinpauso Tominkaru ati. Uruu dono kaimanaiman Tominkaru da'atan onyukunuu, ozaamata kizi ipai wuru'u Paul kuwaa kidaz panyukunuu iti. ¹⁵ Na'iki uruu dono oroo, na'iki

† **16:10** Troas iki Luke baokopatinan Paulnao tuma. Uruu Luke saadanii wuru'u di'oraz kaarita'a. Uruu idi masha'apakiaka watukapan verse 10 ida'a “wa” oo “waunao” kaiwaa-kaao.

ipai pidannao mashaapainao otuma odapu ii chikaawunuinan. Ochikaawunuinan dauna'an, ona'akan waunao padapu iti. Okian wa'ati, “Ōaipan usookadinankan ōdapu ii. Umishidan an wuru'u ōmishidanuz naa Naobanai Jesus, umakon nii ōdapu iti,” okian. Atii mishi ona'apatan wanyukunuu. Uruu idi wamakon odapu iti.

Paulnao taraa-kaao Philippi ii

¹⁶ Bauda'apa kamoo, wamakopan pu'u toriinapa-kizai iti, waikodapan poitoruiaba. Oroo oia'o doronai zaamatapanii. Uruu aipan ati oaitapa pakowaadapan kanoma'o nii sha'apan pidan ati diina'iti'i. Dobata puraata oikodan panaobanaanao ati pakowaadapan ida'an na'apa kida'o aimaakan. ¹⁷ Karikaonan oda'anapatinan waunao na'iki okadakoinpan kaikapa'a: “Di'oraz daonaioranaou'u, ĩnao mishi'oraz na'iki umanawunu'o Tominkaru poitorunao, ĩkowaadapan unao ati na'apam nii kazannaatin-karu oia'o ai.” ¹⁸ Iriba kamoo wuru'u ona'apainapanuz wadawu'ati atii Paul kashadinan. Sariapa utanawatinan o'idi'iti na'iki ukian oia'o doronai ati, “Jesus Christ ma'ozakan ida'an ōkian, pukodita o'idi'iki.” Sariapa mishi oia'o doronai kodita'akan o'ai.

¹⁹ Aizii onaobanaanao wuru'u kaiwaapainauz oroo aitapa'akan naa wuru'u oia'o doronai so'ota'aka-kaoz naa o'ai na'iki ĩaitapa aona'o ni'i naa powa'a paikodan puraata o'ida'an. Uruu idi tuukii ĩto'oran, sariapa ĩzaamatan Paul na'iki Silas, na'iki ĩkozootan naa ĩdyaun kootowapa-kizai iti. ²⁰ Na'iki ĩdyuudan naa ĩkadishitan Rome iki'o naobanainao kanaapu iti. Na'ia'a naa ĩkaakapaan

ĩdyaun kaikapa'a: “Di'oraz daonaioranaou'u Jewnao. Aonaa ĩkaimanan, ĩtomapan dikauda kida'o aimaakan ipai pidannao ati da'ana'a wawiizi an kida. ²¹ ĩkowaadapan pana'a kida'o kakinaorii wakakinaorinaa ai. Waunao Rome di'iti'o wazaamatanpan na'iki waizo'ati ipai Rome iki kida'o kakinaorii, uruu idi aonaa turuu wada'anan wuru'u ĩnao kaduz kidaz,” ĩkiainan. ²² Udauna'an ipai baokopa pidannao to'ora'akan naa Paulnao ati na'iki ĩzowiautapa'akan naa ĩdyaun. Sariapa naobanainao dyuudan soldyaanao zaamatan Paulnao, na'iki ĩdyuudan ĩkuzuuan ĩkamichan, na'iki marii kizi ĩba'izii-kae tuukii. ²³ Uruu idi soldyaanao ba'izian ĩdyaun tuukii, tuukii. Uruu dauna'an ĩna'akan naa ĩdyaun taraa-kizai iti, na'iki ĩdyuudan naa taraa-kizai taapiki taratan ĩdyaun na'iki udadarada kizi paniinom kaimanaiman. ²⁴ Padyuuda-kae kawana'ati, taraa-kizai taapiki kabootan naa ĩdyaun taraa-kizai nazo iti, uzikonu'ia'o di'ii umuudan ĩdyaun. Na'ia'a naa umuudan ĩtaba'u kida udaru'o na'iki kimisha'o atamun kida sakoda iti.

²⁵ Tomun-zikon dono Paul na'iki Silas toriinpan na'iki ĩkunuitinan Tominkaru ati. Ipai ba'oran taratapa-kariwainao pidannao abatapan ĩdyaun. ²⁶ Udauna'an masha'apakiaka imi'i baara nakaina'akan tuukii, ipai unakaa'akan taraa-kizai dapunaa. Uruu idi sariapa taraa-kizai paniinomizinaa kida da'atina'akan kaiman-daun. Na'iki ipai chain wuru'u taraa-kariwainao watudapa-kinao kidaz buzuutina'akan. ²⁷ Sariapa taraa-kizai taapiki pokoda'akan naa. Utukapa ipai paniinom

kida da'atinapa pa'idiwaru, tuukii utaria'akan na'iki u'itiiman ipai'i naa taraapa-kariwainao kida kidoopa'akan. Uruu idi uzaamata'akan naa pamarian za'aba'i uzowiina'aka'azon naa. ²⁸ Mazan Paul kadako'okan u'ati diiwa'o ida'an. "Aonaa puzowiina'ana'a, kaina'a ipai daunuuda'u waunao!" ukian u'ati.

²⁹ Sariapa taraa-kizai taapiki dyuudan lamp na'aka-kao pa'ida'ati. Udauna'an uwa'atin Paulnao ida'ati panaka-nakaan bii'i, na'iki ukodoru'ukan Paulnao kanaapu iti. ³⁰ Udauna'an ukodita-kida'akan naa ĩdyaun. Na'iki sariapa upishaan ĩdyaun kaikapa'a. "Na'apa dii õsha'apatinan õkazannaatin-kinaa nii õ'oian ai?"

³¹ ĩdako'atin uparadan kaikapa'a: "Pumishida Naobanai Jesus dau'a'o kuwai, uruu ida'ana'o nii pugaru na'iki ipai pudapu iainao pidannao kazannaatinan." ³² Udauna'an Paul na'iki Silas kakuwaapan naa ĩkowaadan Kaimana'o Kuwai Naobanai Jesus dau'u taraa-kizai taapiki ati, na'iki ipai pidannao mashaapainao kida udapu ii, ipai ĩabatan wuru'u kaimana'oraz kuwai. ³³ Na'apain uruu wamarutan ida'a taraa-kizai taapiki chikaan naa ba'izi-daun kida Paulnao mada ida'a kida'oraz. Uruu marutan ida'a ipai daunuuda'u ĩchikaawunuinan. ³⁴ Udauna'an taraa-kizai taapiki na'akan naa Paulnao padapu nazo iti na'iki utaan naa ĩwanyukunuu nii. Uruu dono tuukii taraa-kizai taapiki na'iki wuru'u udapu iainaouz pidannao konaukian pazaamatan idi Tominkaru panaobanaa nii.

³⁵ Chaapi'iki'i naa Rome iki'o naobanainao dyuudan naa paminka'unao na'akan paparadan

taraa-kizai taapiki di'iti kaikapa'a: “Pubuzuuta'a naa na'iki pukodita-kida'a naa wuru'u daonaioranaouz na'iki marina'a naa ĩmakon,” kia'o wuru'u ĩdyuudanuz paparadan. ³⁶ Parada-karu kowaada-kao dauna'an u'ati ukian naa Paulnao ati, “Rome iki'o naobanaanao dyuudan paparadan ō'ati di'oraz paminka'unao ida'an. ĩaipan naa ōkodita-kidan unao taraa-kizai iki, aonaa kizi upataka'uta-kao powa'a. Ukau'an umako'o naa mashauda'u di'iki'i,” ukian ĩ'ati.

³⁷ Mazan Paul kian dyuuda-kariwainao pidannao ati, “Aonaa kanom ĩkodan dikauda'o nii aimakaan washa'apatan. Waunao Rome di'iti'o kapam wazaamatinpan, ukau'an na'apa'o kapam waunao Rome sannao kawan. Mazan kandii nii mooko ĩba'izii-kidan waunao madiwautapaka ipai pidannao awun za'a? Na'iki kandii nii ĩkaboota-kidan waunao taraa-kizai iti? Aizii kandii nii ĩaipan padyuudan waunao mashauda'u? Aonaa turuu ĩkodita-kidan waunao mashauda'u. Marii mishi'oraiman ĩwa'atin da'ati'i ĩkodita-kidanaka kizi waunao.”

³⁸ Udauna'an dyuuda-kariwainao pidannao kiwan naa Rome iki'o naobanainao di'iti. Aizii ĩkaawan na'iti ĩkowaadan naa ĩ'ati ipai Paulnao paradan. Aizii ĩabatan idi wuru'u Paulnao kianuz, Rome di'iti'o kapam ĩzaamatinpan, tuukii ĩtarian. ³⁹ Uruu idi sariapa ĩwa'atin Paulnao ida'ati na'iki ĩkian ĩ'ati, “Tuukii wanyukunuu kasha'oran wa'antamikita-kidan idi unao kaikapa'a,” ĩkian. Udauna'an ĩkodita-kidan naa Paulnao taraa-kizai nazo iki. Na'iki ĩkian ĩ'ati, “Aizii turua'a naa umakon di'oraz donoi di'iki'i.” ⁴⁰ Mazan Paul na'iki Silas makon sariapa Lydia dapu iti. Na'ii zii

ĩkakuwaapatina'akan, ĩma'ozakadan mishidainao kida nyukunuu powa'a zii. Uruu dauna'an ĩmakon naa uruu dono'i iki.

17

Paul kakuwaapan Thessalonica ii

¹ Paul na'iki Silas dobatapaanan wiizai Amphipolis na'iki Apollonia ii aka, udauna'an ĩkaawan naa Thessalonica ati. Na'ii kaina'a synagogue Jewnao idiwau. ²⁻³ Paul kaduz umorotauzon synagogue iti. Uruu idi idikinau'u naa umorotan synagogue iti, Sookapa-karu Kamoon dono kida. Uruu dono Paul da'atan na'iki uaitaan naa ipai wuru'u saadinpa'oraz Tominkaru paradan, Christ dau'oraz. Kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati mishi'o wuru'u Christ pataka'uta-kaoz na'iki uzowii-kaoz, na'iki ukadishitanuzu pabaaranaa iki. “Ukau'an di'oraz Jesus ōkowaadapaniaz u'ati, uruu wuru'u Christ kii-kizaiz,” ukian ĩ'ati. ⁴ Pabi'i kida Jewnao tuukii ĩmishidan na'iki ĩna'apata panyukunuu Paul kuwaa kida dau'ati. Na'iki iriba Greeknao toriinpaazonao Tominkaru ati, mishidan kuwai Jesus dau'u, na'iki iriba kapam umanawuntinpainao Greek-abanao mishidan.

⁵ Aizii Jewnao wuru'u mamishida-kainaouz Jesus, tuukii pa'an ĩkishauzin Paulnao ati. Uruu idi ĩbaokopatan naa zonzionao pidannao, wuru'u chi'ikinanzonaouz dunapota karikaonan. Na'iki ĩto'oradan ĩdyaun tuukii Paulnao ati. Sariapa mishi ĩto'ora'akan mapidankiaka. Uruu idi ĩkadakoina'akan naa tuukii, aonaa masakauda'u mani atii ĩto'oradan iriba pidannao. Udauna'an

ĩna'aka'akan naa ĩdyaun sariapa Jason dapu iti. ĩkaawan na'iti baupapa ĩshaazoda'akan Jason paniinomizi. Uruu ĩaipan naa pakodita-kida'akan Paulnao ipai pidannao kanaapu iti. ⁶ Mazan aonaa ĩikodan ĩdyaun na'ii, uruu idi ĩzaamata'akan naa kowas Jason na'iki ba'oran mishidainao na'iainao utuma. Udauna'an ĩkozoota'akan naa ĩdyaun atii wiizai zowaunaanao kanaapu iti. ĩkaawan na'iti pakadakoinan tuma. ĩkian, “Di'oraz pidannaou'u dikaudaapauzonao wiizai ipai amazada kawana'ati. Aizii kaawa'a naa ĩdyaun wawiizi ati, ⁷ na'iki kaiman Jason taapan ĩdyaun padapu ii. Aizii ĩnao tuukii ĩdikintapan tuubaruo naobanai Caesar kakinaori. ĩkian kaina'a ba'oran king Jesus kia'o u'uu.” ⁸ Sariapa naobanai-tinpainao kida na'iki na'iainao pidannao to'ora'akan tuukii, paabatan idi wuru'u na'apa'oraz parada-karu. ⁹ Uruu idi naobanainao kian Jasonnao ati, “Wamuudan nii unao soo utaan an zii ipai puraata wadakotan kawana'ati.” ĩtaan dauna'an puraata ĩdakotan kawana'ati, uruu zii ĩmuuda-ka.

Paul kakuwaapan Berea ii

¹⁰ Aizii wamaruta'akan, uru'u naa mishidainao dyuudan Paul na'iki Silas makon Berea iti. Uruu idi ĩmakon, atii ĩkaawan na'iti. Na'apa'a naa koshan ĩmorotan na'ii synagogue iti, Jewnao idiwauz, ¹¹ na'iki ĩkakuwaapan naa Jewnao ati. Mazan tuukii pa'an Jewnao wuru'u, Berea sannaouz aipan patominapa-kida-kaio Thessalonica iainao ai. Uruu idi minziiwa ĩwa'atin ĩabata'azon idi kaimanaiman Paul kuwaa. Na'iki ipai kamoo ĩawunuutan saada-kariwaiz kida

Tominkaru paradan, ïtukapa'azon Paul na'iki Silas kuwaa mishiin na'iki ïtukapa'azon una'apan ukawana'ati. ¹² Uruu dono iriba Jewnao mishidan kuwai Jesus dau'u, na'iki iriba Greeknao daonaioranao mishidan, na'iki iriba kapam umanawun kida'o Greek-abanao mishidan ïkuwaa. ¹³ Aizii Jewnao wuru'u Thessalonica sannaouz abatankan naa Paulnao kowaadapan koshan Tominkaru Paradan Berea ii, sariapa ïmakon na'iti. Aizii ïkaawan na'iti sariapa ïto'oradan pabi'i kida na'iainao pidannao. Uruu idi baokopa ïto'oradinan Paulnao ati. ¹⁴ Sariapa mishidainao wuru'u Berea sannaouz dyuudan pidannao wa'anpa'anan Paul kadimana'o ida'an paran danoma itinapu. Mazan Silas na'iki Timothy aonaa pa'an ïmakon. ¹⁵ Uruu idi Paul makon naa paminauda'unao tuma, atii ïkaawan Athens iti. Na'iki'i naa uminauda'unao padantan powaa iti. Aizii ïkaawan powaa iti ïkowaadan naa Silas na'iki Timothy ati Paul aipan ïmakon kadiman pa'idi'iti.

Paul kakuwaapan Athens ii

¹⁶ Uruu idi Paul na'ian naa uzaudapan Silas na'iki Timothy kaawan Athens iti. Mazan aonaa Paul nyukunuu kaimanan patukapan idi iriba manawun na'ii toma-kariwainao pa'idiwaru tominkarunao nii. ¹⁷ Na'ia'a naa koshan Paul morotan synagogue iti. Uruu idi ukakuwaapan kaimanaiman Jewnao ati, na'iki Gentilenao ati wuru'u toriinpaouz Tominkaru ati. Na'iki ipai kamoo umakon pidannao dobaapauzo-kizi an. Na'ii ukakuwaapan pidannao ati, dobatainao kida padazaba an. ¹⁸ Kaina'a pidannao

di'itapauzonao pana'a kida'o kuwai. Epicurean kia'o ïdakota-kao, ba'orainao dakota-kao Stoic kii. Ñnao kashadaakapan tuukii Paul tuma ukuwaa kida dau'an. Sariapa ïkian kaikapa'a: “Na'apa'o dii kaiwuru'u pidan maaitapinka'o kuwaa kidaz kaikini'i?” Ba'orainao kian, “Utominapa-kidan pidannao ba'oran kaduz tominkarunao daua'o.” Usha'apanum kau'an ñna'apan, Paul kakuwaapatinan idi Jesus dau'u, na'iki ukadishitan dau'u pamawakakizi iki. ¹⁹ Sariapa ñna'akan Paul pidannao di'iti, wuru'u tominpauzonao na'iki di'itapauzonaouz pana'a kida'o kuwai. Areopagus ia'o wuru'u ïbaokopatinpauzonuz. Na'ia'a naa ïkian Paul ati, “Waaitapa'azon kanom daua'o na'iki na'apa'oram manawun kuwai wuru'u pa'inaa kida'oraz, pukowaadapan. ²⁰ Pabi'i kida pukuwaa, aonaa waabatauzon zii. Uruu idi waabata'azon powa'a na'iki waaitapa'azon na'apa'oram manawun wuru'u pukuwaa kidaz.” ²¹ (Ipai wuru'u Athens sannaouz na'iki ba'orainao mashaapainao kida na'ii, ïmashaapan soo pakadakotin-kidan dau'u karikaonan pa'inaa kida'o parada-karu oo kuwai uruu zi'o uabata-kao.)

²² Uruu idi na'ia'a naa Paul kadishitan pidannao kasaba'ukinpainao kanaapu iti. Na'iki ukian ï'ati, “Unao Athens sannaou, mishi unao karikaonan da'i utoriinpauzon utominkarunnao ati. ²³ Usha'apanum kau'an ipai õchi'ikaadanaan na'iki õawunuutan uwiizi. Kaina'a õtukapan iriba utoman altar kida utominkarunnao ati. Mazan kaina'a kapam õtukapan utomani altar, kaikapa'a

usaadinpan udaara'a: Tominkaru Ati'o Aona'oraz Uaitapauzo-kao. Mishi utoriinpauzionii Tominkaru ati wuru'u aona'oraz uaitapauzo-kao. Aizii uruu Tominkaru daua'o nii ōkakuwaapan unao ati! ²⁴ Uruu Tominkaru toma'o ipai amazada na'iki utomanii ipai aimaakannao mashaapainao kida imi'i baara an. Uruu kazowautapanii ipai aimaakan aokazi ii na'iki imi'i baara an kida'o. Aonaa umashaapan wuru ida'a'a pidan tomaniaz toriinapa-kizai nii. ²⁵ Aonaa kanom uaipan pidannao ai, na'iki aonaa uaipan pakaminka'utakao. Usha'apanum kau'an uruu pa'an taa'o kakupa-karu ipai pidannao ati, na'iki utaa ipai aimaakan ñaiapanii kida.

²⁶ “Kotua'a naa Tominkaru toman bauda'apa daonaiora. Bauda'apa'o pidan di'iki pabi'inaaka kida pidannao tominan ipai wuru'u mashaapainao kidaz naa imi'i baara an. Patoman ua'ii pidannao, ipai ubuutan amazada, uaitapanii na'apainim nii pataan na'iki uaitapa kanomanaou'o nii pamuuda uruu amazada kida ida'a. ²⁷ Tominkaru toman pidannao na'iki usha'apatan aimaakan ñ'ati kaikapa'a. Uaipan idi tuukii ñdorotan paugaru, ñpishaadanaatan nii di'ii'aka'a atii panaadon na'apa'o ida'ana'o nii ñikodanuzu. Aonaa Tominkaru munapon pu'u mani ai. ²⁸ Pidannao kiauuzon kawana'ati: ‘Uruu aipan ati'o wakakupan, wazikadinan na'iki wanizoinpan.’ Na'apa sha'atii unao iriban, aitaapauzo kiauuzonuz, ‘Waunao na'apa udainao kapam.’

²⁹ “Mishi Tominkaru dainao waunao, ukau'an waaitapa, aonaa wuru kawanu'o mani uru'u,

toma-kariwai kidaz gold idi, silver idi oo kuba kida idi. ³⁰ Kotua'a naa aonaa Tominkaru sha'apatan pidannao, ĩsha'apaapan pu'u na'apa kida'o aimaakan. Usha'apanum kau'an aonaa ĩaitapan uruu. Mazan aizii Tominkaru dyuudan na'iki uaipan ipai, ipai pidannao tanawatinan wuru'u aia'a oii kida'oraz aimaakan pasha'apaapan. ³¹ Usha'apanum kau'an uaitapa na'ia'oram kamoo dono'o ni'i naa ukootowapa-kidan ipai, ipai pidannao, mashaapainao wuru amazada baara an kida'a. Kaina'a'a naa uzaamatanii pidan, kootowapa-kida'o nii ĩdyaun sakitapa, ĩsha'apatan kawana'ati sha'apa'oram kida aimaakan. Umishiiian pazaamatan wuru'u pidanaz, ukadishita-kidan ida'an uruu pamawaka-kizi iki," ukian.

³² Aizii ĩabatankan Paul paradan mawaka'o kadishita-kida-kaoo dau'an, pabi'i kida pidannao tuukii ĩshaazootin-kidan Paul kuwaa. Mazan ba'orainao kian u'ati, "Waabata'azon powa'a zii kaiwuru'u pukuwaa kidaz." ³³ Uruu dauna'an, uipaian naa pakakuwaapan na'iki umakon naa wuru di'iki'i miitiniapa-kizaiz. ³⁴ Mazan kaina'a pabi'i kida pidannao da'anan Paul, tuukii ĩmishidan pa'an.

Kaina'a pidan mishida'o Dionysius kia'o u'uu. Uruu zaamatanpauzo wunao di'itili, tominpauzonao na'iki di'itapauzonaouz pa'inaa kida'o kuwai. Na'iki kaina'a zunaaba Damaris kia'o o'uu. Oroo omishidan kapam, na'iki kaina'a kapam ba'orainao kida mishidainao.

Paul kakuwaapan Corinth ii

¹ Udauna'an Paul dobatan naa Athens iki, na'iki umakon atii Corinth iti. ² Aizii Corinth ii kaina'a pidan paudaiaro tuma, Aquila kia'o u'uu, Pontus ia'o ushakatauzon, udaiaro uu Priscilla. Diiki'i'o zii ikaawa'akanu'u Italy iki. Usha'apanum kau'an tuubaruo' naobanai Claudius dyuudan idi ipai Jewnao koditan Rome iki, donoi Italy ia'oraz. ³ Paul sookadinpan Aquilanao tuma. Usha'apanum kau'an ikaudin-kizi soo itomapan na'iki ikanoopan madai tent dapunaa kida nii, uruu kaduz dau'o kapam Paul kaudinauzon. Uruu idi na'ia'a naa ukaudinan ituma. ⁴ Aizii ipai Sookapa-karu Kamoon dono, Paul morotauzon na'iki ukakuwaapan i'ati synagogue ii. Tuukii uaipan pana'apatan inyukunuu pakuwaa dau'ati. Uruu idi ukakuwaapan kaimanaiman Jewnao ati na'iki Greeknao ati kapam.

⁵ Aizii Silas na'iki Timothy kaawan dauna'an Macedonia iki, Paul kaudinan soo pakakuwaapatinan dau'a'a naa karikaonan. Kaimanaiman ukakuwaapan Jewnao ati Jesus dau'an. Ukian, "Mishi'o uruu Christ, Tominkaru kowaadauzoniaz padyuudan nii kazannaata'o nii ipai pidannao." ⁶ Mazan aonaa imishida'azon, tuukii idakoopan Paul kuwaa dikauda kida'o ida'an. Uruu idi sariapa uso'otan pashooton, na'iki uziianuzu ikanaapu iti, na'iki ukian i'ati, "Tominkaru pataka'utan dono unao u'oian dikin ii, uaipan ati'o wuru'u. Aonaa ogaru aipan ati'o mani. Mazan aizii omuudan nii unao, na'iki omakon ni'i naa Gentilena di'iti, inao ati'o ni'i naa pa'an aizii okakuwaapan."

⁷ Udauna'an umakon naa, usookadina'anan Gentile dapu iti, Titius Justus kia'o u'uu. Uruu tori-
inpauzo Tominkaru ati. Na'iki maonapa'o udapu
synagogue dazaba'a. ⁸ Mazan kaina'a Jew, Crispus
kia'o u'uu. Uruu kazowautapa'o synagogue da-
punaa. Uruu tuukii pa'an umishidan Paul kuwaa
Jesus daua'o. Na'iki ipai pidannao, mashaapainao
kida udapu ii, ĩmishida kapam wuru'u kuwai ki-
daz. Na'iki iriba kapam Corinth sanna abatan
Paul kuwaa na'iki tuukii ĩmishidanuzu. Uruu idi
ĭchikaawunuinan.

⁹ Baukapaiman, aiwaka'an Tominkaru paradan
Paul ati, uzanda'awun ii. Kaikapa'a wuru'u
kii-karuz u'ati: “Mana'a putaria'ana'a, na'iki
mana'a pusookada'ana'a wuru'u pukakuwaapati-
nanuz pidannao ati. ¹⁰ Aona'o nii ōmuudapan
pugaru, na'iki aona'o nii kanom sha'apatan pu-
garu. Usha'apanum kau'an di'oraz donoi ida'a
kaina'a iriba ōpidanannao.” ¹¹ Uruu idi Paul na'ian
Corinth ii utominapa-kidan pidannao Tominkaru
Paradan dau'u, bauda'apa wunu pazikon an
powa'a.

¹² Na'apaini'i naa Gallio zaamata-kaō tuubaru'o
naobanai nii pidannao ati, wuru'u mashaapainao
kidaz ipai Achaia ii aka. Uruu dono Jewnao
baokopatinan na'iki ĩzaamatan Paul. Udauna'an
ĭna'akan naa uruu tuubaru'o naobanai kanaapu
iti, marii kizi ukootowapa-kida-kaō na'ii.
¹³ ĩkian Paul dau'an, “Di'oraz pidana'a, uaipan
papanan'adan pidannao nyukunuu, ĩtoriiinapa kizi
Tominkaru ati, pana'a'o wakakinaorinaa ai.”

¹⁴ Paul parada'aka'azon padamata, upu'a'a
naa mazan naobanai Gallio parada'akan Jewnao

ati. Ukian, “Di'oraz pidan sha'apatan an mani dikauda kida'o aimaakan, minziiwa mani õabatapan ukuwaa. ¹⁵ Mazan õabatan kaiwuru'u, soo ukashadaakapan parada-karu dau'an, pidan uu dau'an, na'iki unao kakinaorinaa sodi kida dau'ana'o karikaonan. Marii unao sakitapadan uaipan ati wuru'u aimaakan kidaz. Õgaru aonaa turuu õkootowapatin-kidan pidan kaikapa'o dikin ii karikaonanu'u!” ¹⁶ Uru'u naa mazan uwaata'akan naa pidannao kootowapa-kizai iki. ¹⁷ Sariapa na'iainao Greeknao zaamata'akan naa Sosthenes, kazowautapauzo synagogue. Na'iki ãba'iziautapa'akan naa kowas uruu na'ii, maonapa kootowapa-kizai paniinomizinaa ida'a. Mazan aonaa Gallio nyukunuupan wuru'u ãba'izimikipanuzu.

Paul kiwapaanan naa koshan

Antioch iti

¹⁸ Mazan upu'u Paul na'ian zii kotua'iki zaa Corinth ii, mishidainao tuma. Uruu dauna'an umakon naa udaru'o kanawa ida'an, mako'o Syria iti, Aquila na'iki Priscilla mako'o kapam kanawa ida'an. Cenchreae iki'o wuru'u ãzaamatanuz kanawa. Mazan pamakon ua'ii Paul madii-kida'akan pazowaud, paipaian idi'i naa wuru'u pakowaadauzoniaz pasha'apata'azon Tominkaru ati.* ¹⁹⁻²¹ Ephesus ii kanawa sannao mashaadina'akan. Uruu idi na'ii Paul maaratina'akan zii kanawa di'iki. Aizii Priscilla na'iki Aquila na'ia'o ni'i naa pa'an ãmaaratinan.

* **18:18** Na'apa'o pa'an Jewnao kaduz ãmadii-kidan nii pazowaud ãpaian an pasha'apatan wuru'u pakowaadauzoniaz pasha'apata'azon Tominkaru ati.

Uruu idi na'ii Paul miitiniipa'akan Jewnao tuma, synagogue ii. Tuukii padamata ñaipan Paul na'ia'akan zii tomunu'iki zaa patuma, mazan aonaa Paul nyukunuu na'apan. Uruu idi ukian ñ'ati, "Tominkaru aipan an õwa'atin da'ati'i, õwa'atin nii koshan unao ida'ati," ukian ñ'ati. Na'ia'a naa pa'an Priscilla na'iki odaiaru wa'akinan. Aizii Paul udobatan naa koshan kanawa ida'an. ²² Na'iki'o umakon atii ukaawan Caesarea iti. Na'ia'a naa umaaratinan kanawa di'iki. Na'iki'i naa umakon pakidiba ida'an Jerusalem iti, utukapa'anan mishidainao.

Uruu dauna'an udobatan naa koshan atii ukaawan powaa iti Antioch iti. ²³ Masakauda'u una'ia'akan, udauna'an umakon naa koshan. Umakon ipai pakakuwaapatin-kizi kida amazada kawana'ati, Galatia Baara ii aka na'iki Phrygia Baara ii aka. Uma'ozakadan ipai mishidainao nyukunuu na'ii'aka.

Apollos kakuwaapan Ephesus na'iki Corinth ii

²⁴ Uruu dono Jew, Apollos kia'o u'uu, Alexandria ia'o ushakatan, kaawan Ephesus ati. Uruu paraaba'o manawun pidan. Na'iki kaiman-daunu'o uaitapan saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan. ²⁵ Na'iki kaimanaiman kapam utominapa-kida-kao Naobanai Jesus kaduz kida dau'u. Uruu idi ma'ozaka ukakuwaapan na'iki kaiman utominapa-kidan pidannao Jesus dau'u, na'iki usha'apaapanii kida dau'an. Mazan chikaawunuupa-karu dau'u, uaitapa soo bauda'apa John chikaawunuupan dau'u karikaonan. ²⁶ Mazan ma'ozaka ukakuwaapan Jewnao ati synagogue ii. Priscilla

na'iki Aquila abata wuru'u ukakuwaapanuz. Uipaian dauna'an pakakuwaapan, sariapa ĩna'akan uruu padapu iti. Na'ia'a naa ikakuwaapan u'ati kaimanaiman uaitapa-kinaa nii powa'a zii na'apam Tominkaru aipan pamishida-kaō.

²⁷ Uruu dauna'an Apollos di'itinpan, ukakuwaapatina'ana'azon Achaia iti. Uruu idi Ephesus ikiinao mishidainao kaminka'utan Apollos, pasaadan ida'an kaarita ba'oran mishidainao di'iti, Achaia iainaouz, marii kizi ĩdapaapan uruu ukaawan an. Aizii ukaawan dauna'an na'iti, kaiman mishi ukaminka'utan mishidainao, wuru'u Tominkaru kamunanun ida'ana'oraz ĩzaamatan Jesus panaobanaa nii.

²⁸ Na'iki ma'ozaka Apollos kashadaakapan Jewnao tuma na'ii. Iriba'o pidannaō abatapan pu'u, utukapa-kidan ĩ'ati Tominkaru paradan di'iki, mishi'o wuru'u Jesus, uruu Christ.†

19

Paul kakuwaapan Ephesus ii

¹ Aizii Apollos kakuwaapatinan pu'u Corinth ii, Achaia Baara ia'oraz, Paul una'ian zii pa'an baza antanapu Asia Baara an. Uwa'atin atii ukaawan Ephesus ati. Na'ii uikodan mishidainao Jesus, ² na'iki upishaan ĩdyaun kaikapa'a: “Kaimana'o Doronaa morotanii unyukunuu iti umishidan dono?”

“Aonaa na'apainim zii waabatauzon Kaimana'o Doronaa dau'an,” ĩkian u'ati.

† **18:28** Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannaō zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

³ “Na'apa'oram mooko uchikaawunuu-kaoz?” ukian ĩ'ati.

“Na'apa John Chikaawunuupauzon kawan, utominapa-kidan kawana'ati pidannao,” ĩkian.

⁴ “Mazan John chikaawunuuan pidannao tanawatinainaou'u naa pa'oian ai, uduyudan idi ĩmishidan wuru'u kaina'iki'oraz uwa'atin padawu'ati. Uruu Jesus, dau'ana'o wuru'u una'apanuz,” ukian ĩ'ati.

⁵ Pidannao abatan idi uparadan na'apa, sari-apa ĩchikaawunuu-kidinan Naobanai Jesus uu ida'an.

⁶ Uruu dauna'an Paul muudan naa paka'u ĩ'ida'a, sariapa Kaimana'o Doronaa morotan ĩnyukunuu kida di'iti.* Na'iki ĩparadan naa ba'oran kaduz parada-karu kida ida'an. Na'iki ĩkowaadan naa kuwai Tominkaru di'iki kida'o. ⁷ Uikoda mani 12 wuru'u pidannaouz.

⁸ Idikinauda'u kauzu Paul na'ian, ukakuwaapatinan pidannao ati synagoge† ii. Uaipan idi ĩmishidan, ma'ozaka ukakuwaapan, na'iki kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz dau'u. ⁹ Mazan kaina'a pabi'i kida pidannao dikintapa, aonaa ĩmishida'azon Paul kuwaa. Na'iki iriba'o pidannao abatan pu'u dikauda sodi kida ĩparadan, wuru dau'ana'a da'anainaouz “Jesus Kaduz.” Uruu idi Paul na'akan mishidainao pa'idiwaru patuma, tominpauzo-kizai dapunaa iti, Tyrannus idiwauz.

¹⁰ Na'ia'a naa utominapatin-kidan pidannao ipai

* **19:6** Kaimana'o Doronaa morotan ĩnyukunuu kida di'iti oo “Kaimana'o Doronaa kaawan ĩ'ida'ati.” † **19:8** synagoge: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

kamoo, atii dya'utam wunu. Uruu idi ipai, ipai pidannao, Jewnao na'iki Gentilenao, wuru'u mashaapainao kidaz Asia Baara ii aka abatan wuru'u Paul kowaadanii kidaz Tominkaru paradan, Naobanai Jesus dau'u kida'oraz.

Sceva dainao tiwaan paso'otan oia'o doronainao Jesus uu ida'an

¹¹ Tominkaru aipan ati Paul sha'apatan umanawun kida'o aimaakan aona'oraz pidan ka'iitan pasha'apatan. ¹² Atii Paul linson, na'iki kamicha pishatapa'o umada, na'aka-kao karinainao di'iti, na'iki ĩpishata-kao u'idi sariapa ĩkakudan. Na'iki sariaapa'o nii kapam oia'o doronainao koditan pidannao di'iki.

¹³ Kaina'a kapam pabi'i kida Jewnao, chi'ikapan na'iki ĩso'oopan oia'o doronai kida pidannao ai. Sariapa ĩtamakapan ĩtiwaan kapam paso'otan oia'o doronai Naobanai Jesus uu ida'an. ĩkian oia'o doronai ati, “Wakian pukodita Jesus tawuru'u Paul kowaadapaniaz uu ida'an,” ĩkian. ¹⁴ Sceva dainao wuru'u na'apainpainaouz. Aizii wuru'u ĩdaru Jewnao faadaan zowaunaa uruu, 7 wuru'u udainaouz.

¹⁵ Mazan oia'o doronai kian ĩ'ati, “Õaitapanii Jesus na'iki Paul. Mazan unao, aonaa õaitapan,” ukian. ¹⁶ Upu'a'a naa mazan pidan, wuru'u oia'o doronai zaamatapaniaz, zaka'utina'akan naa ĩdyaun na'iki uzo'ii bi'ia'akan naa ipai ĩdyaun tuukia'o ida'an, ipai ĩmada izain, na'iki ipai kapam ukuzuua'akan ĩkamichan kida ĩmada iki. Uruu idi ĩkidoopan naa udapu iki, na'iki pamada kaziwan bii'i, ĩdima'akan naa u'ai kadimana'o ida'an. ¹⁷ Ipai

Jewnao na'iki ipai Gentilenao, mashaapainao kidaz Ephesus ii abatan ipai wuru'u aimaakan sha'apanuz kaikapa'a. Uruu idi tuukii pidannao tarian, na'iki tuukii ĩdi'itinpan. Na'iki kaiman pa'idiwaru pidannao paradan Naobanai Jesus dau'an. “Ei, ma'ozaka'o mishi manawun uruu,” ĩkian. ¹⁸ Uruu dono iriba mishidainao kowaadan ipai oii kida'o pasha'apaapauzonii iriba'o pidannao abatapan pu'u. ¹⁹ Ba'orainao kida kowaadan na'apam pamarunao-tinpauzon. Mazan uruu dono ipai ĩna'akan naa pamarunao-tinpan kaaritannaa kida. Uruu idi pidannao kanaapu'u ipai ĩkawaodan wuru'u pakaaritan kidaz. Aizii ĩaitaan ipai wuru'u kaarita kida winipinaaz, dobata, dobata, ubaokopatinan uikoda fifty thousand wizi'i kida'o puraata.‡ ²⁰ Aizii mishidainao tukapan idi ma'ozaka kuwai pishatan pidannao nyukunuu, powa'a zii ĩma'ozakadinan pakakuwaatinan dau'ati. Uruu idi powa'a zii mishidainao iribainan.

Pidannao to'oradinan Ephesus ii

²¹ Aizii ipai wuru'u aimaakan kida sha'apan dauna'an kaikapa'a, Paul di'itinpan, na'iki uaipan pamorowautapan wiizai kawana'ati kida wuru'u Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka kida'oraz. Na'iki'o ni'i naa uaitan padobatan atii Jerusalem iti. Paul kian, “Ōkaawan dauna'an Jerusalem iti, ōmakon nii na'iki ōmorowautapa'anan nii kapam Rome iti.” ²² Uruu idi udyuudan pamin-kaudinannao, Timothy na'iki Erastus kiwiitan

‡ **19:19** wizi'i kida'o puraata: Greek paradan ida'an drachmas. Bauda'apa drachma, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

Macedonia iti. Aizii Paul una'ia'akan zii pa'an Ephesus ii, Asia ia'oraz.

²³ Mazan uruu dono'o naa pidannao to'oradinan Ephesus ii tuukii manawun, usha'apanum kau'an iriba'a naa itukapan pidannao da'anan "Jesus Kaduz." ²⁴ Kaina'a pidan Ephesus ii, Demetrius kia'o u'uu. Uruu tomapauzo iriba, iriba, tominkaruaba Artemis dapunaa dikin kida silver idi. Utomanuzu duusodi kida'a. Na'apa'o ida'an dobata, dobata uikodan puraata pa'ati, na'iki pidannao ati, wuru'u kaudinainao kidaz utuma. ²⁵ Uruu idi udapadan na'iki ubaokopatan ipai pidannao kaudinainao patuma na'iki ba'orainao kida na'apa'o kapam ikaudinan inao kawan. Na'ia'a naa ukian ipai inao ati, "Ōpaonarunao, aizii ōparada'azon u'ati. Ipai unao uaitapa kanom kaduz wakaudin-kizi nii. Na'iki uaitapa dobata, dobata waikodan puraata watomanii kida ida'an. ²⁶ Aizii utukapa, na'iki uabata ukinao idi na'apam Paul dikauda kian wuru dau'ana'a watomanii kidaz aimakaan. Ukian, 'Wuru'u toma-kariwai kidaz tominkaru nii ka'ui idi'oraz, mazanu'o karikaonan, aonaa mishi'o mani.' Uruu idi ipai'i naa una'apatan da'ainao pidannao nyukunuu, paparadan kawana'ati, atii ipai di'ii'aka'a Asia Baara kawana'ati kida, iriba'a naa imishidan uparadan. ²⁷ Aizii pidannao dakoopan ni'i naa watomapanii kidaz. Na'iki umanawunu'oraz watominkarunuaba Artemis, odapu tukapa-kao ni'i naa madiwautapa-ka'o nii karikaonan. Na'iki aona'o ni'i naa powa'a pidannao dyautan oroo, atii na'apa'o ni'i naa

karikaonan omanyukunuuta-ka. Ipai unao, uaitapa ipai pidannao toriinpauzion o'ati, da'a'a Ephesus an, na'iki ipai Asia Baara ii aka, na'iki ipai ba'oran amazada kawana'ati kida.”

²⁸ Aizii pidannao abatankan idi una'apan, sariapa mishi ĩto'ora'akan, na'iki ĩkadakoina'akan naa diiwa, diiwa. “Ma'ozaka'o, na'iki

umanawunu'o watominkaruaban Artemis, da'a'a Ephesus ida'a,” kia'o wuru'u ĩkadakoinanuz.

²⁹ Uruu idi iriba, iriba pidannao kadakoinan diiwa'o ida'an, ĩto'oradinan naa mapidankiaka uruu wiizai di'ii'aka. Upu'a'a naa ĩkoda'akan Gaius na'iki Aristarchus. Sariapa ĩzaamatan

ĭdyaun. ĩnao Paul minauda'unao Macedonia iki'o ĩwa'atin. ĩna'aka'akan naa kowas ĩnao pidannao baokopainpaizo-kizi iti. ³⁰ Tuukii

padamata Paul mako'ozon na'iti, pidannao kanaapu iti. Mazan aonaa mishidainao

kashaapan umakon na'iti. ³¹ Kaina'ia'o kapam Paul paonarunao na'ii, tuubaru kidainao pidannao. ĩnao dyuudan paparadan u'idi'iti,

aonaa kizi umakon pidannao baokopainapa-kizi iti. ³² Aizii na'ia'a naa pidannao to'oradinan

tuukii, ba'orainao kadakoinan pana'iti sodi kida'a naa karikaonan, usha'apanum kau'an, kaina'a pabi'i kida pidannao aonaa ĩaitapan kanom dau'ati'o manawun wuru'u pawa'atinuz.

³³ Aizii Jewnao aipan idi pakazannaatinan, sariapa ĩzaamatan pabii iki Alexander parada'o nii pidannao kanaapu iti, marii kizi ukowaadan ĩ'ati aonaa ipai'o mani wuru'u Jewnao sha'apaapanuz aimaakan kaikapa'a. Soo Paul pa'an wuru'u na'apainpa'oraz. Sariapa Alexander sawadan

paka'u, uaipan pidannao mashaadinan na'iki ñabata kizi uparadan. ³⁴ Aizii pidannao tukapankan naa uruu Jew, ipai baokopa ñkadako'okan patumaaka kaikapa'a: "Ma'ozaka'o, na'iki umanawunu'o watominkaruaban Artemis da'a'a Ephesus ida'a," kia'o wuru'u ñkadakoinanuz atii tomunu'iki.

³⁵ Upu'u mazan donoi zowaunaa kaawan ñ'ida'ati, sariapa umashaatan wuru'u ñkadakoinapanuz. Ñkian ñ'ati kaikapa'a: "Uabata õparadan Ephesus sanna. Ipai pidannao aitapan soo wawiizi Ephesus taapa'o wuru'u umanawunu'oraz tominkaruaba Artemis dapunaa. Na'iki ipai pidannao aitapan kaina'a kapam wataapan umanawunu'o kuba, oroo kawanu'oraz utoma-ka, tawuru'u waotauzoz aokazi iki. ³⁶ Aonaa turuu pidan kashadan na'iki udakooan watominkaruaban Artemis. Ukau'an usookada'a naa wuru'u ukaikapainpanuzu'u. Mana'a usha'apaapa'ana'a aimaakan madoronaa-daun. ³⁷ Unao kaawa-kidanii wuru'u pidannaouz da'ati'i, ñmasha'apatakan pu'u dikauda'o aimaakan, aonaa kanom ñkoidapan watominkaruaban dapu iki, na'iki aonaa ñdakooan watominkaruaban dikauda'o ida'an. ³⁸ Aizii Demetrius na'iki ipai umin-kaudinannao, ñkaakapaa'azon an pidannao, marii pa'an ñkaakapaan, na'iki ñna'akan ñdyaun Rome iki'o naobanai di'iti, na'ii kizi ñkootowapa-kida-ka, kootowapa-karu kamon dono. ³⁹ Aizii unao mani, kaina'a zii uparada'azon aimaakan dau'an? Uparada'azon an, marii uabata-kidan wuru'u uparadan kidaz, wuru di'ia'a kabaun toma-kariwaiz kawiiiziinao miitiniapa-

kizi nii. ⁴⁰ Aizii di'i wuru'u washa'apatanuz aimaakan kaikapa'a, kichana'iki-kia'o wuru'u, wato'oradinan mapidankiaka manawun. Aizii Rome iki'o naobanai abatan ana'a naa pa'i wuru'u wadikaudainapanuz, sariaapa'o nii upishaa-kidan waunao kanom dikin ia'o wuru'u wato'oradinanuz kaikapa'a. Aona'o nii waaitapan na'apam wakazannaatinan.” ⁴¹ Donoi zowaunaa ipaian dauna'an paparadan kaikapa'a, usookada'akan naa miitiniapa-karu.

20

Paul morowautapankan dono'o Macedonia na'iki Achaia Baara ii

¹ Pidannao sookadan dauna'an pato'orainpan, Paul dapada-kidan na'iki ubaokopatan naa ipai mishidainao. Uruu ukowaadina'azon naa i'ati, na'iki uma'ozakadan inyukunuu, ma'ozaka kizi kapam itaapan pamishidan. Pazaamaaka'uan dauna'an mishidainao, umakon naa Macedonia iti. ² Aizii pamakopa-kizi donoi kawana'ati kida, Paul ma'ozakadan pidannao nyukunuu pakowaadapan ida'an kaiman kida'o kuwai i'ati. Atii ukaawan Achaia Baara iti. ³ Idikinauda'u kauzu una'ia'akan. Udauna'an uminziwan naa koshan uruu umako'ozon naa atii Syria iti. Upu'u mazan pidannao kowaadan Paul ati, kaina'a Jewnao zaudapan uruu iaipan pazowianuzu. Uruu idi ukiwan powa'a an koshan Macedonia an. ⁴ Na'iki kaikapauda'u pidannao makon utuma. Berea iki Sopater, Pyrrhus daniz; Thessalonica iki Aristarchus na'iki Secundus; Derbe iki Gaius; Asia Baara iki Tychicus na'iki

Trophimus; na'iki Timothy mako kapam. ⁵ Ìnaou'u naa kiwiita Troas iti, na'ia'o ni'i naa ìzaudapan waunao.* ⁶ Mawiki'ina'o Bread Nikauzo-ka'o Kamoon dauna'an, wamakon naa kapam kanawa ida'an Philippi iki. Atii baka'iauda'u kamoo dauna'an waikodan zii wairibannao Troas ia'a naa. Bauda'apa sondii wana'ia'akan Troas ii.

Ubaupakan naa Paul morowautapan Troas ati

⁷ Saturday dono, kamoo tipitan dauna'an, ipai wabaokopatinan, waaroopa'azon idi baokopa, na'iki wanika'azon idi bread wanyukunuitapakinaa nii Jesus mawakan wa'ati. Paul aitapan idi uwa'aka'azon mishidainao ba'oran kamoo, ukakuwaapatinan ì'ati atii tomunzikon di'iti. ⁸ Kabaun nazoo doko'a'o di'ia'o wuru'u wabaokopatinanuz, na'iki na'ii iriba'o lamp kida maodapan. ⁹ Kaina'a pa'ina'o zii daonaiora Eutychus kia'o u'uu, usakanatapan windoo paawa'a. Aizii Paul kakuwaapatinan atii Eutychus da'awununun. Udauna'an uda'awu'ukan naa, atii masha'apakiaka uwaota'akan naa imi'i baara iti. Idikinauda'u'o utara'apaawatinpan paawa iki'o wuru'u uwaota'akanuz. Pidannao dokobatanuzu, mazan mawaka'aka'a naa uruu. ¹⁰ Mazan upu'u Paul kaawa'akan u'ida'ati, na'iki udokobata'akan naazu. “Mana'a ukasha'ora'ana'a, kakuda'aka'a naa uruu powaa iti,” ukian ì'ati. ¹¹ Uruu dauna'an ìzaidan naa powaa iti kabaun nazo iti, uru'u naa ìaroopan naa na'iki ìnikan naa bread baokopa. Uruu dauna'an powa'a zii Paul kakuwaapatinan

* **20:5** Verse 5 ida'a watukapan Luke saada'oraz di'oraz kaarita'a baokopatinan koshan Paulnao tuma.

pidannao ati, atii wakankanaanin. Uruu kii uwa'akauzon ĩdyaun. ¹² Aizii wuru'u waota'oraz daonaiora, ukiwan naa padapu iti pairibannao tuma, aonaa usha'apan. Aizii uiribannao kaiman ĩnyukunuu ĩkiwan.

Paul kowaadinan mishidainao ati Ephesus iainaouz

¹³ Troas iki pakidiba ida'an Paul makon Assos iti. Mazan waunao, kanawa ida'an pa'an wamakon na'iti. Na'ia'o ni'i naa Paul aitan paikodan waunao. ¹⁴ Atii na'apa'a naa mishi. Ukaawan dauna'an na'iti, upaidinan naa watuma kanawa zo'iti, na'iki'i naa wamakon atii wakaawan Mitylene iti. ¹⁵ Ba'oran kamoo wadobatapa'akan wiizai dazaba an, Chios kia'o u'uu. Ba'oran kamoo ida'a wakaawan Samos iti. Ba'oran kamoo wadobatan koshan atii wakaawan Miletus iti. ¹⁶ Aona'a naa Paul aipan patomunu'ikinpan Asia Baara an. Mazan kadimana'a naa pa'an uaipan pakaawan Jerusalem iti, Pentecost ua'ii. Uruu idi aonaa umakon Ephesus iti. ¹⁷ Soo udyuudakidan pa'an paparadan na'iti, marii kizi choochi zowaunaanao wa'atin u'ida'ati Miletus ati.

¹⁸ Aizii ĩkaawan dauna'an u'ida'ati, ukian naa ĩ'ati, "Īpai unao utukapauzonii na'apam ōkaudinan, na'iki utukapa na'apam ōmashaapauzon kiwiin da'ana'a Asia Baara an kida. Ōsakadan di'iki'o ōkaudinan da'ana'a, atii di'i, uaitapa na'iki utukapa ipai ōkaduz. ¹⁹ Ōbaiatan bii'i tuukii kasha'ora'o, Jewnao dakotautan pu'u pasha'apatan ōgaru, mazan upu'u mashaa, na'iki minziiwa ōsha'apatan ōkaudin-kizi, ōnyukunuu kasha'oran bii'i. Usha'apanum kau'an Tominkaru

poitorun idi õgaru. ²⁰ Na'iki aonaa kanom õdizapan na'iki õtaapa-kidan unao ai, ipai õkowaadan u'ati kaiman kida'o kakinaorii tawuru dono'o õkakuwaapatinan dono'oraz u'ati, udapu ii kida, na'iki iriba'o pidan bii ii. ²¹ Aizii Jewnao ati na'iki Gentilenao ati na'apa pa'idiwaru õparadan, õkakinaowan İdyaun tuukii, İtanawatin kizi'i naa pa'oian ai Tominkaru ida'ati, na'iki İzaamata kizi'i naa wanaobanaa Jesus Christ panyukunuu naobanaa nii.

²² “Mazan aizii õmakon ni'i naa Jerusalem iti, õizo'atin nii Kaimana'o Doronaa paradan. Aonaa õaitapan na'apam nii õsha'apata-kaõ na'ii. ²³ Usha'apanum kau'an ipai dono'i, õkakuwaatin-kizi kawana'ati, Kaimana'o Doronaa kowaadan õ'ati, kaina'a'o nii dikauda'o aimakaan sha'apan õ'ati, na'iki õtaraa-kida-kaõ nii na'ii. ²⁴ Mazan aonaa usha'apan õzowii-kaõ. Kanom tuukia'o õsha'apata'azon, õaipan pa'an õipaian õkaudin-kizi wuru'u Naobanai Jesus dyuudaniaz õsha'apatan. Udyuudan õkowaadan Kaimana'o Kuwai ipai pidannao ati, Tominkaru kaimanan na'iki ukamunanun dau'u.

²⁵ “Aizii ipai'i naa õkowaadan u'ati Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Aizii wuru dauna'ana'a, aona'o ni'i naa powa'a utukapan õgaru. ²⁶⁻²⁷ Mazan aizii õkia'azon unao ati, na'apainim unao oo ba'orainao mawakan, pakawan pa'oian bii'i zii, aonaa õgaru aipan ati'o mani wuru'u. Usha'apanum kau'an aonaa kanom õdizapan unao ai. ²⁸ Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i kaiman kizi'i naa utaapan udoronaa, na'iki kaiman pa'i kapam ukazannaatapa mishidainao wuru'u

Kaimana'o Doronaa taaniaz uawunuutapan nii. Usha'apanum kau'an Tominkaru zaamatanii wuru'u ĩnaouz pa'idiwau nii pauDani izain ida'an na'iki umawakan ida'an. ²⁹ Ōaitapa di'i ōwa'akan dauna'an unao, kaini'iki'o nii pidannao kaawan ubii ati, ĩmariidan nii na'iki ĩpozawaabi'ii-kidan nii unao atii ĩtanawatin-kidan nii unao umishidan ai Jesus. ĩkaawan nii ma'ozaka, na'apa'o nii to'oraba'o baudokoru pozawaabi'ii-kidan kawan kaznizonao atii uzowian ĩdyaun. ³⁰ Na'iki kaina'a'o nii kapam pidannao unao bii iki'o, ĩmariidan nii na'iki ĩbuutan nii pabi'i kida mishidainao pa'ida'ati. ³¹ Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i, unyukunuitapa na'apam ōtominapa-kidan unao, ōbaiatan bii'i kasha'ora'o na'iki to'ora-karu bii'i. Mazan upu'u ōkakinaotan ipai unao, wakanadan pu'u na'iki aiwaka'an kida atii idikinauda'u wunu.

³² “Aizii ōwa'akan ni'i naa unao Tominkaru ka'u ida'a. Uru'o nii kazannaatapa unao. Na'iki ōwa'akan Kaimana'o Kuwai utuma, Tominkaru kamunanun daua'o, uruu kida'o nii ma'ozakadapa unyukunuu. Na'iki uruu kida kuwai ida'ana'o nii uikodan kaimana'o manawun aimaakan, wuru'u Tominkaru aipaniaz pataan diina'iti'i ipai pidannao ati, ubuutaniinaouz pa'ati.

³³ “Ipa'i unao, utukapa na'iki uaitapa ōkaduz, aonaa na'apainim ōna'azootapan wuru'u konaunam kida'oraz pidannao kamichan, oo wuru'u ĩtaapanii kidaz gold oo silver.

³⁴ Aonaa ōna'azootapan usha'apauz, mazan utukapa na'apam ōkaudinan dadara ōka'u ida'an, ōikoda-kinaa nii aimaakan ōmashaapa-

kinaa nii, na'iki òmin-kaudinannao ati'o nii kapam. ³⁵ Òmashaapan ida'an kaikapa'a, na'iki òkaudinan ida'an dadara, òtominapa-kidan unao. Na'apa kizi ukaudinan, na'iki ukaminka'uta kizi kapam pidannao, wuru'u aona'oraz manawun ìka'iitan pakaudinan. Karikaonan kizi kapam unyukunuitapan tawuru'u Naobanai Jesus kiauzonuz: 'konaukia'o nii pidan minziiwa'oraz utaan aimaakan ba'oran pidan ati, aimaakan taa-kao ai pa'ati.' ”

³⁶ Paipaian dauna'an pakadakoinpan, Paul kodoru'ukan naa pakakinaotaniinao tuma. Na'iki ìtoriinpan naa Tominkaru ati. ³⁷ Uruu dauna'an Paul kowaadinan naa, ipai ìdokobatan uruu, ìzaadan naa mazan u'ati. ³⁸ Ìnyukunuu kasha'oran tuukii usha'apanum kau'an “Aona'o ni'i naa powa'a utukapan ògaru,” ukian idi ì'ati. Udauna'an ìwa'anpankan naa uruu, atii kanawa di'ii.

21

Paul makon naa Jerusalem iti

¹ Wazaamaaka'uan dauna'an mishidainao zowaunaanao, wamako'okan naa udaru'o kanawa ida'an. Na'iki'o wamakon sariapa Cos iti. Ba'oran kamoo wadobatan naa koshan, Rhodes ii wakaawa'akan, na'iki'i naa wamakon atii wakaawan Patara iti. ² Na'ia'a naa wazaamatan ba'oran kanawa tu'uz mako'o Phoenicia iti, Syria ia'oraz. Wapaidinan dauna'an, wamakon naa koshan. ³ Maonapa wadobatan paran baoko a'o katonaru Cyprus danoma an, wa'ashabaron antanapu wataapanuzu. Wamakon atii wakaawan Tyre iti, Syria ia'oraz.

Na'ii wamaaratina'akan zii kanawa di'iki. Usha'apanum kau'an na'ia'o nii zii kanawa wazoo kida maaraa-ka. ⁴ Uruu wiizai di'ii, waikoda mishidainao Jesus. Uruu idi bauta'apa sondii wana'ia'akan ituma, kanawa sannao tomunu'ikinpan kawana'ati. Uruu dono Kaimana'o Doronaa kowaada-kidan mishidainao ati, na'apam nii Paul sha'apata-ka Jerusalem ii. Uruu idi tuukii imashaatanuzu, aonaa kizi umakon na'iti. ⁵ Mazan na'apaini'o ni'i naa wadobatan kamoon aita-ka. Uruu idi wamakon naa koshan kanawa di'iti. Ipai mishidainao, paudaiaro na'iki paudainao tuma kida ida'anan waunao atii paran danoma iti. Na'ia'a naa paran danoma ii wakodoru'ukan baokopa na'iki watoriinpan naa Tominkaru ati. ⁶ Izaamaaka'uan dauna'an waunao, wapaiddinan naa kanawa zo'iti. Aizii mishidainao, ikiwan naa kapam padapu iti kida.

⁷ Na'iki'i naa koshan wadobatan, atii Ptolemis ii kanawa mashaadinan. Uruu idi na'ii wamorowautapa'akan mishidainao kida di'ii. ⁸ Ba'oran kamoo wadobatan, atii wakaawan Caesarea iti, wasookadinan Philip dapu ii. Uruu Philip kowaadapauzoz Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u pidannao ati. Na'iki uruu tawuru'u zaamata-kariwaiz Jerusalem ii, 7 sha'atii izaamata-ka buuta'o nii wanyukunui patumaaka kida.* ⁹ Kaina'a 4 Philip dainao zunnao, aona'o zii ikaudaiarun kida. Inao prophetiabanao.† ¹⁰ Aizii dobata zaa kamoo wana'a'akan dauna'an, uru'u naa prophet, Agabus kia'o u'uu, kaawan Judea Baara iki. ¹¹ Ukaawan wa'ida'ati, sariapa uso'otan

* **21:8** Acts 6:1-6 † **21:9** prophetiabanao: kowaadapa'o Tominkaru paradan.

Paul zadawu ukonon iki, na'iki uwatudan pataba'u, na'iki paanoba uzadawu idi. Ukian, “Kaimana'o Doronaa kian, kaikapa'o nii Jewnao watudan wuru'u kazadawu'oraz Jerusalem ii, na'iki ĭtaan niizu Gentilenao ati.”

¹² Aizii waabatan idi kaikapa'a parada-karu'u, tuukii waunao na'iki ba'orainao kida tiwaan pamashaatan Paul, aonaa padamata wataapadan umakon Jerusalem iti. ¹³ Mazan ukian, “Kandii nii uzaadan ōdau'ati kaikapa'a, ukasha'orada'azon ōnyukunuu? Ōwatuda-kao an oo ōzowii-kao an na'ii, Naobanai Jesus dikin ii, aonaa usha'apan, mazan upu'a'o nii ōmakon,” ukian. ¹⁴ Atii aonaa waka'iitan wamashaatanuz. Uruu idi wakian u'ati, “Marii mooko pusha'apata-kao Tominkaru aipan kawana'ati.”

¹⁵ Uruu dauna'an waminziiwan naa, na'iki wamakon naa Jerusalem iti wakidiba ida'an. ¹⁶ Pabi'i kida mishidainao Caesarea iki mako kapam watum. Uruu idi baokopa'a naa wamakon, atii wakaawan Jerusalem iti. ĭnaou'u naa na'aka waunao Mnason dapu iti, wasookapa'azoo-kizi iti. Uruu kotua'o uwa'atin Cyprus iki, na'iki kotua'ora'a naa pa'an uzaamatan Jesus panaobanaa nii. ¹⁷ Wakaawan dono Jerusalem iti tuukii mishidainao konaukii-kidan waunao.

Paul morowautapan James di'iti

¹⁸ Ba'oran kamoo Paul makon baokopa watum, utukapa'anan James. Wakaawan na'iti, waikoda ipai choochi zowaunaanao na'ii. ¹⁹ Uruu idi tuukii Paul konaukii-kidan ĭdyaun. Udauna'an ukowaadan naa ĭ'ati ipai aimaakan Tominkaru

sha'apatanii kida Gentilenao ati, pakaudinan dono ĩbii ii aka.

²⁰ Ipai wuru'u abatainaouz Paul kuwaa, tuukii ĩkonaukian. “Kaimana'o manawun mishi pugaru,” ĩkian Tominkaru ati. Udauna'an ĩkian Paul ati. “Wa'inawuzu Paul, mishi putukapa na'apam iriba, iriba Jewnao ipai amazada kawana'ati mishidan naa naobanai Jesus. Mazan ĩnao, tuukii ĩmarainpan na'iki ĩizo'atin tawuru'u Moses kakinaori kidaz. ²¹ Aizii kaina'a ĩabatan dikauda kida'o parada-karu pudau'u. ĩabatan putominapa-kidan na'iki pukakinaotan Jewnao wuru'u mashaapainaoz Gentilenao wiizi ii aka kida, aona'a naa kaikin puaipan ĩsha'apatinan Moses kakinaori kida kawana'ati. Na'iki aona'a naa kaikin puaipan ĩchoota-kidan‡ paudani daonaioranao, Moses kakinaori kawana'ati, na'iki aona'a naa kaikin puaipan wuru sha'apata-kaoa'a waunao Jewnao kaduz kidaz. ²² Masakauda'u dauna'an, ĩabatan ni'i naa wuru'u pukaawanuz. Aizii mani, na'apam nii washa'apatinan? ²³ Wadi'itinpan kaikapa'a, waaipan pusha'apatinan waparadan kawana'ati. Kaina'a 4 daonaioranao kowaadauzo pamishia'azon paparadan Tominkaru ati. § Kaina'a'a naa ĩdyaun kaida'a'a, ĩipaia'a naa pasha'apatan wuru'u ĩkowaadauzoniaz pasha'apata'azon. ²⁴ Ukau'an turuu pumakon baokopa ĩtuma, puchikaina'an kizi ĩtuma Tominkaru ati, Jewnao kakinaori kawana'ati. Na'iki pukowaada kizi'i naa pugaru'o nii

‡ **21:21** choota-kidan: Putukapa ‘chootin-karu’ daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii. § **21:23** Numbers 6:1-20

kawinipinaata uzainao ĩtaan nii faadaanao ati. ĩpaian dauna'an pachikainan, ĩsokozoo-kaon ni'i naa ĩtukapa-kida-kinaa ni'i naa pamishian paparadan Tominkaru ati. Uruu ida'ana'o nii Jewnao tukapan aonaa mishi'o mani wuru'u pumashaatanuz pidannao sha'apatan aimaakan wakakinaorinaa ai. Usha'apanum kau'an, pugaru na'apa kapam pusha'apatan wuru'u wakakinaorinaa aiapanii kidaz usha'apata-kaon.

²⁵ “Mazan Gentilenao ati, wuru'u mishidainaouznaa, waunao choochi zowaunaanao saadani'i naa pa'an wakaaritan ĩ'ati, na'iki wataa ĩ'ati idikinauda'u karikaonan kakinaorii waaipaniaz ĩizo'atin. Kaikapa'a wuru'u wakianuz wakaaritan ida'a: ‘Aonaa unika'ana'a wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkarunao ati. Na'iki aonaa unika'ana'a izai, na'iki aimaakan dunaa wuru'u dyukuruuta-kariwaiz uzowii-kaon. Na'iki aonaa ukashaapa'ana'a daonaiaora na'iki zun kiaapaakan pamamazidakan pu'u,’ ” kia'o wuru'u ĩkianuz Paul ati.

²⁶ Ba'oran kamoo na'apa'a naa Paul sha'apatinan padyuuda-kaon kawana'ati. Una'akan naa wuru'u daonaioranaouz, na'iki na'ia'a naa ĩchikainan utuma Moses kakinaori dyuudauzon kawana'ati. Uruu dauna'an Paul makon Tominkaru Dapu iti, ukowaadankan naa faadaanao ati 7 kamoo ida'a ĩpaian ni'i naa pachikainan Tominkaru ati. Uruu dono'o ni'i naa uzainao kawaoda-kaon ĩkawana'ati kida.

*Paul zaamata-kaon
Tominkaru Dapu ii*

27 Mazan 7 kamoo ĩsha'apaapan wuru'u pasha'apaapanii kidaz, na'iki ĩpaian pu'a'a naa kapam. Upu'u Jewnao wa'atiinao Asia iki, tukapan Paul Tominkaru Dapu ii. Sariapa ĩkimudan na'iki ĩto'oradan pidannao kasaba'ukinpainao na'ii. Una'apan pu'u ĩzaamata'akan naa Paul, 28 na'iki ĩkadakoinan naa kaikapa'a: “Unao Israelitenaο, ukaminka'uta wazaamatan di'oraz pidana'a. Uruu tawuru'u chi'ikapa'oraz ipai amazada kawana'ati, dakoopa'ita'oraz Israelitenaο, na'iki dakoopa'o wakakinaorinaa Moses taazonii kidaz wa'ati, na'iki udakooan kapam wuru'u di'oraz Tominkaru Dapu'u. Aizii di'i, ukaniribaa-kidan Tominkaru Dapu, una'akan idi Gentilenaο unazo ati.” 29 (ĩto'oran na'apa usha'apanum kau'an ĩtukapanii Trophimus, Ephesus san, Paul tuma donoi ii. ĩ'itiiman mani kaina'a Paul morotakidan uruu patuma Tominkaru Dapu iti.)

30 Uruu dono tuukii, tuukii pidannao to'oradinan uruu wiizai di'ii. ĩdiman naa di'iki kida'a kasaba'u, kasaba'uan Tominkaru Dapu iti. ĩmorotan sariapa ĩzaamatan Paul, na'iki ĩkozoota'akan naazu Tominkaru Dapu iki. Udauna'an ĩtarata'akan naa paniinom. 31 Aizii wuru'u pidannaouz, ĩaipan naa pazowia'akan uruu. Upu'u mazan parada-karu kaawan Rome iki'o soldyaanao zowaunaa ida'ati. Kaikapa'a wuru'u parada-karu dyuuda-kaoaz: “Ipai, ipai pidannao to'oradinan kai Jerusalem ii, tuukia'o kaiwuru'u ĩto'oradinanuz.” 32 Soldyaanao zowaunaa abatankan idi na'apa'o kuwai, sariapa una'akan soldyaanao, panaobanaanao

tuma kida. Kadimana'o ida'an ïmako'okan naa pidannao to'oradinainao di'iti. Aizii pidannao tukapankan soldyaanao zowaunaa, pasoldyaannao tuma, sariapa ïsookada'akan pazowiautapan Paul.

³³ Soldyaanao zowaunaa kaawan na'iti, sariapa uzaamatan Paul ï'ai. Udauna'an udyuudan naa uwatuda-ka'o dya'utamtinpa'o chain idi. Na'iki upishaan naa pidannao kaikapa'a: "Kanom kaduz wuru'u di'oraz pidana'a? Kanom mooko usha'apata?" ³⁴ Mazan pana'a sodi kida pidannao kadakoinan. Ba'orainao kian, "uruu kaikapa'ora'a," ba'orainao kian, "kaikapa'o uru'u." Atii aonaa soldyaanao zowaunaa aitapan kanom dikin ia'o wuru'u ïto'oradinanuz u'ati. Uruu idi udyuudan naa Paul na'aka-ka'o soldyaanao mashaapa-kizi nazo iti. ³⁵ Mazan ïmorotan ua'ii kabaun nazo iti, pozai ida'a zii, uru'u naa soldyaanao sawata'akan naa Paul, usha'apanum kau'an tuukia'a naa manawun pidannao to'oradinan. ³⁶ ïwa'atin baokopa udawu'ati kasaba'u, kasaba'uan, pakadakoinan tuma. "Uzowii uruu, uzowii uruu," kia'o wuru'u ïkadakoinanuz.

Paul kakuwaapan naa padau'u

³⁷ Soldyaanao kaawa-kida'anan pu'a'a naa uruu padapu nazo iti. Sariapa Paul kian soldyaanao zowaunaa ati Greek ida'an, "Turuu õparadan pu'ati?"

"Kaa! Puaitapanii sha'a Greek?" ukian Paul ati. ³⁸ "Õ'itiiman shaa pugaru Egypt san, tawuru'u toma'oraz mizaataaka-karu diiki'i za'a Rome

ikiinao tuma, na'iki taazata-kida'oraz 4000 zowii-mikinao pidannao mapidantaka'o amazada di'iti."

³⁹ "Aonaa. Ōgaru Jew, Tarsus ia'o ōshakatan, umanawunu'oraz manawun wiizai Cilicia Baara ii. Pukashaapa shoman ōparadan pidannao ati," Paul kian.

⁴⁰ "Kaiman, turuu puparadan," ukian. Pozai paawa ia'a naa Paul kadishitan na'iki usawadan paka'u, pidannao mashaada-kizi. Sariapa mishi pidannao mashaada'akan. Udauna'an uparadan naa Jewnao ati ĩparadan Hebrew ida'an.

22

¹ Kaikapa'a wuru'u ukianuz ĩ'ati: "Ōiribannao Jewnao, uabata ōparadan, ōkowaada'azon u'ati, aonaa mishi'o mani wuru'u aimaakan uabataniaz ōdau'u," ukian ĩ'ati. ² ĩabatan idi Paul paradan Hebrew ida'an, powa'a zii ĩmashaada'akan. Uru'u naa ukian ĩ'ati: ³ "Ōgaru Jew, ōshakatan Tarsus ii, Cilicia Baara ia'oraz. Mazan ōdyaupain da'a'a, Jerusalemi'i. Gamaliel tominapa-kidauzonii ōgaru, na'iki kaimanaiman ukakinaotan ōgaru, ōizo'ati kizi ipai Tominkaru kakinaori wuru'u wadokozu-daunnao ati'oraz utaa-ka'o kida. Uruu idi tuukii ōizo'atin wuru'u kakinaorii kidaz, na'iki tuukii ōtaainan Tominkaru ati kapam, na'apa unao kawan. ⁴ Ōgaru, ōzowiapa-kidauzonii na'iki ōantamikitauzonii pidannao, wuru'u da'anpainaouz Jesus Kaduz. Na'iki ōwatuda-kidauzonii na'iki ōkaboota-kidauzonii taraa-kizai iti zunnao na'iki daonaioranao. ⁵ Umanawunu'o Faadaa na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao aitapa kaiman-daun

wuru'u õsha'apatauzonuz aimaakan kida na'apa. Ìnao turuu ìkowaadan unao ati mishi'o kaiwuru'u õparadanuz. Usha'apanum kau'an õgaru ida'ana'o ìdyuudauzon pasaadanii kaarita kida Damascus iainao Jewnao ati'o. Ìkowaadan pakaaritan ida'a õwa'atin, õzaamata'anan pidannao mishidainauz Jesus. Udauna'an õna'aka kizi ìdyaun watudinapa Jerusalem ati, marii kizi kazowautapainao Jewnao antamikitan ìdyaun.

Paul kowaadan na'apam pazaamatan Jesus panaobanaa nii

(Acts 9:1-19; 26:12-18)

⁶ “Uruu dono õmakopaanan pu'u Damascus iti, sakitapa kamoo õmaonapatan naa na'iti, mazan masha'apakiaka doko iki'o Kanada'o manawun kanadapa'akan õgaru. ⁷ Sariapa õwaota'akan imi'i baara iti. Na'iki õabata parada-karu kian õ'ati, ‘Saul! Saul! Kandii nii puantamikitan õgaru?’

⁸ “ ‘Naobanai, kanom pugaru?’ õkian.

“ ‘Õgaru Jesus, Nazareth iki'oraz, õgaru wuru'u puantamikitaniaz,’ ukian õ'ati. ⁹ Pidannao, wuru'u õtumainauz, ìtukapa kapam wuru'u Kanada'oraz. Mazan aonaa pa'an ìabatan wuru'u parada-karuz õ'ati.

¹⁰ “Uruu idi õpishaanuzu kaikapa'a: ‘Õnaobanaa, kanom puaipan õsha'apata?’

“Naobanai kian, ‘Pukadishita, na'iki pumako Damascus iti. Na'ia'o nii ipai ukowaada-kao pu'ati, na'apam nii Tominkaru aipan pusha'apatinan.’ ¹¹ Amazada kanadan idi manawun, sariapa u'ishada'akan õawun.

Na'iki aona'a naa kanom õtukapan. Uruu idi õminauda'unao ka'utan naa õgaru Damascus iti.

¹² “Aizii na'ii kaina'a pidan Ananias kia'o u'uu. Uruu mishida'o Tominkaru, na'iki izo'ati'o ipai kakinaorii wuru'u taa-kariwai kidaz wa'ati. Na'iki ipai na'iainao Jewnao naudapan uruu.

¹³ Uruu kaawan õ'ida'ati. Ukian õ'ati, ‘Õ'inawuzu Saul, marii putukapan koshan!’ Sariapa mishi õawun saabaina'akan na'iki kaiman õtukapa'akan uruu.

¹⁴ “Udauna'an ukian õ'ati, ‘Tominkaru, wuru'u wadokozu-daunnao mishidaniaz, uzaamatan pugaru, utukapa-kida'azon idi pu'ati kanom uaipanii pusha'apatan pa'ati. Na'iki uaipan idi kapam putukapan wuru'u kaimana'oraz manawun papoitoru. Na'iki uaipan puabatan uparadan udako iki manawun. ¹⁵ Ukau'an pugaru'o ni'i naa kakuwaapatin udau'u, na'iki na'aka'o nii uparadan. Pukowaadan nii ipai pidannao ati, ipai wuru'u putukapaniaz na'iki puabatanii kidaz aimaakan. ¹⁶ Aizii kanom zii puzaudapan? Kadiman naa, puchikaawunuin kizi'i naa, na'iki puparada'a naa Naobanai ati kai, marii kizi uchikaan ipai pu'oian pu'ai,’ ukian õ'ati.”

Paul zaamata-ka'o kakuwaapatina'o nii Gentile-nao ati

¹⁷⁻¹⁸ Uruu dauna'an õwa'atin naa Jerusalem ati. Na'ia'a naa õmorotan Tominkaru Dapu iti õtoriiinpa'anan u'ati. Õtoriiinapatinan pu'u õtukapan Naobanai. Ukian õ'ati, “Puminziiwa kadiman, pumako kizi Jerusalem iki, kai, kai. Usha'apanum kau'an aona'o nii da'ainao pidannao mishida'azon pukuwaa õdau'u.”

19 Mazan òkian, “Naobanai, ipai ìnao, ìaitapanii ògaru kaimanaiman. Ìaitapanii wuru'u òmakouzonuz synagogue kawana'ati kida, òzaamata'anan ipai pidannao mishidainao kidaz pugaru. Udauna'an òtaraa-kidan na'iki òba'izii-kidan da'i ìdyaun. 20 Aizii tawuru'u Stephen, kakuwaapatinauzoz pudau'u, uruu zowii-kao dono, na'ia'o kapam ògaru. Patumaaka'o ònyukunuu zowii-mikinao tuma. Ògaru taapanii ìchaakitan kida ìzowian dono Stephen paboori kuba kida idi.”

21 Mazan Naobanai kian, “Pumako di'iki'i, òdyuudan nii pugaru munapo Gentilenao di'iti.”

22 Mashaa pidannao abatapan Paul kadakotinan. Mazan aizii ìabatankan ukowaadan wuru'u padyuuda-kaoaz Gentilenao di'iti, sariapa ìkadakoina'akan diiwa'o ida'an. “Una'aka uruu di'iki'i! Marii uzowii-kao! Aonaa turuu utaapaka kakupa,” ìkiainan. 23 Ìto'oran na'iki ìkadakoinan tuukii. Uruu idi ìkaboowan pashooton kida doko iti, ba'orainao kida kaboowan imi'i doko iti kapam.

24 Sariapa soldyaanao zowaunaa dyuudan Paul na'aka-kao soldyaanao mashaapa-kizi nazo iti. Na'iki udyuudan naa pasoldyaannao ba'iziinuzu, marii kizi ukowaadan ì'ati, kanom dikin ia'o manawun wuru'u Jewnao to'oradinanz u'ati kaikapa'a. 25 Uruu idi ìdodowan naa Paul na'iki ìba'izia'azon naazu. Mazan upu'u Paul kian soldyaanao zowaunaa ati, wuru'u maonapa'oraz ukadishitapan udazaba'a, “Puaitapanii Rome di'iti'o ò'uu saadinpan? Na'apa dii Rome iki'o kakinaorii kiauzon, ukashaapa mani òba'izii-kao madiwautapaka, òmakootowapa-kida-kanao pu'u?”

26 Aizii soldyaanao zowaunaa abatan idi wuru'u Paul na'apanuz, sariapa umakon pazowaunaa di'iti, na'iki ukian u'ati, "Na'apam nii pusha'apatinan aizii? Tawuru'u pidan pudyuudaniaz ba'izii-ka, Rome di'iti'o u'uu saadinpan."

27 Uruu idi soldyaanao zowaunaa wa'atin Paul ida'ati, na'iki ukian u'ati, "Pukowaada õ'ati, mishi'o Rome di'iti'o pu'uu saadinpan?"

"Oo," ukian u'ati.

28 Soldyaanao zowaunaa kian Paul ati, "Õgaru õsaada-kidan õ'uu Rome di'iti, õkawinipinaatan idi dobata puraata wiizai zowaunaanao ati."

"Mazan õgaru, õ'uu saadinan Rome di'iti õshakatan di'iki'o," Paul kian u'ati.

29 Sariapa soldyaanao, wuru'u ba'izia'azoinaouz Paul, munapodina'akan u'ai. Na'iki soldyaanao zowaunaa, tuukii utaria'akan, uabatan idi kanom kaduz wuru'u Paul, na'iki uwatuda-kidan idi kapamazu chain idi.

Paul kootowapa-kida-ka

30 Tuukii soldyaanao zowaunaa aipan paaitapan kanom dau'ana'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz Paul ati. Ba'oran kamoo udyuudan naa Paul, buzuuta-ka. Na'iki udyuudan naa kapam faadaanao zowaunaanao na'iki ipai kootowapa-kidauzono pidannao baokopatinan. Udauna'an una'akan naa Paul ñ'idi'iti, na'iki udyuudan naa ukadishitan ñkanaapu iti.

23

¹ Uruu idi Paul awunuupa'akan sakitapa kootowapa-kidauzonao pidannao di'iti. Na'iki ukian i'ati, “Õ'inawuzunao, karikaonan òmashaapan kaiman Tominkaru ati, na'iki òaitapa aonaa kanom oia'o nii aimaakan òsha'apatan, ba'azootin-kida'o nii ògaru. Òmashaapa kaiman atii kai.” ² Sariapa Umanawunu'o Faadaa, Ananias kia'o u'uu, dyuudan Paul dazaba iainao pidannao ta'ikan uruu padako ida'ati. ³ Sariapa Paul kian u'ati, “Pugaru kaniriba'o kabaun daarazi kawanu'o, zichida-kariwaiz baraka'o idi. Mishi'oraiman pudako'o nii pa'an Tominkaru ta'ika. Pusakanatapan di'i, putiwaa-kidapan ògaru, kakinaorii aipan kawana'ati. Mazan upu'u zii pudikintapan wuru'u kakinaoriiz pudyuudan ida'an wunao ta'ikan òdako'o.”

⁴ Pidannao maonapainao Paul dazaba'a kian u'ati, “Kandii nii puparadan arawu ati kaikapa'a, Tominkaru zaamataniaz Umanawunu'o Faadaa nii?”

⁵ Paul kian, “Õ'inawuzunao, kasha'ora ò'ati òna'apan, aonaa pa'an òaitapan Umanawunu'o Faadaa uruu. Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan kian, ‘Mana'a udakoopa'ana'a pidan kazowautapa'o unao.’”

⁶⁻⁸ Sariapa Paul di'itapan wuru'u kootowapa-kidauzonaouz pidannao. Pabi'i kida utukapa kaina'a zaamatinpainao Sadduceenao di'iti, kaina'a kapam utukapan zaamatinpainao Phariseenao di'iti. (Sadduceenao, aonaa ìmishidan pidan kadishitan nii pamawaka-kizi iki. Na'iki aonaa ìmishidan angel kaina'an, na'iki aonaa

kapam ĩmishidan doronai kaina'an. Mazan Phariseenao ipai pa'an ĩmishidan wuru'u na'apa kida'oraz.) Uruu idi Paul kian diiwa'o ida'an, “Ō'inawuzunao, ōgaru Pharisee na'apa ōdarunao kawan. Ōkootowapa-kida-kaao, na'iki ōkadishita-kida-kaao unao kanaapu'u, ōmishidan idi kadishita'o nii mawakainao diina'iti'i.” Aizii ĩabatankan wuru'u Paul na'apanuz, sariapa Phariseenao na'iki Sadduceenao kashadaakapan tuukii. Uruu idi ĩkadakowaakapan naa atii ĩbuutaakapan.

⁹ Na'iki powa'a zii pidannao diwadan pakadakowaakapan. Kaina'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, zaamatinpainauz Phariseenao di'iti, ĩnao kadishitan na'iki ma'ozaka ĩparadan Paul dau'an. “Aonaa kanom waikodan dikauda'o nii arawu sha'apatanu'u. Panaadon mishi'o doronai oo angel paradan u'ati,” ĩkian.

¹⁰ Mazan kichana'iki-kia'a naa manawun ĩkashadaakapan. Uruu idi soldyaanao zowaunaa dyuudan naa pasoldyaannaο makon pidannao bii iti, ĩkazata kizi Paul ĩ'ai, marii kizi ĩna'akan uruu soldyaanao dapunaa nazoo iti.

¹¹ Uruu wamarutan ida'a Tominkaru paradan Paul ati uzanda'awun ii. “Mana'a putaria'ana'a. Ipai wuru'u pukowaadaniaz pidannao ati ōdau'an da'ana'a Jerusalem an, ipai ōaipan kapam pukowaadanuz Rome ii aka,” ukian u'ati.

Pidannao dakotan pazowian Paul

¹² Ba'oran chaapi'iki, pabi'i kida Jewnao baokopatinan na'iki ĩkadakotinan. Uruu dono ĩbauda'apatan panyukunuu na'iki ĩtaan paparadan Tominkaru ati. ĩkian, “Aona'o nii

wanikan wawanyukunuu na'iki aona'o nii watuzan wariwun, atii wazowian dauna'an zii Paul. Marii Tominkaru pataka'utan waunao wamazowiikan an Paul.” ¹³ Uwazoota 40 daonaioranao baokopatinan, wuru'u na'apatainaouz panyukunuu. ¹⁴ Inao wa'atin faadaanao zowaunaanao ida'ati, na'iki Jewnao zowaunaanao ida'ati. İkian İ'ati, “Waunao, wakiinii Tominkaru ati aona'o nii wanikan wawanyukunuu, na'iki aona'o nii watuzan wariwun atii wazowian dauna'an zii Paul. ¹⁵ Uruu idi waaipan ipai unao dyuuda-kidan uparadan soldyaanao zowaunaa di'iti. Umariida kizi uruu, marii kizi udyuudan Paul unao ida'ati. Ukii kizi u'ati. ‘Waabata'azon powa'a zii kanom ni'o manawun wuru'u Paul zaamatapa-kaoaz.’ Aizii waunao, wadizinpan ni'i naa, wazowian nii uruu ukaawan ua'ii da'ati'i unao ida'ati,” İkian.

¹⁶ Mazan Paul chaonain abata ipai wuru'u İkadakotinanz. Uruu idi sariapa umakon soldyaanao dapunaa iti, ukowaadankan Paul ati wuru'u İparadan kidaz İzowia'azonuz uruu. ¹⁷ Sariapa Paul dapadan bauda'apa soldyaanao zowaunaa, na'iki ukian u'ati, “Puna'aka wuru'u di'oraz daonaiora'a unao zowaunaa di'iti, kaina'a ukakuwaapa'azon u'ati.” ¹⁸ Uruu idi soldyaanao zowaunaa na'akan naazu pazowaunaa di'iti, na'iki ukian u'ati, “Paul, taraapa-kariwaiz, dyuudan İna'akan di'oraz daonaiora'a pu'ida'ati, usha'apanum kau'an kaina'a ukakuwaapa'azon pu'ati.”

¹⁹ Sariapa soldyaanao zowaunaa na'aka'akan wuru'u daonaioraz pana'itinapu pidannao

ai. Na'ia'a naa upishaan uruu kaikapa'a: “Na'apa'oram wuru'u pukakuwaapa'azonuz õ'ati?”

²⁰ Ukian naobanai ati, “Kaina'a Jewnao baokopainpan, pazowaunaanao tuma, ipai ña'apatan panyukunuu ñaipan pamariidan pugaru. Uruu idi kaini'iki'o nii ñdyuudan paparadan pu'ida'ati, ñaipan pudyuudan Paul waikana'an Jewnao kootowapa-kizi dapunaa iti. Ñkian nii pu'ati, ‘Kootowapa-kidauzonao pidannao aitapa'azon powa'a zii kanom ni'o manawun wuru'u Paul zaamata-kaoaz.’ ²¹ Mazan mana'a pa'i pumishida'ana'a ñparadan, aonaa pudyuuda'ana'a Paul ñ'idi'iti. Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii Jewnao dizinpan ñzowia'azonuzu ukaawa-kida-kao ua'ii. Uwazootanii 40 daonaioranao wuru'u dizina'azoinaouz. Ipai ñnao, ñtaan paparadan Tominkaru ati. Ñkian, ‘Aona'o nii wanikan wawanyukunuu na'iki aona'o nii watuzan wariwun atii wazowian dauna'an zii Paul.’ Taa'azo'o naa kaina'iki ñdyaun, soo pugaru'u naa ñzaudapan, ñabata'azon na'apam pukian.”

²² Udauna'an soldyaanao zowaunaa kian daonaiora ati, “Mana'a pa'i pukowaada'ana'a pidan ati wuru'u pukakuwaapanuz õ'ati.” Udauna'an udyuuda'akan naa ukiwan powaa iti.

*Paul dyuuda-kao
naobanai Felix di'iti*

²³ Uruu dauna'an soldyaanao zowaunaa, dapada-kidan dya'utam pasoldyaannao naobanaanao, na'iki ukian ñ'ati, “Udyuuda 200 soldyaanao minziiwan, ñmako kizi Caesarea

iti aizii 9 o'clock, aiwaka'an. Na'iki marii 70 soldyaanao makon kapam kawaro barau an kida. Na'iki marii powa'a zii 200 soldyaanao makon kapam pachipararin za'aba'i kida tuma. ²⁴ Na'iki uminziiwa-kida pa'i kapam Paul kawaronnao nii. Kaiman mazan pa'i òaipan una'akan uruu, aonaa òaipan usha'apata-kao, kaiman òaipan ukaawa-kidan uruu naobanai Felix di'iti, wiizainao zowaunaaz,” ukian ì'ati. ²⁵ Udauna'an utaan naa ì'ati pasaadanii kaarita naobanai Felix di'iti'oraz. Kaikapa'a wuru'u usaadaniaz:

²⁶ “Di'oraz kaarita ògaru Claudius Lysias di'iki'o. Pugaru umanawunu'o naobanai Felix ati'o. Tuukii ònaubaan pugaru òkaaritan ida'an. ²⁷ Jewnao zaamatan wuru'u di'oraz daonaiora'a, na'iki maonapa'ora'ana'a padamata ìzowianuzu. Òabatan idi u'uu saadinpan Rome di'iti, sariapa òkazannaatan uruu òsoldyaanao tuma.

²⁸ “Òaitapa'azon kanom dikin ia'o wuru'u ìto'oradinanz u'ati, uruu idi òna'akan uruu Jewnao kootowapa-kidauzonao pidanna di'iti.

²⁹ Na'apaini'i naa òabatan wuru'u ìto'oranuz u'ati soo pakakinaorinaa sodi kida dau'ana'o karikaonan. Aonaa turuu pidan zowii-kao oo taraa-kao, soo na'apa'o dikin ii karikaonan.

³⁰ Mazan ukowaada-kao idi ò'ati ìzowia'azon naa uruu, sariapa òdyuudan uruu pu'idi'iti kadimana'o ida'an. Na'iki òdyuuda Jewnao kowaadan pu'ati, kanom dikin ia'o oo kanom wuru'u usha'apataniaz, ìto'ora-kinaaz u'ati. Uruu kaduz. Atii ba'oran dono.”

³¹ Na'apa'a naa mishi soldyaanao na'akan

Paul padyuuda-kaō kawana'ati. Atii ikaawa-kidanuzu aiwaka'an wiizai Antipatris iti. ³² Ba'oran chaapi'iki, soldyaanao, wuru'u pakidiba ida'an kidainaouz, i'padantan naa powaa iti pawa'ati-kizi iki, atii padapunaa di'iti. Mazan kawaro barau an kidainaouz, inaou'u naa pa'an dobata Paul tuma, ³³ atii ikaawan Caesarea iti. Na'ia'a naa itaan kaarita naobanai Felix ati. Na'iki itaan naa kapam Paul u'ati. ³⁴ Uipaiān dauna'an paaitaan wuru'u kaarita, uru'u naa upishaan Paul, na'iki'oram amazada di'iki'o uwa'atin. Ukowaadan pawa'atin wiizai Cilicia Baara ia'o di'iki. ³⁵ Uruu idi ukian Paul ati, “Ōzaudapan nii zii wuru'u zowia'azoinaouz pugaru kaawan. Ōabatan dauna'an na'apam ikian pudau'an, uruu ōaitapan ni'i naa na'apam ōsha'apatan pugaru.” Uruu idi udyuudan naa soldyaanao taratan Paul, umanawunu'o kabaun di'ii, naobanai Herod tomauzoniaz, na'iki iawunuutapa-kizi uruu na'ii.

24

Jewnao kaakapaan Paul Felix ati

¹ Aizii baka'iauda'u kamoo dauna'an, Ananias, Umanawunu'o Faadaa makon naa Caesarea iti kazowautapainao Jewnao tuma na'iki lawyer* tuma, Tertullas kia'o u'uu. Inao makon naa naobanai Felix di'iti ikaakapaa'anan Paul u'ati. ² Ikaawan na'iti, udauna'an Paul na'aka-kaoa'a naa i'ida'ati. Na'ia'a naa Tertullas kaakapaan naa uruu kaikapa'a:

* **24:1** lawyer: uruu kashadaakapauzo kootowapa-karu dono Rome iki'o kakinaorii kawana'ati.

“Ōnaobanaa Felix, pugaru umanawunu'o naobanai. Konaukii pidannao mashaapan pukazowautapan idi wawiizi kaiman. Na'iki ipai pusakitapadan wa'ati wuru'u aimaakan kida kasharutapa'oraz waunao wawiizi ida'a. ³ Uruu idi kaiman pidannao nyukunuu pu'ati ipai wiizai kawana'ati pukazowautapanii kidaz. ⁴ Aonaa ōmashaatapa'azon pugaru tomunu'iki manawun, mazan ōaipan puabatan waparadan masakauda'u. ⁵ Di'oraz daonaiora'a aonaa ukaimanan, kichana'iki-kia'o uruu. Ipai, ipai amazada kawana'ati ukimudautan na'iki uto'orataaka-kidan Jewnao. Na'iki uruu kazowautapa'o Nazareth san pidanannao. ⁶ Na'iki uaipan kapam pakaniribaa-kidan Tominkaru Dapu pawazootapan ida'an kakinaorii. Uruu dikin ia'o wazaamatanuzu. [Wakootowapa-kida'azoo nii padamata uruu wakakinaorinaa kawana'ati, ⁷ mazan Lysias, soldyaanao zowaunaa kaawan, sariapa una'akan uruu wa'ai. ⁸ Na'iki ukian kanom kaakapaa'azon an Paul, marii uwa'atin pu'ida'ati.]† Aushaa, pupishaa mooko uruu, puabatan nii kanom dikin ia'o wuru'u wato'oranuz u'ati.” ⁹ Ipai wuru'u abatapainauz Jewnao, na'apa ñnyukunuu uparadan kawana'ati. “Mishi'o kaiwuru'u uparadanuz,” ĩkian.

*Paul kazannaatinan
Felix kanaapu'u*

¹⁰ Uruu idi naobanai Felix sawadan paka'u Paul di'iti. “Pugaru'u naa parada aizii,” ukian.

† 24:8 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

Sariapa Paul kian naobanai ati, “Ōaitapa kotua'o mishi pukazowautapan wairibannao Jewnao, ipai wuru ida'a'a amazada ĩwiizaitapaniaz. Pugaru puaitapanii ipai ĩkaduz. Uruu idi tuukii ōkonaukian, usha'apanum kau'an aizii ōkakuwaapan nii pu'ati.

¹¹ Aizii di'i 12 kamoo dobatan ōkaawan dauna'an Jerusalem iti, ōtoriiinpa'anan idi Tominkaru ati. Turuu pupishaan pidannao pumishida'azon an.

¹² Aonaa Jewnao ikodauzon ōkashadakowaakapan pidan tuma Tominkaru Dapu ii, na'iki aonaa na'iam zii ĩkodan ōto'orataaka-kidan pidannao synagogue ii oo pawiiizi an kida. ¹³ Ukau'an aonaa mishi'o mani kaiwuru'u ĩparadanuz. Aonaa kanom ĩkodan pamishii-kinaa nii kaiwuru'u ĩkaakapaanuz ōgaru pu'ati.

¹⁴ Mazan ōkowaadan nii pu'ati aimaakan ōsha'apatauzonii. Mishi karikaonan ōtoriiinpauzon wadarunnao Tominkarun ati, soo Jesus tominapa-kidan kawana'ati. Mazan ĩkian pana'iti'o karikaonan wuru'u na'apa'oraz. Mazan ipai ōmishidan wuru'u kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ati. Na'iki ipai ōmishidan wuru'u Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz.

¹⁵ Na'apa ōmishidan Tominkaru, wunao mishidan kawanu'u diinaouzu'u, na'iki ōmishida kapam bauda'apa kamoo ipai'o nii pidannao, kaimanainao na'iki oiainao kadishita-kida-kao nii pabaaranaa iki.

¹⁶ Uruu idi karikaonan ōtiwautinan, kaiman ōaipan ōtaapinan, aonaa ōaipan ōnyukunuu kasharutinpan pidannao tuma oo Tominkaru tuma.

¹⁷ “Dobata wunu ō'aonaankan Jerusalem iki. Ōkaawan powa'a ati ōwa'anan idi'o puraata ōiribannao Jewnao ida'ati. Na'iki ōkawaoda-

kida'azon idi kapam uzai Tominkaru Dapu ii. ¹⁸ Ōipaian pu'a'ora'a naa ōsha'apaapan uruu kida aimaakan, na'iki ōipaian kapam ōchikainan Tominkaru ati, wuru'u ñikodanuz ōgaru Tominkaru Dapu ii. Aonaa pidannao kasaba'uinpan ōtuma uruu dono, na'iki aonaa pidannao kasharutaakapan uruu dono. ¹⁹ Mazan na'ia'o pabi'i kida Jewnao Asia iki'o ñwa'atin. Ñnao pa'an turuu ñna'aka-ka'o da'ati'i pukanaapu ati, ñkowaada kizi kanom dikauda'o aimaakan ōsha'apatan, turuu ñkaakapaan ōgaru pu'ati. ²⁰ Aushaa pupishaa mooko wunaou'u di'oraz Jewnaou'u. Kanom dii ñikoda dikauda kida'o nii aimaakan ōsha'apaapan, tuubaru kida'o Jewnao kootowapa-kidan dono ōgaru Jerusalem ii? ²¹ Soo kaina'a bauda'apa aimaakan dikin ii ōto'oradan ñdyaun, ōdako'atin idi ñparadan ma'ozaka kaikapa'a: 'Ukootowapa-kidan ōgaru soo ōmishidan idi bauda'apa kamoo mawakainao kadishita-kida-ka'o nii pamawakakizi iki,' ōkian idi ñ'ati."

²² Felix, uaitapani'i naa "Jesus Kaduz" dau'u. Uruu idi ukian, "Turua'a naa shoman. Ōzaudapan nii zii Lysias, soldyaanao zowaunaa kaawan. Uruu dauna'an ōaitapan nii na'apam ōsha'apatan pugaru," ukian. Udauna'an usookada'akan naa wuru'u kootowapa-karuz, ²³ na'iki Felix kian naa soldyaanao zowaunaa ati, "Aonaa ōaipan utaratapa-ka'o, marii uawunuutapa-ka'o karikaonan. Uiribannao kamunanu'uzon an u'ati, turuu ñna'akan aimaakan uaiapanii kida," ukian.

*Paul paradan Felix
na'iki udaiaro ati*

²⁴ Atii dobata kamoo, uruu dauna'an Felix kaawan naa powa'a ati paudaiaro Drusilla tuma. Jewaba wuru'u Felix daiaroz. Īkaawan na'iti, sariapa Felix dyuudan Paul na'aka-kaao pa'ida'ati, uabata'azon ukakinaopan. Uruu idi ipai Paul kowaadan u'ati na'apa'oram wuru'u pidan mishidanuz Christ Jesus. ²⁵ Na'iki ukowaada kapam u'ati kaiman kida'o mashaapa-karu dau'u, na'iki ukowaada na'apam pidan ma'ozakadan panyukunuu oia'o sha'apata-kaao ai. Na'iki ukowaada kapam u'ati diina'iti'i Tominkaru kootowapa-kidan nii ipai pidannao. Mazan sariapa Felix taria'akan paabatan idi na'apa kida'o kakinaorii. Uruu idi ukian, “Turua'a naa zii shoman. Ba'oran dono oturuudinan dono odapada-kidan nii koshan pugaru.” ²⁶ Felix itiiman shaa Paul taan nii puraata pa'ati, pakodita-kinaa nii. Uruu idi mapuda udapada-kidan Paul, na'iki ukadakotinan nii da'i utuma. ²⁷ Mazan dya'utam wunu dauna'an Porcius Festus zaamata-kaao tuubaruo naobanai nii Felix wadaun nii. Uruu idi Felix muudinan naa. Mazan Paul una'ian naa kowas uwa'akan uruu taraa-kizai ii, uaipan idi Jewnao kaimanan pa'ati.

25

Paul aipan padyuuda-kaao naobanai Caesar di'iti

¹ Aizii Festus zaamata-kaao dauna'an tuubaruo naobanai nii, ukaawan naa Caesarea ati. Idikinauda'u kamoo pakaawan dauna'an, umakon Jerusalem iti. ² Aizii Jerusalem ia'a naa, faadaanao zowaunaanao, na'iki Jewnao naobanaanao kaakapaan naa Paul, Festus ati.

³ Na'iki tuukii ĩpishaan Festus kaikapa'a: “Turuu shoman pudyuudan Paul na'aka-kaos Caesarea iki, Jerusalem ati, marii kizi ukootowapa-kida-kaos da'a'a.” Wuru'u ĩaipanuz Paul na'aka-kaos, ĩaipan pazowii-kidan uruu dunapo ii ukaawan ua'ii Jerusalem ati. ⁴ Mazan Festus kian ĩ'ati, “Aonaa! Marii Paul taapa-kaos na'ii, Caesarea ii, usha'apanum kau'an kadimana'o nii ōkiwan powaa iti. ⁵ Marii uzowaunaanao makon ōtuma di'iki'i, umishiin an ĩaitapan Paul sha'apatan dikauda kida'o aimaakan, marii ĩkowaadan na'ii kanom wuru'u dikauda kida'oraz usha'apatan.”

⁶ Festus na'ian 8 oo 10 kamoo Jerusalem ii. Uruu dauna'an zii ukiwan powaa iti Caesarea iti. Ba'oran kamoo pakaawan dauna'an, uru'u naa usakanatan kootowapa-kizai dapunaa nazo ii. Na'iki udyuudan naa Paul na'aka-kaos pa'ida'ati. ⁷ Uruu una'aka-kaos naa ĩ'ida'ati. Sariapa Jewnao, wa'atiinao kidaz Jerusalem iki, kasaba'ukinan naa Paul dazaba an. Na'iki ĩkowaadan naa iriba dikauda kida'o aimaakan usha'apaapan. Aizii ĩpishaa-kaos naa, mazan aona'a naa zoobaba ĩmishian wuru'u paparadan udau'an kida'oraz. ⁸ Udauna'an Paul paradan kaikapa'a pakazannaatin-kinaa nii: “Aonaa ōkashadan oo ōdakoopan kakinaorii wuru'u taakariwaiz waunao Jewnao ati. Na'iki aonaa ōsha'apatan Tominkaru Dapu, oo ōsha'apaapan dikauda kida'o aimaakan na'ii. Na'iki aonaa kanom dikauda'o nii ōsha'apatan udaru'o naobanai Caesar* tuma na'iki aonaa ōdikintapan

* **25:8** Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

ukakinaori kida,” ukian.

⁹ Mazan Festus aipan pakaimandan Jewnao nyukunuu pa'ati. Uruu idi upishaan Paul kaikapa'a: “Na'apa punyukunuu, turuu mani pumakon Jerusalem iti, na'ii kizi pukootowapa-kida-kao òkanaapu'u wuru dau'ana'a Jewnao kowaadanii kidaz pusha'apatan?”

¹⁰ Paul kian u'ati, “Mazan dii òkadishitapa-kida-kao pugaru kanaapu'u, naobanai Caesar kabootaniaz kaudina'o nii da'a'a. Ukau'an turuu òkootowapa-kida-kao di'oraz kootowapa-kizai ida'a. Puaitapa aonaa kanom dikauda'o nii aimaakan òsha'apatan Jewnao ati. ¹¹ Dii mani òsha'apatan an dikauda'o aimaakan, turuu mani òzowii-kaò udikin ii, aonaa mani òmarainan òzowii-kaò. Mazan aizii puabatan pu'u aonaa òsha'apatan dikauda'o aimaakan, aonaa turuu pudyuudan ògaru ì'idi'iti. Mazan òzaamatinpan idi Rome di'iti, turuu pa'an pudyuudan ògaru Rome iti, na'ii kizi òkootowapa-kida-kao naobanai Caesar kanaapu'u,” ukian.

¹² Sariapa Festus tanawatinan, na'iki ukadakotinan pidannao tuma, wuru'u kaudinainao kidaz patuma. Udauna'an utanawatinan koshan Paul ida'ati, na'iki ukian u'ati, “Mishi tuukii puaipan pudyuuda-kaò naobanai Caesar di'iti, ukau'an na'iti'o ni'i naa pudyuuda-kaò,” ukian.

Festus paradan King Agrippa ati Paul dau'an

¹³ Udauna'an King Agrippa na'iki udadakoo Bernice kaawan Caesarea ati, ìmorowautapa'anan Festus ida'ati, na'iki ìkonaukii-kida'anan unaobanai-tinan. ¹⁴ Na'apain ìmorowautapan dono, Festus kowaadan naa King ati ipai daunuuda'u

Paul taratapa-ka'o dau'an. Ukian, "Kaina'a pidan taratapa-ka'o kaida'a'a, una'an Felix wa'akan. ¹⁵ Aizii õmakonkan dono Jerusalem ii, Jewnao faadaanao zowaunaanao, na'iki kazowautapa'o Jewnao kaakapaan uruu õ'ati, ìkowaadan usha'apaapan dikauda kida'o aimaakan, na'iki ìdyuuda õzowii-kidan uruu. ¹⁶ Mazan õkian ì'ati, 'Waunao Rome sannao, aonaa pa'an wakashaapan pidan sha'apata-ka'o, oo uzowii-ka'o sariapa. Waunao, wakaduz kaikapa'a, waaipan nii zii pa'an ukadishita-kida-ka'o kiwiin wunao kanaapu iti'i kaakapainauz uruu. Waabata kizi na'apam ukian padau'an, ukazannaatin-kinaa nii.'

¹⁷ "Ìnao Jewnao kaawankan dono da'ati'i, aonaa õtomunu'ikinpan ìdyaun. Ba'oran kamoo ida'a õdapada-kida'akan naa Paul na'iki õkootowapa-kida'akan naaz. ¹⁸ Aizii wuru'u Jewnaouz, ìkaakapaan naazu, mazan aonaa zoobaba kanom õabatan ìkowaadan usha'apatan dikauda'o nii aimaakan. Õ'itiiman sha'a dikauda'o aimaakan nii wuru'u usha'apataniaz. Ukau'an aonaa kanom dikin ii uzowii-ka'o. ¹⁹ Kanom dikin ii õabatan ìkashadaakapan utuma, soo paTominkarun kakinaori kida dau'an karikaonan. Na'iki pidan mawaka'ora'a naa dau'an, Jesus kia'oraz u'uu, uruu dau'ana'o kapam wuru'u ìto'oranuz u'ati. Mazan Paul kian, 'Kakupa uruu!' ²⁰ Aonaa õaitapan na'apam õsha'apatan wuru'u kaikapa'oraz aimaakan kida'a. Uruu idi õpishaan Paul, 'Turuu mani pumakon Jerusalem iti, na'ii kizi pa'an õkootowapa-kidan pugaru, wuru dau'ana'a aimaakan kida kowaada-kariwaiz pudau'an?'

²¹ Mazan ukian, uaiapan soo naobanai Caesar kootowapa-kida'o nii paugaru. Uruu idi õdyuudan utarata-ka'o powaa iti, atii kaina'a'o nii na'apainim õdyuudan uruu, naobanai Caesar di'iti."

²² King Agrippa kian, "Õgaru, õabata'azoo kapam kaiwuru'u ukuwaa kidaz." "Waikana'ana'o nii puabatan ukuwaa," Festus kian.

²³ Ba'oran kamoo King Agrippa na'iki udadakoo Bernice wa'atin naa, umanawun kida'o pakamichan ikaiwadan. Baokopa imorotan kabaun kasaba'uinapa-kizai nazo iti, soldyaanao zowaunaanao tuma, na'iki umanawun kida'o pidannao tuma. Udauna'an Festus dyuudan naa Paul nanaka-ka'o.

²⁴ Ukaawa-kida-ka'o dauna'an, Festus kian naa, "King Agrippa, na'iki ipai unao pidannao. Dii wuru'u daonaiora da'ainao Jewnao, na'iki Jerusalem ii akainao Jewnao kaakapautaniaz, na'iki tuukia'oraz iaipan uzowii-ka'o. ²⁵ Mazan aonaa zoobaba õabatan dikauda'o nii aimakaan usha'apatan uzowii-kida-kinao nii. Na'iki paaipan ati pa'an upishaan padyuuda-ka'o Rome iti, naobanai Caesar di'iti. Uruu idi õdyuudan nii uruu Rome iti. ²⁶ Mazan aonaa kanom õikodan, õsaadan nii naobanai Caesar di'iti udau'an. Aizii di'i õkadishita-kidan uruu ipai unao kanaapu iti, na'iki pugaru kanaapu ati'o manawun King Agrippa. Puabatan dauna'an uparadan, panaadon puabatan nii kanom dikin ia'o Jewnao to'oratinan u'ati. ²⁷ Usha'apanum kau'an aonaa turuu õdyuudan tarainpa'o pidan, õmasaadakan pu'u kanom dikin ia'o wuru'u utarainpanuz," ukian.

26

Paul kazannaatinan King Agrippa kanaapu'u

¹ Uruu idi King Agrippa kian Paul ati, “Puparada'azon an pudau'an, turuu puparadan.” Sariapa Paul sawadan paka'u na'iki uparadan kaikapa'a: ² “Naobanai Agrippa! Kaiman manawun õ'ati pukashaapan õparadan. Aizii õkazannaatinan nii pukanaapu'u Jewnao to'orainpan ai õ'ati, õmasha'apatakan pu'u dikauda'o aimaakan. ³ Pugaru, puaitapanii kaiman-daun Jewnao kaduz kida, na'iki puaitapa ipai kanom dau'ana'o ïkashadaakapauzon kapam. Uruu idi õaipan puabatapan õkuwaa kaimanaiman.

⁴ “Ipai Jewnao ïaitapanii õgaru, ïaitapa õkaduz kida õkoraidaonaan iki'o atii kai. ïaitapanii na'apam õmashaapauzon õwiizi ii, udauna'an Jerusalem ii. ⁵ ïnyukunuu na'apan an, marii ïkowaadan pu'ati kai na'apam ïtukapauzon õmashaapan kiwiin, na'iki marii ïkowaadan kanom õmishidanii. Õgaru Phariseenao di'iti'i da'i õzaamatinpauzon. ïnao tuukia'oraz manawun ïizo'atin Jewnao kakinaori kida. ⁶ Aizii di'i õkadishitan da'a'a, õkootowapa-kida-kao soo õmishidan idi tuukii, wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz da'i pasha'apata'azon wadokozu-daunnao ati. ⁷ Uruu idi'o tawuru'u wairibanna, 12 Jacob dainaouz, na'iki ïnao takaan-daunnao, karikaonan da'i ïtorinpan na'iki ïtaainan Tominkaru ati, ipai kamoo na'iki maruta'o. ïzaudapan idi'i naa kaimana'o taa'azoo-kariwaiz pa'ati. King Agrippa, uruu kapam wuru'u õzaudapaniaz naa, na'iki uruu dikin ia'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz õ'ati.

⁸ Ukau'an ipai unao da'ainaou'u, kandii nii mooko aonaa umishida'azon wuru'u Tominkaru kadishita-kidanuz pidan mawaka'o?

⁹ “Ōgaru na'apa'o zii da'i kiwiin, tuukia'o ōaipan ōmashaatan wuru'u pidannao da'ananuz Jesus, Nazareth sanaz. ¹⁰ Ōkowaadan nii na'apam ōsha'apaapauzon da'i aimakaan kida Jerusalem ii. Faadaanao zowaunaanao dyuudan kawana'ati ōkaboota-kidauzon mishidainao Jesus taraa-kizai iti. Aizii ĭzowii-kao an, kaiman ō'ati na'apa ōnyukunuu ĭkawan. ¹¹ Ōmakon nii da'i ipai synagoge kawana'ati, ōdorotan wuru'u mishidainauz Jesus, marii kizi ĭpataka'uta-kao. Na'iki tuukii ōdyuudan ĭdakoopan wuru'u pamishidanuz Jesus. Ōto'oran idi ĭ'ati tuukii, ōmakouzon da'i ba'oran donoi kawana'ati kida ōdorotan ĭdyaun.

Paul kowaadan na'apam pazaamatan Jesus panaobanaa nii

(Acts 9:1-19; 22:6-16)

¹² “Bauda'apa kamoo ōmakopaanan Damascus iti, ōna'akapanii kaarita faadaanao zowaunaanao saadanii, ma'ozaka kizi na'iki mabaa'azoo kizi ōsha'apatan pidannao uruu ida'an. ¹³ King Agrippa, dunapo ii sakitapa kamoo ōtukapan aimakaan kanada'o, ukanadapan ōgaru na'iki ōminauda'unao. Ukanadapan aokazi iki kanada, kanada powa'a zii manawun kamoo ai. ¹⁴ Ipai wawaota'akan imi'i baara iti, na'iki ōabata parada-karu kian ō'ati Hebrew* paradan ida'an, 'Saul! Saul! Kandii nii puantamikitan ōgaru

* **26:14** Hebrew: uruu Jewnao mashaapainao Israel ii paradan.

kaikapa'a? Puantamikitan idi õgaru na'apa, puikodan kaziwa'o manawun pu'ati.'

¹⁵ “Õnaobanaa, kanom pugaru?” õkian.

“Sariapa udako'atin õparadan, ‘Õgaru Jesus! Õgaru wuru'u puantamikitaniaz,’ ukian õ'ati.

¹⁶ ‘Pukadishita! Õaidinan pu'ati, usha'apanum kau'an õzaamatan idi pugaru aizii õpoitoru nii. Aizii pukowaada'a naa pa'i pidannao ati ipai, ipai wuru'u putukapaniaz õsha'apatan pu'ati. Na'iki kaina'a'o nii zii õaidan powa'a aimaakan kida pu'ati pukowaadan nii pidannao ati kapam.

¹⁷ Õdyuudan nii pugaru Jewnao na'iki Gentilenao bii iti, na'iki õkazannaatan nii ãsha'apatan an pugaru.

¹⁸ Pugaru õaipan tukapa-kida'o nii ã'ati mishi'o kuwai õdau'an. Marii kizi ãkoditan maruta'o-karu iki, kanada'o-karu ati. Na'iki ãmuudin kizi'i naa panaobanaitapan ai Satan, ãzaamata kizi'i naa pa'an Tominkaru panaobanaa nii. Aizii ãmishidan an õgaru, mainaabata-karu nii ã'oian, na'iki Tominkaru buutan ni'i naa ãdyaun papidanannao nii, kia'o wuru'u ukiauzonuz õ'ati.

Paul kakuwaapan pakaudinan dau'u

¹⁹ “Naobanai Agrippa, õizo'ati wuru'u aokazi iki'oraz parada-karu.

²⁰ Kiwiin õkakuwaapan Damascus ii aka, udauna'an Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka õkakuwaapan. Uruu dauna'an õmakon Gentilenao bii ii aka kapam. Õkakuwaapan na'iki õkakinaopan ãdyaun, ãmuuda kizi'i naa pasha'apaapan oii kida'o aimaakan. ãtanawatin kizi'i naa pa'an Tominkaru ida'ati, na'iki ãtukapa-kida kizi'i naa mishi patanawatinan pa'oian ai, pamashaapan ida'an

kaimana'a naa. ²¹ Kaikapa'o dikin ia'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz ò'ati. Tominkaru Dapu ia'o wuru'u ĭzaamatanuz õgaru. Na'iki na'apain ĭaipan pazowia'akan õgaru. ²² Mazan Tominkaru kazannaatapa õgaru ĭ'ai, atii di'i õkadishitapanu'u. Ukau'an ipai õkowaadan naa wuru'u õtukapanii kidaz aimakaan ipai pabi'inaaka pidannao ati, na'iki naobanainao ati. Mazan aonaa pa'inaa kida'o aimakaan mani wuru'u õkowaadapaniaz Tominkaru prophetinnao na'iki Moses saadauzonii kida ai. Mishi'oraiman uruu dau'ana'o pa'an tawuru'u ĭsaadanii kidaz. ²³ ĭkian Christ pataka'uta-kao nii, atii uzowii-kao nii. Mazan uru'o nii kiwiin kadishita pamawakakizi iki, kowaada'o nii, na'iki tukapa-kida'o nii kanada'o Jewnao ati na'iki Gentilenao ati.”

²⁴ Paul paradan idi na'apa, sariapa Festus kadako'okan Paul ati kaikapa'a: “Paul! Madorona'a naa puzowau, putominapatinkinaa.”

²⁵ Paul kian, “Naobanai, aonaa õzowau madoronan, mishi'o na'iki sakitapa'o kaiwuru'u õparadanuz. ²⁶ King Agrippa! Aonaa õkiba'azon õparadan pu'ati, usha'apanum kau'an pugaru, puaitapanii ipai kanom daua'o kaiwuru'u õkadakotinanuz. Usha'apanum kau'an aonaa dizinpa'o mani Jesus sha'apata-kao, ipai uaitapaka. ²⁷ King Agrippa! Pumishida wuru'u Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz udau'an? Õaitapa ipai pumishidanuzu, mishii?”

²⁸ Naobanai Agrippa kian Paul ati, “Pu'itiiman pupana'adan nii õnyukunuu aizi'ika'o pukuwaa ida'an?”

29 Paul kian, “Aonaa usha'apan puabatan parada-karu aizi'ika'o, na'iki kotua'iki'ora'a naa puabatautan, mazan õtoriinpan nii Tominkaru ati, marii kizi pugaru na'iki ipai wuru'u abatapainaouz kai, na'apa kizi umishidan õgaru kawan, mazan aona'o nii pa'an uwatudapa-kao õgaru kawan.”

30 Udauna'an King Agrippa, na'iki naobanai Festus, na'iki Bernice, na'iki ipai ba'orainao pidannao kadishita'akan na'iki ãkodia'akan naa.

31 Pakoditan dauna'an, ãkian pa'atiaaka kida, “Aonaa kanom dikauda'o nii usha'apatan, aonaa kanom dikin ii uzowii-kao oo utaratapa-kao.”

32 Sariapa King Agrippa kian Festus ati, “Aonaa mani upishauzon padyuuda-kao naobanai Caesar di'iti, umuuda-kaoa'a naa mani padamata aizii wuru'u,” ukian.

27

Paul dyuuda-kao Rome iti

1 Aizii Paul na'iki ba'oran taraapa-kariwainao pidannao dyuuda'azoo-kao dono'o naa Rome iti, Italy Baara'a ia'oraz, uru'u naa ãtaa-kaoa'a naa Julius ka'u iti. Uruu kaudina'o tuubaru kidainao soldyaanao tuma, Caesar soldyaannaouz.

2 Wapaidin-kida-kaoa'a naa* udaru'o kanawa zo'iti, wa'ati'o Adramyttium iki, una'akapikinao kiwapaanan naa powaa iti Asia iti. Na'iki ãmashaadinpaanan nii kanawa mashaadin-kizi kida kawana'ati Asia ii aka kida'oraz. Na'a'o

* 27:2 Da'a'a watukapan Luke, saada'oraz di'oraz kaarita'a, baokopatinan koshan Paulnao tuma.

kapam Aristarchus watuma, Thessalonica san, Macedonia ia'oraz. ³ Ba'oran kamoo wakaawan Sidon iti. Kaiman mazan Julius kamunanun Paul ati, ukashaapa umorowautapan na'ii papaonarunao di'ii'aka, itaa kizi u'ati aimaakan uaiapanii kida. ⁴ Na'iki'i naa koshan wamakon, mazan ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Uruu idi wakora'ukan katonaru Cyprus di'iti, wadikindina'azon idi awaru ai ubarau ii aka. ⁵ Udauna'an kanawa kora'uka-kida-kaeo baza iti, Cilicia na'iki Pamphylia itinapu, na'ii'aka'a naa wamakon atii wakaawan Myra iti, Lycia ia'oraz. Na'ii wamaaratina-kida-kaeo kanawa di'iki. ⁶ Na'ia'a naa Julius, soldyaanao zowaunaaz pishaan pamakon ba'oran pidanna kanawan ida'an, Alexandria iki'o iwa'atin, na'iki Italy iti'o imako'onan. Uruu idi wapaidin-kida-kaeo'a naa koshan uruu kanawa zo'iti.

⁷ Na'iki'i naa wamakon kona'ii, kona'ii, usha'apanum kau'an ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Atii iriba kamoo dauna'an, kasha'apanna'o ida'an wamaonapatan padamata donoi Cnidus iti, mazan aona'a naa kanawa zikadina'azon, ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Uruu idi wakora'ukan wadaba itinapu, paran baoko a'o katonaru di'iti, Crete kia'o udakotapa-kaeo. Waaipan wadikindinan awaru ai ubarau ii aka. Maonapa wadobata'akan Solmone an, katonaru dyuo a'oraz. ⁸ Mazan kasha'apanna wamakon katonaru za'an atii wakaawan "Kaimana'o Mashaadin-kizai" di'ii, maonapa'oraz donoi Lasea iti, na'ii mazan uruu katonaru di'ia'oraz.

⁹ Aata, iriba'a naa kamoo wawaziwa'akan.

Aizii dobata'aka'a naa amazada Jewnao Sanadinpauzon Kamoon, na'iki kichana'iki-kia'o ni'i naa chi'ikapa-karu paran baoko an awaru ma'ozakan idi'i naa. Uruu idi Paul kakinaowan kanawa na'akapikinao. ¹⁰ “Aonaa turuu wadobatan kai. Wamakon dono, dikauda'o nii aimaakan sha'apan wa'ati. Panaadon wawaziwaan nii kanawa na'iki uwazoo kida na'iki pidannao kapam.” ¹¹ Mazan tuukii pa'an kanawa na'akapikinao zowaunaa, na'iki kakanawanu'o dobata'azon. Uruu idi tuukii ina'apatan soldyaanao zowaunaa nyukunuu paparadan kawana'ati. Aonaa umishida'azon Paul paradan. ¹² Na'ii wuru'u kanawa mashaadin-kiziz, aonaa sookapa-kizai kaimanan amazada wadidiizon dono.† Uruu idi iriba pidannao kanawa zo'ainao na'apatan panyukunuu. Tuukii iaipan padobatan, kanawa na'akapikinao zowaunaa paradan kawana'ati. Kaina'a ba'oran wiizibai na'ii, uruu katonaru tokon itinapu, maonapa'oraz donoi Phoenix iti. Na'ii pa'an iaipan patoman pawiiiziba nii, atii amazada wadidiizon ipain. Na'iki uruu di'ii aonaa awaru zowiauzon tuukii manawun amazada, ukashakarutinpan idi.

Ma'ozaka'o awaru daua'o

¹³ Upu'a'a naa awaru kaawan kona'ii wadaba iki, paran baoko ikinapu. Tuukii ikonaukian,

† **27:12** amazada wadidiizon dono: English ida'an udakota-ka'o 'winter.' Kasha'apannaa chi'ikapa-karu kanawa ida'an paran baoko ii aka. Usha'apanum kau'an ma'ozaka manawun awaru amazada wadidiizon dono. Turuu wuru'u ma'ozaka'oraz awaru zowian udaru'o kanawa, na'iki unaraadanuz pidannao tuma.

na'iki ĩkian, “Turua'o nii wamakon.” Uru'u naa mazan ĩkosotan kimisha'o aimaakan wuru'u mashaadinapa-kida'oraz kanawa. Udauna'an ĩkida'ukina'akan naa, maonapa zii kanawa makopaanan Crete danoma an. ¹⁴ Kadiman aka uruu dauna'an ma'ozaka'o manawun awaru kaawa'akan naa wadaba iki, katonaru di'ikinapa. ¹⁵ Sariapa awaru zowitan kanawa padaba iki. Aka, watiwaan naa padamata wasakitapadan kanawa zowau, mazan aona'a naa waka'iitan wana'akan kanawa wamako'ozoo-kizi an. Uruu idi wamuuda'akan naa kanawa, na'iki'i naa awaru kida'uka'akan naazu atii wadaba iti paran zikon iti.

¹⁶ Uruu idi kanawa makon atii maonapa ba'oran katonaru sodi, paran zikon ia'o dazaba an, Cauda kia'oraz udakota-kaao. Na'ii wadikinda'aka-kaao masakauda'u awaru ai. Udauna'an kanawa na'akapikinoo saabatan naa kanawa sodi, paminauda'u udaru'o paawa iti, atii kasha'apannaa ĩpaian pawatudanz.

¹⁷ Uruu dauna'an kanawa na'akapikinoo watuan naa kaimanaiman pakanawan tu'uz ushazodan ai. Tuukii ĩtarian, ĩzauda-kidan paikodan maanaaba'o, Libya danoma an. Uruu idi ĩapowa'adan na'iki ĩtoka-kidan naa kamicha mada kida'ukapa'oraz udaru'o kanawa, mazan upu'u zii awaru kidu'ukan wuru'u kanawaz.

¹⁸ Aonaa awaru mashaadan, pakawan ma'ozaka uto'oradinan. Ba'oran kamoo ĩkaboowan naa kanawa wazoo kida wunu baoko iti. ¹⁹ Ba'oran kamoo ida'a uruu ĩkaboowa'akan naa kanawa sha'apauzinaa kida wunu baoko iti. ²⁰ Iriba kamoo aonaa watukapan kamoo

oo wizinao. Pakawan awaru ma'ozaka, na'iki kichana'iki kii manawun, aona'a naa waaitapan na'apam naa washa'apatinan powa'a. Wa'itiiman shaa wamawakan naa wuru'u.

²¹ Dobata'a naa kamoo, aonaa pidannao nikan pawanyukunuu. Uruu idi, Paul kadishitan ñkanaapu iti na'iki ukian ñ'ati, "Uabata õparadan. Uizo'atiizon an mani õparadan, kaina'ii zii mani padamata waunao kai Crete ii, aonaa mani dikauda'o aimaakan sha'apan wa'ati kaikapa'a, na'iki aonaa mani padamata wawaziwaan aimaakan kida. ²² Mazan aizii õkia'azon ipai unao ati! Uma'ozakada unyukunuu, aona'o nii bauda'apa pidan mawakan. Soo kanawa'o nii karikaonan wawaziwada. ²³ Usha'apanum kau'an aiwaka'an angel kaawankan õ'ida'ati Tominkaru õtaapiki na'iki õnaobanaa di'iki'o. Udyuudan pa'angelin paradan õ'ati kaikapa'a: ²⁴ 'Paul, aonaa putaria'ana'a, aona'o nii pusha'apan. Mishi'o nii pukadishita-kida-kao naobanai Caesar kanaapu iti Rome ii. Tominkaru kaimanan idi manawun, ukazannaatan nii ipai wuru'u putumainauz pidannao.'" ²⁵ Uruu idi Paul kian ñ'ati, "Ukau'an uma'ozakada unyukunuu. Õmishida Tominkaru kazannaatan nii waunao, paparadan kawana'ati õ'ati. ²⁶ Mazan waua'ii, awaru kidu'ukan nii wakanawan maana'o-karu iti, katonaru danoma iti," ukian ñ'ati.

Kanawa zo'ainao tarian panaraan ai

²⁷ Uruu dauna'an awaru kida'ukapan naa kanawa ipai kamoo na'iki ipai maruta'o

Mediterranean baoko ii aka. Aizii tomun-zikon, dya'utam sondiitan ida'a'a naa, kanawa na'akapikinao kian, “Maonapa'o kawanu'ora'a naa aizii wakaawan paran danoma iti.” ²⁸ Sariapa ĩwaota-kidan aimaakan kimisha'o paran baoko iti ĩtukapa'azon idi na'apam wunu kaanan. Uruu idi ĩtukapan wunu kaanan 120 feet. Masakauda'u dauna'an ĩwaota-kidan naa koshaniz. Uruu idi ĩtukapan powa'a'a naa umaanan, 90 feet. ²⁹ Uruu idi tuukii ĩtarian, ĩzauda-kidan naa pakanawan zowiitanan kuba kida di'iti. Sariapa ĩmashaadin-kidan pakanawan, ĩwaota-kidan wunu baoko iti 4 kimisha kida'o manawun chipirari, sukuruu-tinapa kida'oraz kanawa dikapo itinapu. Kadimana'ora'a naa padamata ĩaipan wakanada'akan. ³⁰ Aizii pidannao kaudinainao kanawa zo'ii, ĩtiwaan naa pakidooan kanawa udaru'o di'iki. Sariapa ĩwaota-kidan duusodi'o kanawa wunu baoko iti. ĩtukapa-kaao ikodanii mishi tawuru'u ĩwaota-kidanuzu kimisha'o chipirari kanawa zowau iki. ³¹ Mazan Paul aitapa, uruu idi ukian soldyaanao ati na'iki ĩzowaunaa ati, “Wuru'u pidannao, kaudinainauz kanawa zo'o, ĩkidoopan an wuru kanawa di'iki'i, kaiman-daunu'o nii pidan mawakan.” ³² Sariapa soldyaanao dukutan wuru zuna'a, kanawa sodi pidannao toka-kidaniaz, uruu idi uamara'akan naa.

³³ Aizii wakanada'anan di'iti'i naa Paul kian ipai pidannao ati, “Akarachii! Dya'utam sondii aonaa kanom unikan, udi'itinpan na'iki utarian idi. ³⁴ Mazan aizii ōaiapa ipai unao nikan uwanyukunuu uma'ozaka-kinaa nii, na'iki ukakupa-kinaa nii, usha'apanum kau'an ipai

waunao, aona'o nii kanom sha'apan wa'ati. Na'iki aona'o nii bauda'apa wawaziwadan wazowaud,” ukian. ³⁵ Paparadan dauna'an ũ'ati, Paul zaamatan naa bread na'iki utoriinapakidan naaz Tominkaru ati. “Kaiman manawun wakian pu'ati di'oraz bread dau'ati,” ukian ipai pidannao kanaapu'u. Udauna'an udushotan naa pawanyukunuu nii na'iki uaroopan naa. ³⁶ Uruu idi ipai pidannao ma'ozakadan panyukunuu, na'iki ũnikan naa pawanyukunuu kapam. ³⁷ Iriba'o pidannao wuru'u kanawa zo'ainaouz, kaikapauda'u'o wabaokopatinanu'u 276. ³⁸ Pidannao nikan dauna'an pawanyukunuu, uru'u naa ũkaboowa'akan naa ipai poroom kida paran baoko iti, ũaipan idi kanawa shaakadinan.

Kanawa shaazooibi'inan daua'o

³⁹ Udauna'an amazada kanadan naa, sariapa pidannao tukapan maonapa paran danoma. Mazan aonaa ũaitapan na'ia'oram wuru'u amazadaz. Na'iki ũtukapa kapam kashakarutinpa'o amazada, na'iki kaatu baaratinpa'o paran danoma. “Aushaa, watiwaa wana'akan kanawa na'iti, panaadon turua'o nii usakanatan maana'o-karu ii,” ũkian. ⁴⁰ Uruu idi ũdukuta'akan naa wuru'u kimisha kida'o sukuruutapa-kariwaiz kanawa kadu'iki kida, una'ian naa ũwa'aka'akan kidaz wunu baoko ii. Upu'a'a naa ũwaota-kidan powaa iti udaru'o poora wunu baoko iti, kanawa kadikapotapa-kinaoaz. Udauna'an ũkazadan naa powaa iti udaru'o kamicha mada doko'o kanawa zowau ida'a, kaiman kizi ũaipan awaru pootan wuru'u kanawaz udanoma iti. ⁴¹ Aonaa zii ũkaawan udanoma iti,

mazan kanawa kaawa'akan naa maana'o-karu ati, uruu una'ian naa uwaziwainan kaatu baara ii. Aizii wunu paran ma'ozakan idi manawun, sariapa uzowitan kanawa dikapo ma'ozaka'o ida'an. Uruu idi ipai ushazoo-bi'ia'akan kanawa.

⁴² Sariapa soldyaanao zowii-bi'ia'aka'azon naa ipai daunuuda'u wuru'u taraapa-kariwainauz pidannao. Īzanda-kidan ĩnyootan unaawa iti na'iki ĩkidoopan pa'ai. ⁴³ Mazan tuukii pa'an ĩzowaunaa aipan pakazannaatan Paul, uzowii-ka'o ai. Uruu idi umashaatan ĩdyaun. Na'iki udyuudan naa pa'an nyoobainao kida pidannao zaka'utan kiwiin, marii kizi ĩnyootan unaawa iti. ⁴⁴ Udauna'an marii ba'orainao wuru'u aona'oraz ĩnyooban, ikodan atamun oo paranka idin kida, uruu ida'an kizi'i naa ĩnyootan paran danoma iti. Uruu na'apa'o wanyootauzon unaawa iti, aonaa kanom sha'apan wa'ati.

28

Paran baoko ia'o katonaru, Malta kia'o u'uu

¹ Wamaaratinan dauna'an unaawa ati, ukowaada-ka'o wa'ati, katonaru Malta Baara'a'o wuru'u wamaaratinanuz. ² Tuukii kawiiiziinao konaukii-kidan patukapan waunao. Upu'a'a naa wunu kaawan, na'iki wadidi amazada. Sariapa ĩpu'ukadan tikazi wa'ati. ³ Paul zowaidan naa zowaakaru na'iki udokobatan naazu, na'iki usharawaan naa tikazi. Tikazi wiichan idi, sariapa kowazaz mawaka-kinai, koditan zowaakaru bii iki, na'iki sariapa uarotan Paul paka'u ida'a, aonaa umuudinan una'an ukazadinpan uka'u kadu iki. ⁴ Aizii kawiiiziinao

tukapan idi wuru'u kowazaz arotanuz Paul ka'u, sariapa ñdi'itinpan udau'u, na'iki ñkian pa'atiaaka kida, “Ei, zowia'o pidan arawu'u! Aonaa umawakan oo unaraan paran baoko'o, mazan watominkarun, wuru'u sha'apata'oraz pa'an pidan pa'oian dikin ii, mishi'o nii uzowii-kidan uruu kowazaz arotan ida'anazu.” ⁵ Sariapa Paul ra'oka'akan kowazaz tikazi wu'iti, mazan aonaa usha'apan paarota-kao pu'u. ⁶ Ñzaudapan naa Paul poodan, na'iki ñtukapa'azon naa udorautan masha'apakiaka oo umawaka'akan naa, mazan tomunu'u naa uarota-kao dauna'an, aonaa kanom sha'apan u'ati. Uruu idi ñpana'adan naa padi'itinpan, na'iki ñkian, “Ei, tominkaru pa'i uruu!”

⁷ Maonapa wamaaratn kizi amazada iki, kaina'a udaru kida'o zakapu baara, Publius paoriba baawu kida, uruu kazowautapa'o wiizai uruu katonaru baara ii. Wamorowautapankan dono udapu ii, tuukii ukonaukii-kidan waunao, idikinauda'u kamoo utaapan waunao padapu ii. ⁸ Uruu dono tuukia'o Publius daru karinaan, umada wiichan na'iki utyoodapan izai. Uruu idi Paul morotan uda'awupa-kizi iti, na'iki umuudan paka'u u'ida'a, na'iki utoriinpan, upishaan Tominkaru marii kizi karina'o kakudan, sariapa mishi ukakuda'akan. ⁹ Ipai pidannao kawiiizi-tinpainaoz katonaru di'ii abatan wuru'u usha'apatanuz aimaakan na'apa, uruu idi na'apainim ñiribannao karinaan dono, ñna'akan nii ñdyaun Paul ida'ati, na'iki ipai ukakudan ñdyaun. ¹⁰ Idikinauda'u kauzu wana'ian ñtuma, kaiman ñtaapan waunao, ñtaa wa'ati aimaakan

mawinipinaa-daun kida. Aizii wadobata'azon dono'o naa, iriba pidannao na'akan aimaakan kida wa'ati wakaiwaan nii, na'iki wanikan nii wamakopa-kizi an.

Malta iki'o wamakon Rome iti

¹¹ Idikinauda'u kauzu dauna'an, wamakon naa ba'oran kanawa ida'an, "Shamaannao Tominkarunao"* kia'o u'uu. Wuru'u wiizaiz wamaratin-kiziz, di'ia'a naa kanawa na'akapikinao mashaadinan amazada wadidiizon dono. Alexandria iki'o wuru'u kanawa na'akapikinao wa'atipaanz. ¹² Uruu idi baokopa'a naa wamakon ituma atii wakaawan Syracuse iti, idikinauda'u kamoo wana'ia'akan. ¹³ Na'iki'i naa koshan wamakopaanan atii wakaawan kanawa sookadinauzo-kizi iti, Rhegium ia'oraz. Ba'oran kamoo wadobatan koshan, uruu dono awaru kaawan wabarau ikinapu. Uruu idi dya'utam kamoo ida'a wakaawa'akan naa donoi Puteoli iti, Italy Baara ia'oraz naa. ¹⁴ Uruu wiizai di'ii waikoda mishidainao Jesus. Ipishaan waunao iaipan wana'a'akan zii patuma bouda'apa soondii sakodaz. Uruu idi wana'ia'akan zii ituma. Uruu wiizai di'iki wakidiba ida'ana'a naa wamakopaanan Rome iti. ¹⁵ Aizii mishidainao Rome iainaouz abata'aka'a naa wuru'u wawa'atipanuz, sariapa iwa'atin ikodapa'anan waunao. Waikoda pabi'i kida mishidainao zaudapan waunao market ii, Appius ia'oraz.

* **28:11** Shamaannao Tominkarunao: wuru'u kanawa uu, na'iki na'akapikinao tominkarunnaouz, Castor na'iki Pollus kia'o i'uu kida. Inao kawanu'o utoma-kaou wuru'u imuudaniaz pakanawan zowau ida'a.

Na'iki'i naa wadobatan baokopa ĭtuma, atii wakaawan wiizai di'iti dakotapa-kariwaiz Idikinauda'u Sookapa-kizai kii. Na'ii ba'oran mishidainao zaudapan waunao. Paul tukapan idi ĭdyaun, tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru. Uruu idi powa'a zii uma'ozakadan panyukunuu Tominkaru ati. Atii baokopa'a naa wakaawan ĭtuma dono'i Rome iti.

Paul kakuwaapan Rome ii

¹⁶ Aizii wakaawan dono'o naa Rome iti, aonaa Paul taratapa-ka'o na'ii. Kashaapa-ka'o umashaapan pa'ida'a, mazan kaina'a soldyaa muuda-ka'o awunuutapa'o nii uruu. ¹⁷ Idikinauda'u kamoo Paul kaawan dauna'an, udapada-kidan naa kazowautapainao Jewnao Rome ainao kidaz. Aizii ĭbaokopatinan dauna'an u'ida'ati, ukadakotinan naa ĭtuma. Ukian, "Ö'inawuzunao, Jewnao, ökia'azon unao ati, aonaa ösha'apatan dikauda'o aimaakan wairibannao Jewnao ati, na'iki aonaa öpana'adan oo ödakoopan waunao Jewnao kaduz kida, wuru'u wadokozu-daunnao dyuudauzonii kidaz washa'apatan. Mazan upu'u Jewnao zaamatan ögaru Jerusalem ii, atii ĭtaraa-kidan ögaru Rome iki'o naobanainao ati. ¹⁸ Aizii ökootowapa-kida-ka'o dono'o naa, aonaa kanom Rome ikiinao ikodan dikauda'o nii ösha'apatan, özowii-kidainao nii. Uruu idi ĭaipan padamata ömuuda-ka'o. ¹⁹ Mazan aonaa Jewnao aipan ömuuda-ka'o. Uruu idi öpishaan ödyuuda-ka'o da'ati'i Rome ati. Mazan aonaa ökadakotina'anan mani dikauda öiribannao Jewnao dau'an, soo öparada'azon idi ödau'an naobanai Caesar kanaapu'u, da'a'a

ōkootowapa-kida-kao dono. ²⁰ Uruu idi'o ōdapada-kidan unao, ōkakuwaapa'azon na'iki ōkowaada'azon idi u'ati kanom dikin ia'o wuru'u ōzaamata-kaoaz. Utukapa di'i, ōanoba sukuruutapa-kao chain idi, aonaa kanom dikin ia'o mani, soo ōmishidan idi'o Christ, tawuru'u tuukia'oraz naa Israelitenao zaudapan.”

²¹ Sariapa ĩkian Paul ati, “Aonaa zoobaba kaarita dyuuda-kao wa'ati, Judea Baara iki pudau'an. Na'iki aonaa kapam wairibannaο kaawainao kida na'iki kakuwaapan pudau'an. Uruu idi aonaa kanom dikauda'o nii waabatan pudau'an.

²² Waunao, waabata'azoo kapam na'apa'oram wuru'u pumishidanii kidaz. Usha'apanum kau'an ipai amazada kawana'ati waabatan dikauda kida pa'idiwaru pidannaο kadakotinan wuru dau'ana'a pumishidaniaz.” ²³ Uruu idi ĩkainaabatan naa kanom dono'o nii ĩabata'azon wuru'u ukuwaa kidaz.

Paainaa kamoo dono'o naa, iriba pidannaο kaawan Paul mashaapa-kizi ati. Uruu idi ukakuwaapan ĩ'ati chaapi'iki, atii wachuupun di'iti. Kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati na'apa'oram manawun wuru'u Tominkaru naobanaita-kaoaz naa. Na'iki kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati, ipai aimaakan tawuru'u Jesus sha'apatanii kidaz, na'iki kasha'ora kida'oraz ubaiaapauzon na'apa manawun tawuru kawana'ati'i, Moses na'iki Tominkaru prophetinnaο saadauzonii kidaz Christ dau'u.

²⁴ Pabi'i kida pidannaο tuukii ĩmishidan wuru'u ukuwaa kidaz, ba'orainao aonaa ĩmishidauan.

²⁵ Uruu dikin ii tuukii ĩkashadaakapan pa'atiaka kida. Mazan ĩkoditan ua'ii paniba iti, Paul kian

ĩ'ati, “Mishi'o mishi tawuru'u Kaimana'o Doronaa kiauonuz wadokozu-daunnao ati, prophet Isaiah ida'ana'oraz ukowaada-kidauzon. ²⁶ Kaikapa sha'atii tawuru'u ukianuz:

‘Pumako di'oraz pidannao di'iti, na'iki pukii ĩ'ati:

Uabatautan nii kuwai powa'an kida,

mazan aonaa na'apainim nii uaitapan wuru'u parada-karuz.

Utukapautan nii aimakaan kida sha'apaapa-kaao, mazan aonaa na'apainim nii uaitapanuzu.

²⁷ Usha'apanum kau'an, tuukii manawun un-yukunuu dadaran.

Na'iki tuukii u'inidan ukinao umaabata'azookan idi parada-karu.

Na'iki uawun utarata umatukapa'azookan idi.

Aata utukapa mani, na'iki uaitapa mani padamata

wuru'u utukapa'azooniaz.

Na'iki sariapa mani padamata utanawatinan powa'a ati õ'ida'ati.

Uruu idi õkakuda mani na'iki õsaabaa mani padamata unao,

kia'o wuru'u Tominkaru kiauonuz.’”†

²⁸ Uru'u naa Paul katokonta'akan naa paparadan kaikapa'a: “Ukau'an, õaipan unao Jewnao aitapan, Tominkaru dyuuda-kidan parada-karu wuru'u kazannaatin-karu dau'u kida'oraz, Gentilenao ati'o. Usha'apanum kau'an ĩnao, ĩabata na'iki ĩmishida pa'an wuru'u kuwai kidaz!” ²⁹ [Sariapa Jewnao kodita'akan ĩabatan idi Paul paradan na'apa, tuukii na'iki ma'ozaka ĩkashadaakapan naa pa'atiaaka kida.]‡

† 28:27 Isaiah 6:9-10 ‡ 28:29 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

³⁰ Dya'utam wunu Paul mashaapan kabaun pakawinipinaapanii di'ii. Ipai umorota-kidan, na'iki unaubaan pidannao morowautapainao kida pa'ida'ati. ³¹ Kaimanaiman ukowaadan i'ati na'apa'oram manawun wuru'u Tominkaru naobanaita-kaoaz, na'iki ipai ukowaadapan pidannao ati Naobanai Jesus Christ dau'an. Mabaa'azoo ukakuwaapan na'iki ma'ozaka kapam. Na'iki aonaa kanom mashaatan ukakuwaapatinan.

Kaimana'o Tominkaru Paradan New Testament in Wapishana (GY:wap:Wapishana)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Wapishana

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Wapishana

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
198b856d-ac64-5e95-afee-2b1cb3b356c1